

ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

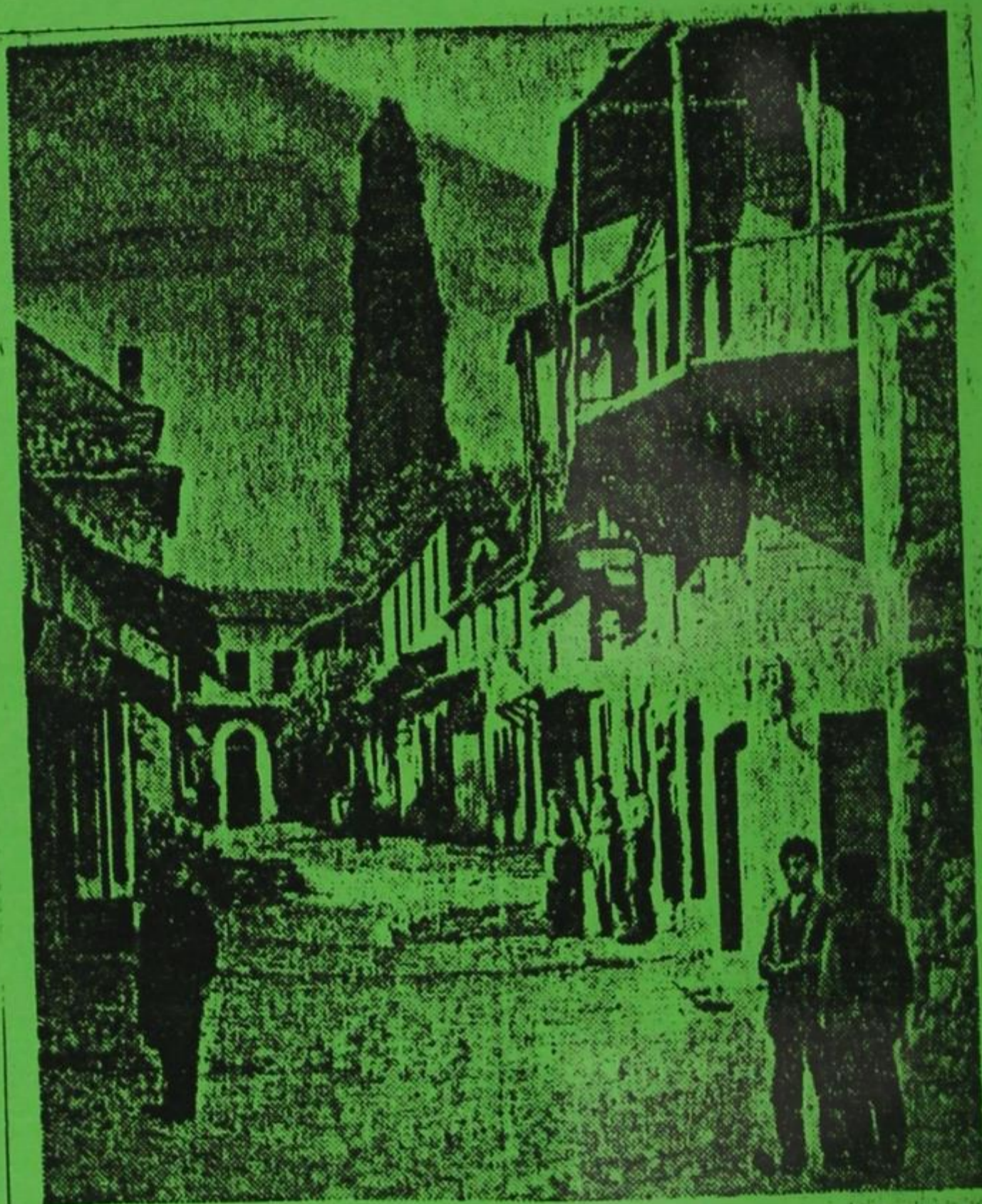
Κ.Λ.Π

ΚΟΝΙΤΣΑ

Η ΘΡΥΛΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Έφημ. "ΒΟΝΟΣ"

3, 5 και 9 - 1-1948

Μία δδὸς τῆς Κονίτσης.
(Κατὰ τὸ Λεῖψωμα τοῦ Μπουασσονά)

ΚΟΝΙΤΣΑ

Η ΘΡΥΛΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Ἡ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΘΕΣΙΣ
ΤΟ ΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ
Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

*Ὅπως ἄλλοτε τὸ Μεσολόγγι, ἡ Ἀθήνα καὶ τὸ Ναύπλιο, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑψώθηκαν σὲ ἱερὰ παλλάδια τῆς Ἐλευθερίας, ποὺ διατήρησαν ἀκοίμητη τὴ φλόγα τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος τῆς φυλῆς, ἔτσι καὶ σήμερα ἡ Πίνδος, τὸ Μέτσοβο καὶ τελευταία ἡ Κόνιτσα χαράχθηκαν μέσα στὴν ἔθνικὴ συνείδησι κι' ἔγιναν τὰ νέα σύμβολα τοῦ ἰδίου ἡρωϊκοῦ πνεύματος. Συγγρόνως ἔνωσαν τὶς προσπάθειες τοῦ Ἔθνους καὶ γαλύβδωσαν τὶς ψυχὰς στὴν ἀμυνα ἔναντιον τῆς διαλύσεως καὶ τῆς ἔξοντώσεως τῆς Πατρίδος. Μόνο μπροστὰ στὸ κίνδυνο καὶ στὸν ὀλεθρο οἱ Ἕλληνες συνετίζονται καὶ βρίσκουν τὸ δρόμο πρὸς τὴ σωτηρία... Καὶ πραγματικῶς μέσα στὶς πόλεις αὐτὲς ὁ νεώτερος Ἕλλητισμός ἔδωσε τὴν κρίσιμη μάχη γι' αὐτὴν τὴν ὑπαρξί, ὡς μάχη γιὰ τὴ ζωὴ ἢ τὸ θάνατο, τὴ μεγάλη μάχη γιὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ Γένους, ἔναντιον τοῦ πιὸ κατάρτου, τοῦ πιὸ δόλιου καὶ καταχθόνιου ἐχθροῦ του: τοῦ Σλαβισμοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων συμμάχων του, τῶν κομμουνιστῶν. Μέτσοβο, Πίνδος, Κόνιτσα, θὰ συμβολίζουσι στὸ μέλλον τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα τοῦ Ἔθνους στὴν ὑψηλό-

τηρη, στην ουσιαστικώτατη και ω-
ραιότερη μορφή του θα διαλαλούν
την ένωση των Ἑλλήνων, κι' ε-
καίθε θ' ἀντλούν παραδείγματα οἱ
μεταγενέστερες γενεές.

Κι' ἄλλοτε μιλῆσαμε γιὰ τὸ Μέ-
τσοβο καὶ τὴν Πύδο, σ' ἄλλες
ἐπίσης σοβαρὲς στιγμές. Σήμερα
ὁ λόγος μας εἶνε γιὰ τὴν Κόνι-
τσα, γιὰ τὸ νέον αὐτὸ προπύργιο
τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τῆς ξενικῆς

ἐπιβουλῆς καὶ τῆς βαρβαρότητος,
γιὰ τὸ νέον αὐτὸ προμαχῶνα τοῦ
Ἑλληνισμοῦ ψηλὰ στὰ σύνορα.
Πόλι, σχεδὸν ἄσημη πρὶν, μὲ
μίας ὑψώθηκε σὲ σύμβολο: Οἰκο-
δομημένη, ἡ Κόνιτσα, πάνω σὲ μιὰ
παραφυάδα τοῦ Σμόλικα, τῆ Νύμ-
φη, κοινῶς Γυμνάδι, κι' ἀκριβῶς
ἐκεῖ ὅπου χωρίζονται τὰ βουνὰ
τῆς Γκαμήλας, τοῦ Παπίσκου τῶν
Ἀρχαίων, ἀπὸ κεῖνα τῶν ὑπω-
ρειῶν τοῦ Σμόλικα, ἀποτελοῦσε
πάντοτε μιὰ ἀπὸ τὶς πιδ ἐπίκαιρες
γεωγραφικῶς καὶ στρατηγικῶς το-

ποθεσίες τοῦ Βορείου Ἑλληνι-
σμοῦ πρὸς τὴν Ἀλβανία, τὴ Μα-
κεδονία καὶ τὴν Ἡπειρο. Μεταξὺ
τῶν βουνῶν τῆς Νύμφης καὶ τῆς
Γκαμήλας ὑπάρχει μιὰ φοβερὴ γα-
ράδρα μὲ κατάγριες καὶ ἀπότομες
πλαγιές, πού τὴ διασχίζει ὁ ὄρη-
τικὸς Ἄϊος. Μέσα ἀπὸ τὰ στενὰ
τῆς γαράδρας περνοῦσε μιὰ ἀπὸ
τὶς κυριώτερες διακλαδώσεις τοῦ
μεγάλου στρατιωτικοῦ δρόμου τῶν
Ρωμαίων τῆς Ἑγνατίας, πού πολ-
λά της ἴχνη σώζονται μέχρι σήμε-
ρον κατὰ τὴ διαδρομὴ τοῦ τρομε-
ροῦ παραγγιῶ. Στὴν ἔξοδο ἀκρι-
βῶς τῶν στενῶν καὶ πρὸς τὰ δε-
ξιά βρίσκεται ἡ Κόνιτσα, χτισμέ-
νη σ' ὄχυρὴ θέσι καὶ πάνω στὰ
ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Κνωσ-
σοῦ, κατὰ τὸ δικό μας Ἀραβαν-
τινὸ (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου,
Β, σελ. 86 κ' ἔξ.) ἢ τῆς παλαιᾶς
Ἐρίβοιας, κατὰ τὸν Ἀγγλο γεω-
γραφο Λήκ. (Α, σελ. 383). Ὅταν

ἡ ἀρχαία Κνωσσοῦ καταστράφηκε,
τότε χτίστηκε ἡ νέα πόλις ἀπὸ κά-
ποιο Βυζαντινὸ ἀρχοντὰ, τὸν Κο-
γλιτση, κατὰ τὶς λαϊκὲς παραδόσεις.
Ἀποτελέσει δὲ τὸ κύριον ἐρείσμα
τῶν στενῶν τοῦ Ἄϊου. Κατέγον-

τας κανεῖς τὴν Κόνιτσα, δεσπόζει
τῶν διαβάσεων τοῦ ποταμοῦ πρὸς
τὴν Ἀλβανία καὶ τὴ Μακεδονία.
Γιὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν παναρχαίων
χρόνων ἦταν ὠχυρωμένη καὶ πολ-
λά γαλάσματα τοῦ παλαιοῦ φρου-
ρίου της σώζονται ἀκόμη, πελασγι-
κῆς ἀρχικῶς ἐποχῆς. Οἱ Μακεδό-
νες, κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι, κι' οἱ
Βυζαντινοὶ τὴν ὠχύρωσαν ἐπίσης,
ἐπισκευάζοντας καθε τὸσο τὸ πα-
λαιὸ κάστρο της, καθὼς κι' οἱ
Τούρκοι, ὅταν τὴν κατέλαβεν ὁ
Σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' τὸ 1430
ἢ τὸ 1431 μ.Χ. Ἀναμφισβήτητα
τὸ φρούριο προστάτεψε τὰ στενὰ
τοῦ Ἄϊου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἡ Κό-
νιτσα ἦταν πόλις ἑλληνικὴ μὲ πολ-
λοὺς κατοίκους, πού, καθὼς δει-
χνεῖ τὸ γλωσσικὸ τους ἰδίωμα,
διετήρησαν πολλὰ στοιχεῖα τῆς ἀρ-
χαίας δωρικῆς καταγωγῆς τους.
Οἱ κάτοικοι ἦταν ἀρχικῶς Δωριεῖς
κι' ἀγνώστο παραμένει πότε καὶ
πῶς ἐποικίστηκαν ἐκεῖ. Κι' ὅχι
μόνον ἡ γλῶσσά τους διασώζει
πολλὰ δωρικὰ ἴχνη, ἀλλὰ κι' ἡ
δίαιτα τῶν κατοίκων παρουσιάζει
πολλὰ δωρικὰ ἦθη κι' ἔθιμα μέχρι
τῶν ἡμερῶν μας. Ὅπως στὴ κοι-
λάδα τοῦ Ἀργυροκάστρου ἐπέζη-
σαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς αἰγιέστε-
ρους Ἕλληνες μὲ τὴν καθαρῶτερη
γλῶσσα καὶ συνείδησι, ἔτσι καὶ
στὴν Κόνιτσα φαίνεται πῶς δια-
σώθηκε πολὺς Ἑλληνισμὸς ἀπὸ
τῶν ἀρχαίων χρόνων. Οἱ κάτοικοι
εἶνε «αὐτόχθονες» καὶ παρ' ὅλες
τὶς ξενικὲς ἐπιδρομὲς κι' ἐγκατα-
στάσεις, δὲν ἀνακατώθηκαν μὲ
τοὺς ξένους, οὔτε ἐπηρεάστηκαν
ἀπὸ τὴ γλῶσσά τους καὶ τὰ διά-

φορα ήθη τους κι' έθιμα παρέμειναν Έλληνες. Φημίζονται μάλιστα οι κάτοικοι ως «πολεμικώτατοι και πολύ σκληροπαιγόμενοι» απέναντι των άλλων Ηπειρωτών. (Γάγαρος : Ημερολόγιον Διοδώνης, Α, (1896), σελ. 83-84, Σχινά : Οδοιπορική Σημειώσις Μακεδονίας και Ηπείρου, τεύχ. Β, (1889), σελ. 225—227).

Και δέν έχουμε πολλές ιστορικές ειδήσεις για την κατάσταση της πόλεως κατά τους αρχαίους, καθώς και κατά τους βυζαντινούς χρόνους. 'Αλλ' οι πληροφορίες μας πολλαπλασιάζονται κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας: Μνημονεύεται πως όταν ο Σουλτάνος Μουράτ ο Β' πέρασε τα στενά του 'Αώου, το 1431 μ.Χ., ήρθαν και τον προσκύνησαν μερικοί πλούσιοι Έλληνες, που δέχτηκαν να έξωμόσουν για να κρατήσουν τα τσιφλίκια τους. Έτσι άρχισαν οι έξισλαμισμοί στην Κόνιτσα κι' από τότε χρονολογούνται οι λεγόμενοι Καραμουρτάτες, οι έξωμοί, δηλαδή, Έλληνες. Ήσαν αυτοί που παρέδωσαν την περιοχή στους Τούρκους και που πρώτοι άλλαξοπίστησαν, οι: Κωστής, 'Ισαήμ και 'Ιωάννης, που μετωνομάστηκαν σε 'Ασλάν βέη, Σολειμάν βέη και 'Ισμαήλ βέη. Απέναντι του έξισλαμισμού διατήρησαν τα τιμάρια τους και στους όποιους ο Μουράτ παραχώρησε ακρόμη και το δερβένι της Κόνιτσας, τη φύλαξι, δηλαδή, των στενών του 'Αώου. Αυτοί έδέσποσαν στην πόλι και ως οι ισχυρότεροι και πλουσιώτεροι προύγοντες και έως το 1912 οι διάδοχοι τούτων κατείχαν τα περισσότερα και καλύτερα κτήματα της περιο-

χής. Δυστυχώς τους πρώτους έξισλαμισμούς άκολούθησαν κι' άλλοι, ώστε κατά τα νεώτερα χρόνια από τις 600 οικογένειες, οι 260 ήσαν τούρκικες έξωμοτών κι' οι 340 έλληνικές. Έλληνες όμως και Τούρκοι έξωμοίτες, όλοι τους μιλούσαν ως κοινή γλώσσα την ελληνική και σ' αυτήν έγγραφαν τα σιμβόλαια και τις άλλες ιδιωτικές συναλλαγές τους. 'Αλλ' ένώ οι Τούρκοι ήσαν μεγάλοι γαιοκτήμονες, οι Έλληνες είχαν στα γέρια τους το εμπόριο, τη βιοτεχνία και σχετικώς την κτηνοτροφία του κάμπου και των βουνών. Παρήγε δέ ο τόπος θαυμάσια τυριά, βούτυρα, μαλλιά, περίφημες κάλτσες και κάπτες, τις όποιες έκαναν οι γυναίκες, γιατί οι άντρες έκπατρίζονται οι περισσότεροι ή περιφέρονται ως κτίστες οικοδομών στα Βαλκάνια.

'Αλλ' ή Κόνιτσα δέν είνε μόνον μιá στρατηγική θέση και μιá έστια με οικονομική και βιοτεχνική άνθηση· αλλά και μιá από τις ωραιότερες και γραφικώτερες πόλεις της Ηπείρου. Οικοδομημένη σ' ένα ύψόμετρο, που κυμαίνεται μεταξύ των 400 και 690 μ., κατάφυτη και κατάρρευτη, παρουσιάζει μιá έξαιρετική θέα προς τη δύσι, όταν ο ήλιος πάη να βασιλέψη. Κι' ως προς την άνατολή ή Κόνιτσα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, γιατί οι πανύψηλες κορφές της Νίμφης και του Σμόλικα δέν επιτρέπουν στον Ήλιο να φωτίση την πόλι το πρωί. Μόλις το μεσημέρι τη βλέπει ο ήλιος. 'Αλλά προς τη δύσι, τη μεσημβρία και το νοτιά τα πράγματα αλλάζουν. Καθισμένος κανείς στις παρυφές της πόλεως ή στην κορφή του Προφή-

Τὰ στενὰ τοῦ Ἄω ου (Βωδούσας).
(Κατὰ τὸ Λεῖκωμα τοῦ Μπουασσονά)

του 'Ηλλα (ύψ. 1018 μ.) ἀντικρύζει ένα από τὰ καταπληκτικότερα πανοράματα τὸ θεϊνόν. Οποῦδήποτε κι' ἀν στρέψη τὰ μάτια του, βλέπει γύρω πανήψηλα καὶ κατάγρια βουνά, χιονισμένα χειμῶνα-καλοκαίρι, τὴ Γκαμήλα, τὸ Γράμμο, τὸ Σμόλικα, τὸ Λόγκο, τὴ Μερῶπη, τὴ Νεμέρτσικα κι' ἄλλα, ἐνῶ στὸ βάθος κυλάει τὰ νερά του ὁ 'Αῶος διασχίζοντας τὴν κοιλάδα, μήκους 8 ὡρῶν καὶ πλάτους

2. Τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ, σὰν ἀσημένια, γλιστροῦν ἤρεμα στὸ σημεῖο αὐτό, ἐνῶ μέσα στὸ φαράγγι τρέχουν ὀρμητικὰ καὶ θολά, γιομίζοντας τὴν ἀτυόσφαιρα ἀπὸ ἕναν φοβερὸ μυκηθμὸ μάλιστα ὅταν φυσᾶ, ἡ χαράδρα μεταβάλλεται σὲ μιὰ κόλασι ἤχων, ἢ σὲ μιὰ πύλη τοῦ 'Αδου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ξεχύνονται οἱ διαβολικότερες καὶ βουερότερες κραυγές ὅλων τῶν τεράτων τοῦ κάτω κόσμου. 'Απὸ κάθε ἄποψι, οἱ φυσικὲς καλλονές τῆς Κόνιτσας εἶνε ἀνυπέροβλητες· ἡ πυκνὴ τῆς βλάστησις, τὰ παντοῦ τρεγοῦμενα νερά τῆς, ἡ ἐξαισία θεά τῆς, τὴν ἔκαναν ὀνομαστὴ στὴν 'Ηπειρο. 'Η δὲ λαϊκὴ φαντασία, παραβάλλοντας τὰ Γιάννινα μὲ τὴν Κόνιτσα, σύνθεσε τὸ ἑξῆς δίστιχο, ποῦ χαρακτηρίζει τὶς δύο πόλεις:

«Γιάννινα χωριό,
Κόνιτσα κασαμπάς.»

Καὶ δὲν εἶνέ βεβαία χωριὸ τὰ

Γιάννινα· ἀλλ' ἡ Κόνιτσα εἶνε πραγματικῶς ἕνα περβόλι, ἕνας κασαμπάς, κατὰ τὴν τούρκικὴ ἔκφρασι. Παντοῦ τὰ νερά κελαοῦ-ζουν, παντοῦ προβάλλουν μεγάλα ἰδιόρρυθμα σπῖτια μὲ γύρω βαθύ-

σπια περβόλια καὶ παντοῦ τὴν ἀνοίξει ψάλλουν ἀηδονία καὶ μεταβάλλουν τὴν πόλι σ' ἕνα ἀληθινὸ παράδεισο. 'Ο Πουκεβίλ, ποῦ πέρασε ἀπὸ τὴν Κόνιτσα τὸν 'Απρίλη τοῦ 1806, θαύμασε τὴ θεά τῆς κοιλάδος τοῦ 'Αῶου μὲ τὰ γύρω χιονισμένα βουνά τῆς Νεμέρτσικας, τῆς Σαρακοβίστας καὶ τῆς Γκαμήλας. Γιὰ μιὰ στιγμή ξεσκαπάζονται μπρὸς στὰ μάτια του οἱ κορφές τῆς Γκαμήλας κι' ἀστράφτουν ἀπὸ τὰ γιόνια, ποῦ χτυπάει ὁ ἥλιος, ἐνῶ κάτω στὴν κοιλάδα

λάμπουν ὅλα τὰ χρώματα κι' ἀνθοῦν οἱ πασχалиές καὶ τὰ ρόδα. «'Ακουγα τὶς μελωδίες τῶν ἀηδονιών, συνεχίζει ὁ Πουκεβίλ, ποῦ τραγουδοῦσαν τὸν ἐπιθαλάμιο τῆς ἀνοιξέως καὶ τῶν λουλουδιῶν· ὁ ἀέρας ἦταν ἀρωματισμένος καὶ καθ' ὅλη μου τὴ διαμονή σ' αὐτὸ τὸν κάμπο καμιὰ καταιγίδα, ἀπὸ τὶς συνηθισμένες τῆς Πίνδου, δὲν διέκοψε τὶς ἐργασίες μου». (Α, σελ. 225).

Τὴν ἑλληνικώτατη αὐτὴ πόλι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν οἱ κομμουνιστὰι τοῦ Μάρκου καὶ τὴν καταστήσουν πρωτεύουσα τῆς «ἐλεύθερης 'Ελλάδας τῶν Βουνῶν». 'Εγνώριζαν τὴ στρατηγικὴ σημασία τῆς κι' ἀπὸ μῆνες ἐτοίμαζαν καὶ μελετοῦσαν τὴν ἐπίθεσι ἐναντίον τῆς. 'Επιασαν ὅλα τὰ γύρω ἐπίκαιρα σημεῖα καὶ τέλος τὰ Χριστούγεννα ρίχτηκαν ἐναντίον τῆς, βέβαιοι γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους. Οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ τῆς Μόσχας, τοῦ Βελιγραδίου, τῆς Σόφιας καὶ τῶν Τιράνων ἀνήγγειλαν τὴν κατάληψιν τῆς Κόνιτσας! 'Αλλὰ βρέθηκαν ἀντιμέτωποι μίας

θρωπικής φρουράς κι' ενός στρα-
τού, που στη ψυχή του ζούσαν όλες
οι ηρωικές παραδόσεις τριών γι-
λιάδων χρόνων. 'Ο στρατός αυτός
ήξερε και ξέρει γιατί αγωνίζεται,
γιατί πολεμάει. Τα παλαιά και
πρόσφατα γεγονότα τόν είχαν δι-
δάξει πώς μάχονταν για τα μεγα-
λύτερα συμφέροντα της Πατρίδος
του, γι' αυτή την ζωή ή το θάνατο
του Έθνους του, καθώς και για
τα κυριώτερα συμφέροντα της άν-
θρωπότητας: για την λευτεριά και
την αληθινή δημοκρατία. Δεν ήταν

Έλληνες, που πολεμούσαν έναν-
τίον προδοτών Έλλήνων, των
κομμουνιστών, πουλημένων στους
έχθρους της Πατρίδος μας: Δυό
κόσμοι, δυό ιδανικά, δυό συστή-
ματα συγκρούστηκαν κι' έδωσαν
την κρίσιμη μάχη στην Κόνιτσα:
'Η πρωτόγονη βαρβαρότητα, ή
βία, ή απανθρωπία, κι' ή τυραν-
νία, από τη μιὰ μεριά, κι' από την
άλλη: ή λευτεριά, ο άνθρωπισμός,
ή αξιοπρέπεια κι' ή δημοκρατία,
στην πραγματική της έννοια. Και
νίκησαν οι αξίες της ζωής, οι ά-
ξίες, που δημιούργησεν ο έλληني-
κός πολιτισμός, οι αξίες, που διε-
μόρφωσαν τόν νεώτερο κόσμο, τόν
κόσμο της ελευθερίας και του πο-
λιτισμού, τόν κόσμο της προόδου
και του μέλλοντος. Γιατί τη στιγμή
αυτή, όπως πάντοτε, ή Ελλάδα
συμβολίζει την έννοια της αληθι-
νής λευτεριάς και της πραγματι-
κής Δημοκρατίας. Πολέμησε και
πολεμάει για να δώσει και πάλι
τους νέους τύπους της κοινωνικής
και πολιτικής συμπεριφοράς στην
άνθρωπότητα.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΟΝΙΤΣΑ

Η ΘΡΥΛΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝΣ
ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΝ ΕΘΝΟΝΣ

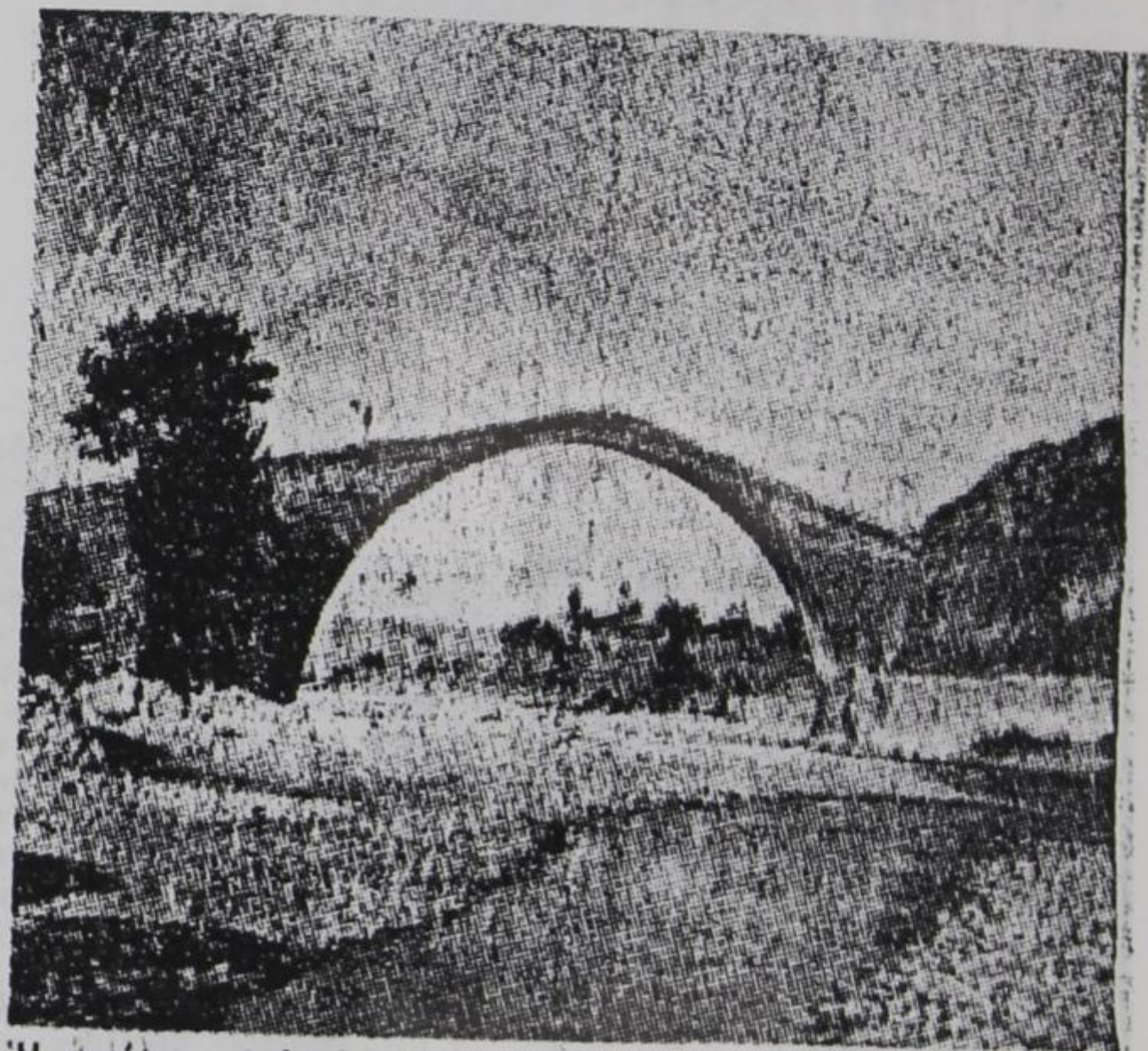
Στὸ προηγούμενον ἄρθρο μας, γιὰ τὴ Κόνιτσα, μιλήσαμε γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ στρατηγικὴ σημασίᾳ της, γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ φυσικὸ περιβάλλον της, γιὰ τὴ βιοτεχνία καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἱκανότητά των κατοίκων της, ὡς οἰκοδόμων καὶ κτιστῶν σ' ὀλόκληρῃ τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ. Ἄλλ' ἡ ἱστορία κι' ἡ δράσις τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως δὲν ἔξαν τλεῖται μόνο σ' αὐτά. Ἡ Κόνιτσα καθ' ὅλη τὴ διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐκκλησιαστικὰ κι' ἐκπαιδευτικὰ κέντρα τῆς Ἡπείρου, ὅπου κατέφευγαν εἴτε οἱ καταδιωκόμενοι Ἕλληνες τῶν γύρω περιοχῶν, εἴτε κι' ἄλλοι γιὰ νὰ μορφωθοῦν καλύτερα. Ὅταν ἐπισκεφθῆ κανεὶς τὸ μοναστήρι τῆς Βελλᾶς, πού θρῖσκεται λίγο νοτιώτερα καὶ τὸ ὅποιον ὑπῆρξε ἡ θρησκευτικὴ ἔδρα τῆς περιφέρειας, θὰ καταπλαγῆ γιὰ τὴν ἐξαι-

ρετὴ ἀρχιτεκτονικῇ τῆς ἐκκλησίας του, γιὰ τὰ ξυλογλυπτικὰ ἀριστουργήματα τοῦ ἐσωτερικοῦ της καὶ τὴ ζωγραφικὴ τῶν εἰκόνων της. Ἄγνωστο παραμένει πότε ἡ ἐπισκοπὴ μεταφέρθηκ' ἐπὶ τὴν Κόνιτσα. Κατὰ τὰς παραδόσεις,

ἀπὸ τὴς ἀρχῆς τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος ἡ Κόνιτσα ὑπῆρξε ἡ ἔδρα τοῦ δεσπότη τῆς περιοχῆς, ὅπου ἡ ἐπισκοπὴ πῆρε καὶ τὴν ὀνομασίαν «Βελλᾶς καὶ Κόνιτσης».

Ἀπὸ τότε ἡ πόλις ὑψώθη καὶ σὲ κοινοτικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς περιφέρειας κι' ἡ περιοχὴ τῆς ἐγένετο καίπολιτικῶς ἀνεξάρτητη. Τότε ἰδρύθη ἐπὶ τὴν Κόνιτσα τὸ πρῶτον σχολεῖόν της, πού πρόσφερε ὑψίστας ὑπηρεσίας ὅσον τὸ Ἑλληνισμὸν, ἐκεῖ ψηλά, σπᾶ ἀκρότατα σημεῖα τῆς ἐθνότητος, μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ πνευματικὰ κέντρα πού συγκράτησαν τὸν Ἑλληνισμὸν

ἐπὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, ὅταν οἱ ἐξισλαμισμοὶ ἀπειλοῦσαν νὰ κατακλύσουν ὀλόκληρον τὴν Ἡπείρον μέχρι τῆς Πρεβέζης. Ἦταν τόσοσ ὁ Ἑλληνισμὸς κι' ὁ πατριωτισμὸς τῶν κατοίκων, ὥστε ὅλα τὰ γύρω χωριά πρόσφεραν διάφορα ποσὰ γιὰ νὰ συντηρῆται τὸ σχολεῖόν τῆς Κόνιτσης. Ἄλλ' ἀληθινὸς συναγεραμὸς ἀκολούθησε, ἀφ' ὅτου ἐπισκέφθη τὴν πόλιν ὁ μέγας ἐκεῖνος εὐεργέτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ σωτήρας τοῦ Γένους, Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός. Τὸ τμήμα τῆς Κόνιτσης δυὸ

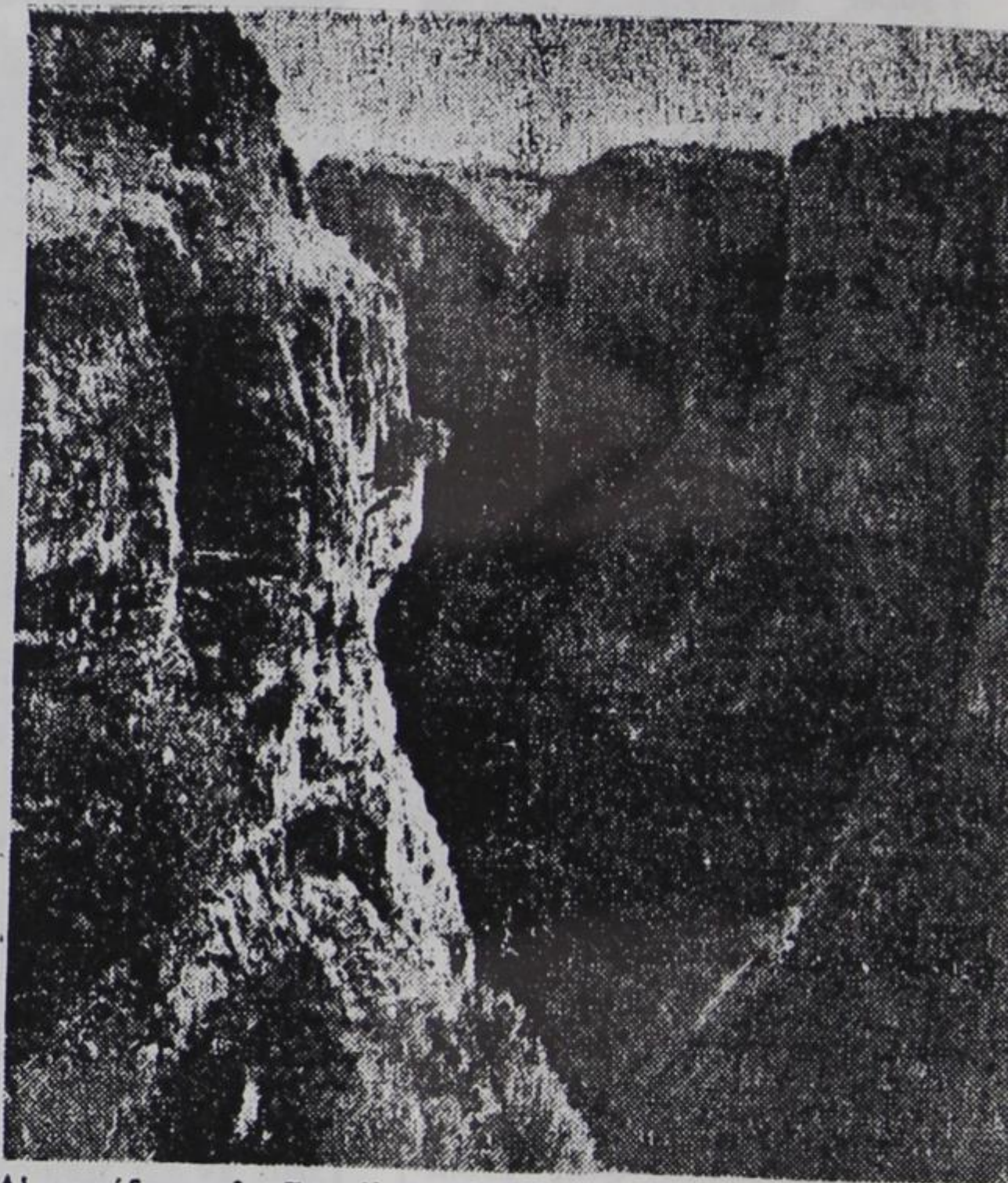
Ἡ περίφημη παλαιὰ γέφυρα τῆς Κονίτσης, ἥτις ἐκτίσθη ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ πολλὰκις ἐπέσχευάσθη μέχρι σήμερον.
(Ἐκ τοῦ Λευκώματος τοῦ Μπούασσονά)

φορές περιηγήθηκε ο Μεγάλος Έθναπόστολος και λέγεται πως στη Καστανιάνη, ένα χωριό έξω από την Κόνιτσα, τόσον ένθουσίασε τους κατοίκους, ώστε όλες οι γυναίκες του συνοικισμού έρριξαν στα πόδια του τα χρυσαφικά τους για να χτισθί και συντηρηθί τó σχολείο της. Τό ίδιο έγινε και στη Κόνιτσα, όπου οι γυναίκες «ως αι γυναίκες της Καρχηδόνας, προέβησαν εις πώλησιν παντός χρυσοῦ, άργυροῦ και μεταξωτοῦ ειδους και κατέθεσαν τὰ της πώλησεως, όπως χρησιμεύσουν υπέρ της συντηρήσεως του σχολείου της πόλεως» (Λαμπρίδου: Περί τών έν Ήπειρω άγαθοεργημάτων, μέρος πρώτον, έν Αθήναις, τυποις Γεωργίου Κιούση, 1880, σελ. 115). Μεταξύ τών καθηγητών που δίδαξαν στη Σχολή της Κόνιτσης μνημόνεύεται κι' ο Γεώργιος Μάστρης, από την Αρτα, που παρέδωσεν ευδóκιμα μέχρι της Έλληνικής Έπανάστασεως.

Ο πατριωτισμός τών κατοίκων φάνηκε κατά τόν έρωνα άγώνα του 21. Πολλοί Κονιτιώτες κατέβηκαν στην Ελλάδα και πολέμησαν κατά την διάρκεια της Έπανάστασεως. Καθώς είπαμε και στο προηγούμενο άρθρο μας οι κάτοικοι της πόλεως και της περιο-

χής της φημίζονταν για την παλληκαριά τους και τη σκληραγωγία τους και σε πολλές μάχες επεκύρωσαν τη φήμη τους. Μαζί με τους άλλους Βορειοηπειρώτες, Χορμοβίτες, Χειμαριώτες, Παργηνούς και Σουλιώτες, απέτελεσαν τὰ μαχημώτερα και έκλεκτότερα στρατεύματα της επανάστατημένης Ελλάδος. Στους καταλόγους τών άγωνιστών που σώζονται στα «άρχεια του άγώνος», πολλοί Κονιτιώτες φέρονται είτε πως έπεςαν σε διάφορες μάχες είτε πως πήραν μέρος κατά την Έπανάσταση. Στόν μεγάλο εκείνο άγώνα της Έλευθερίας ή Κόνιτσα έδωσε τó παρών και τὰ παιδιά της τίμησαν τó όνομα της μακρυνής έκείνης πόλεως.

Υστερα από την Έπανάστασι τó σχολείο της Κόνιτσας ανασυστήθηκε κι' έδωσε και πάλι άγλαους καρπούς. Ο πατριωτισμός τών κατοίκων κι' ή φιλομάθεια προκάλεσαν τó θαυμασμό του Ιωάννη Λαμπρίδη που ειδικώς άσχολήθηκε με τó ζήτημα : «Έν τισι τών κοινοτήτων της επισκοπής Βελλᾶς και μάλιστα έν τῷ τμήματι Κόνιτσης ό προς την παιδείαν έρωσ εινε άπαραδειγμάτιστος. Τόν έν Σελατίνη διδάσκαλον διατηροῦσιν οι διδασκόμενοι παίδες. Άλλαχού δέ την έλλειψιν προς διδασκαλίαν κτιρίων ά-

Αἱ χαράδραι τῆς Γκραιήλας, εἰς τὰς ἵποῖς ἤρχισαν νέαι ἐκασ-
ριστικαὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν στρατευμάτων.
(Ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ Μπούασσον)

να πληρῶσιν ἡ ἀθλιαολιχηματα
των τινά καὶ ἐντὸς κωδωνοστα
σίων κείνται... Οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ φωτοβόλοι ἐστίαὶ συνε-
στήθησαν ἐν τισὶ τῶν κοινοτή-
των Κονίτσης, διαθερμαίνου-
σαι τὴν παγετώδη ἀτμόσφαι-
ραν τοῦ τμήματος καὶ συντε-
λοῦσαι καὶ πρὸς ἀποσκορρέ-

κισιν τῆς κουτσοβλαχικῆς
γλώσσης, ἣτις ὁσημέραι πα-
ραγκωνίζεται» (τόμ. Β', σελ.
183). Τόσον ἡ ἑλληνικὴ γλῶσ-
σά ἐπεκράτησε στὴν Κόνιτσα,
ὥστε κι' αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοὶ
κι' αὐτοὶ οἱ ἔξωμόται "Ἕλλη-
νες κι' οἱ λίγοι Βλάχοι μιλοῦ-
σαν μόνον ἑλληνικὰ καὶ μό-
νον ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἠκού-
ετο ἐν Κονίτση πάντοτε». Κα-
τὰ τὸ 1887 ὑπῆρχαν στὴν Κό-

νιτσα δυὸ ἑλληνικὰ σχολεῖα
κι' ἓνα θηλέων. Ἐκεῖ δίδαξε
ἀπὸ τοῦ 1828 ἓνας ἀπὸ τοὺς
καλύτερους καὶ ἀποδοτικώτε-
ρους δασκάλους τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης ὁ Κοσμάς Θεσπρωτὸς,
μαθητὴς τοῦ μεγάλου δημοτι-
κιστῆ Ἀθανασίου Ψαλίδα.

Ἀπὸ τὴν Κόνιτσα κατάγον-
ταν μερικὲς ἀπ' τὶς ἐπισημότε-
ρες οἰκογένειες τῆς Ἠπειροῦ
καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τοῦ
Σκουμπουρδῆ. Λιάμπεη καὶ
πολλῶν ἄλλων. Ἐκεῖ ἐπίσης
γεννήθηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς ση-
μαντικώτερους Ἕλληνες τῶν
νεωτέρων χρόνων: ὁ Ἀνα-
γνωστόπουλος ἢ Ἀνάγνος,
γαμπρὸς τοῦ μεγάλου Ἀμερι-
κανοῦ φιλέλληλος Σαμουήλ

Χάου. Ὁ Χάου πῆρε μέρος
καὶ στὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ
1821 καὶ κατόπι κατέβηκε
στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἠρωϊ-
κὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης
τοῦ 1866. Τότε γνώρισε τὸν
Ἀναγνωστόπουλο, ἀρχισυν-
τάκτη τοῦ «Ἐθνοφύλακος»,
καὶ τόσον ἐκτίμησε τὸν χαρα-
κτῆρά του, ὥστε, ὅταν γύρισε,
μαζὶ του, στὴν Ἀμερικὴ, τὸν
πάντρεψε μὲ τὴν κόρη του,
τὴν ἐθνικὴ ποιήτρια τῆς Ἀμε-
ρικῆς τὴν Ἰουλία Ρωμάννα
Χάου. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος
συνέχισε τὸ ἔργο τοῦ Χάου, ὅ-
ταν ἐκεῖνος πέθανε (1876) κι'
ἀναδείχθηκε ἓνας ἀπὸ τοὺς
μεγάλους φιλανθρώπους τῶν
Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἰδρυτὴς
κι' ὀργανωτὴς πολλῶν «οἰκῶν
τυφλῶν» τῆς Ἀμερικῆς. Ἄλλ'
ὁ ὑπέροχος Ἠπειρώτης δὲν
ξέχασε οὔτε τὴν Ἑλλάδα, οὔ-
τε τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του.
Ὅταν πέθανε κληροδότησε
στὴν Κόνιτσα, ἓνα τεράστιο
ποσὸ, μὲ τὸ ὁποῖον ἰδρύθηκε
ἡ μεγαλύτερη Γεωργικὴ Σχο-
λὴ τῶν Βαλκανίων: Ἡ Ἀ-
ναγνωστοπούλειος Γεωργικὴ
Σχολὴ Κονίτσης», γιὰ τὴν ὁ-
ποῖαν δαπανήθηκαν ἑκατομμύ-
ρια δολλαρίων. Γιὰ τὴ δρᾶση
τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, στὴν
Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἀμερικὴ,
πρέπει νὰ γραφῆ τόμος ὀλό-
κληρος, γιὰτὶ ὁ Ἠπειρώτης ἐ-
κεῖνος ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὶς
εὐγενικώτερες μορφές τοῦ
Νέου Κόσμου κι' ἓνας ἀπὸ
τοὺς μεγαλύτερους φιλανθρώ-

πούς όλων των εποχών, όπως
έγραψε ο Αμερικανός βιο-
γράφος του... Αλλά κι άλλοι
Κονιτσιώτες αναδείχθησαν εύ-
εργέτες του Έθνους, συνεχι-
ζοντας την παράδοσι των
Ζωσιμάδων, των Καπλάνηδων,
των Ζάππα, των Αρσάκηδων
κι' άλλων που πραγματικώς
τίμησαν την Ήπειρο. Η Κό-
νιτσα, τέλος, απελευθερώθη-
κε κατά τον πόλεμο του
1912 κι' απέτέλεσε αναπό-
σπαστο τμήμα της Ελλάδος.
Ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος
την επισκέφθηκε και την ώνό-
μασε το «ώραιότερο θέρε-
τρον της Ήπειρου». Γοητευμέ-
νος από τη γύρω φύση, παρέ-
μεινε στή πόλι πολλές μέρες.

Αυτή μέσα σέ λίγες γραμμ-
μές υπήρξε ή ιστορία κι' ή
δράσις της Κόνιτσας, ή οποία
κατά τις τελευταίες ήμέρες ύ-
ψώθηκε σά νέο σύμβολο του
Έλληνισμού, έναντίον της
σλαυϊκής επιβουλής κατά της
Πατρίδος μας. Η Κόνιτσα,
μαζί με τό Μέτσοβο και την
Πίνδο, έγινε θρυλική και τό
μέλλον θά την τοποθετήση δί-
πλα στις ένδοξότερες πόλεις
του Έλληνισμού.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΠΟΘΕΝ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ — Η ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΗ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.

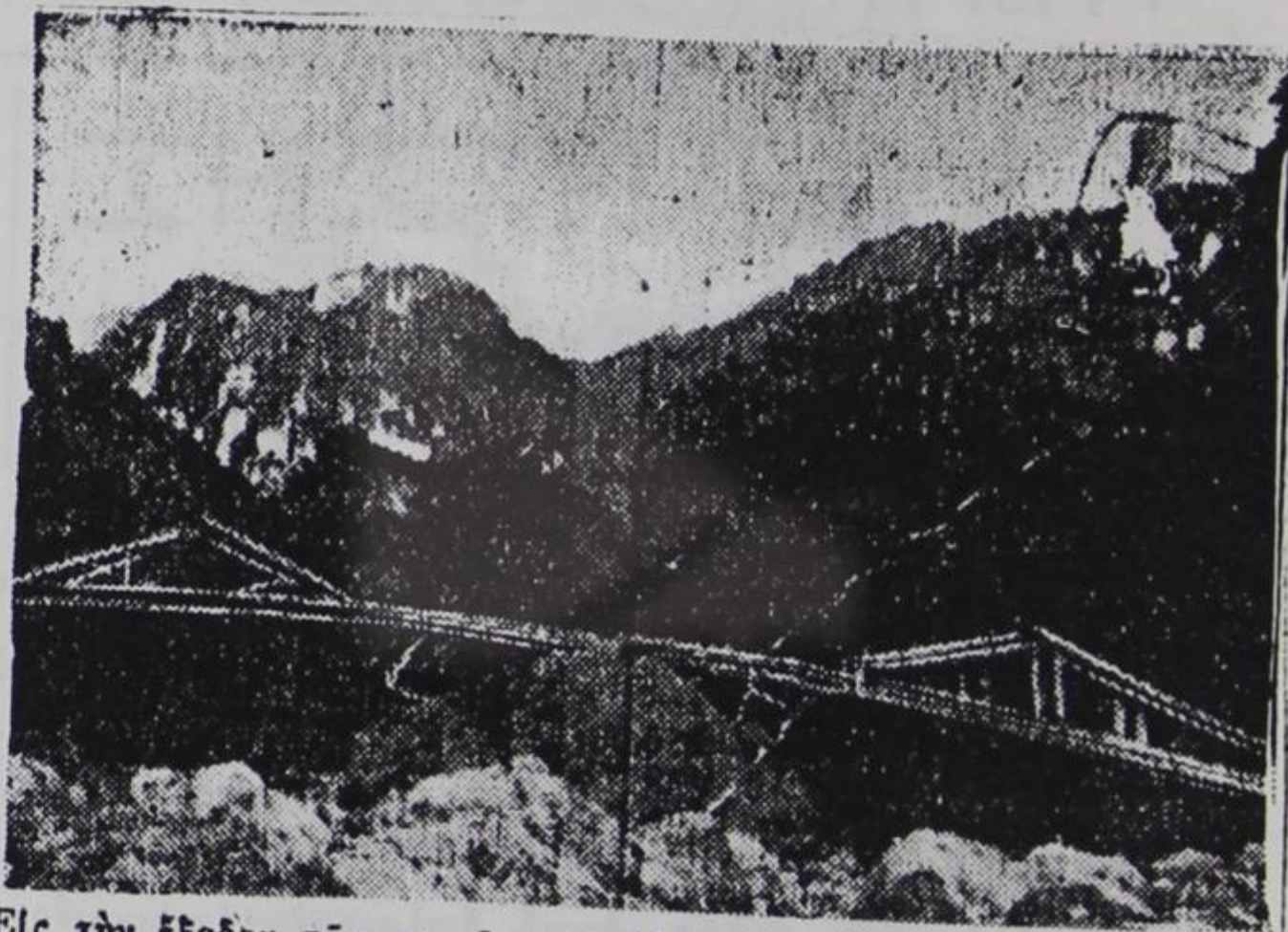
Όπως η ιστορία τῶν περιστασιωτέρων μερῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος κι' ἰδίως τῆς Μακεδονίας παραμένει σκοτεινὴ, δίνοντας λαβὴ στὶς ἐπιστημονικὰς φλυαρίας τῶν Σλαύων καὶ τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν, γιὰ τὴν δῆθεν ἐξόντωσι καὶ τὴν ἐκσλαύισι τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἔτσι κι' ἡ Ἡπειρος, ἂν καὶ μελετήθηκε ἄρκετὰ στὰ τελευταῖα χρόνια ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζεται σὰ χώρα σχεδὸν ἀγνωστὴ κι' ἀνεξερεύνητη, σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς. Ἐνα ἀπὸ τὰ σημεῖα αὐτὰ εἶνε κι' ἡ Κόνιτσα, γιὰ τὴν ὁποῖαν ἐλάχιστα πράγματα γνωρίζουμε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς, τὴν ἐθνογραφία τῆς καὶ τὴν δράσι τῆς, ἐκεῖ ψηλά στὰ σύνορα μεταξὺ Ἡπείρου, Ἀλβανίας καὶ Μακεδονίας. Κι' ἐπρεπε νὰ δοθῇ ἡ κρίσιμη μάχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τοῦ Σλαυϊσμοῦ, στὴ Κόνιτσα, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε πὼς ὑπάρχει μιὰ πόλις μὲ τέτοιο

ὄνομα σὸ πῶ νευραλγικὸ σημεῖο τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Κι' εὐλόγα μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς: Πότε συνοικίστηκε;

Πὼς ἔλαβε τὴν ὀνομασία Κόνιτσα; Ποιὰ ἡ ἱστορία τῆς κατὰ τὴ διαδρομὴ τῶν αἰῶνων; Ποιὰ ἡ κοινωνικὴ δράσις τῆς;

Πρῶτος ὁ Πουκεβίλλ, σὸ «Ταξίδι τοῦ στὴν Ἑλλάδα» διατύπωσε τὴ γνώμη πὼς ἡ Κόνιτσα χτίστηκε κατὰ τὶς σλαυικὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὴν ταυτίζει μὲ τὴν πόλι Σκλαβινίτσα. Θεωρεῖ δὲ τὴν ὀνομασία τῆς σκυθοσλαυικὴ. «Τὴν ὀνομασία τῆς, γράφει, τὴν χρωσπάει στοὺς Σλαυοσκύθους, συνηθισμένους νὰ δίνουν σὲ πόλεις, πού θρῖσκονταν κοντὰ σὲ στενὰ, εἰδικὰς ὀνομα

σίαις, ὅπως οἱ Ἕλληνες, πού τὶς ὀνομάζουν Στενωχώρα κι' οἱ Τούρκοι Δερβένια». (Α, σελ. 221). Σημαίνει δὲ ἡ λέξις Κόνιτσα, κατὰ τὸν Πουκεβίλλ, στὴ σλαυικὴ γλῶσσα, μικρὸν ἄλογο. (Α, 222, σημ. 3). Ἀλλὰ τὸ μὲν χωρὶ Σκλαβινίτσα, σώζεται μέχρι σήμερα καὶ θρῖσκεται κοντὰ σὸν Αὐλῶνα, ἡ δὲ Κόνιτσα συνοικίστηκε τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, ὁπότε στὴν Ἡπειρο δὲν εἶχεν ἀκόμη πατήσει σλαυικὸ ἢ

Εἰς τὴν ἔξοδον τῶν στενῶν τοῦ Ἄωου, πρὸς τὴν Μακεδονίαν,
ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Στόμιον, ἣτις ἦτο ἀγυρωμένη ἐπὶ Βυζαντινῶν.
Ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὴν τοποθεσίαν, ὅπως ἔχει σήμερον, μὲ γέφυραν
ἐπὶ τοῦ Ἄωου, συνδέουσαν τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ.

βουλγαρικό ποδάρι. Στο «Χρονικό της Δρυοπίδος» υπάρχει η πρώτη μνεία της Κόνιτσας λέγεται εκεί πώς οικοδομήθηκε από κάποιον άρχοντα Κόνι: «Ὁ δὲ Κόνις, ὕστερον ἔκτισε κάστρον θαυμαστόν, τὸ ὁποῖον σήμερον λέγεται Κόνιτσα». (Βέκκερ: Ἡπειρωτικά 1839, σελ. 273, Πετρίδη: «Χρονικὸν Δρυοπίδος», 1871, σελ. 14, 27-28, 60, Λαμπρίδη: Ζαγοριακά, 1870, σελ. 322). Τὴν εἶδησι τοῦ «Χρονικοῦ» ἐπιθεβαιῶναι κι' ἡ λαϊκὴ παράδοσις πού σώζεται, κι' ἡ ὁποία ἀποδίδει τὴν κτίσι τῆς πόλεως σὲ κάποιον Βουλγαντινὸν ἄρχοντα Κόνιτση: «Ἐκτίσθη ὑπὸ Κόνεῶς τινος, ὅστις ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς αὐτήν». (Ζώτου: Ἡπειρωτικά - Μακεδονικά Μελέται, τόμ. Β, σελ. 200). Ὁ διάσημος Ἄγγλος γεωγράφος Λήκ, πού μᾶς ἔδωσε θαυμαστὴ περιγραφή τῆς Κόνιτσας καὶ τῶν γύρω περιοχῶν, δὲν ἀναφέρει τίποτε γιὰ τὴν σλαυικὴ καταγωγή τῆς λέξεως Κόνιτσα (Τόμ. Δ, 1835, σελ. 107 - 122). Θεωρεῖ δὲ τὴν Κόνιτσα, γτισμένη πάνω στὰ εἰρηπια τῆς ἀρχαίας ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἐριθίας.

Ὁ δικός μας Ἀραβαντινός, πού πῆρε τίς περισσότερες εἰδησεις τῆς «Χρονογραφίας» τοῦ ἀπὸ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὴν ἐγκυρότερη πηγὴ, τὸν «Κουβαρά» τῶν Ἰωαννίνων, λέει πώς ἡ Κόνιτσα εἶνε πιθανώτατα ἡ παλαιὰ Κνωσσός καὶ πώς ἡ ὄνομασία τῆς εἶνε παραφθορὰ τοῦ Κνωσσός: «Περὶ τὴν Κόνιτσαν ἔκειτο κατὰ τινὰς ἡ παλαιὰ πόλις Σώμικρα καὶ κατ' ἄλλους ἡ Κνωσσός. Τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως εἰρηπια ἀξιόλογα συντηροῦνται ἐν λόφῳ, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντι πρὸς ΒΑ τῆς Κόνιτσης, οὔτινος τοῦς πόδας προσφαῦει ὁ ποταμὸς Ἄωος. Ἐὰν δὲ τοιαύτη πόλις ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἐν Ἡπειρῳ, πιθανολογεῖται • ἡ δευτέρα γνώμη, καθότι ἡ λέξις Κόνιτσα παρήχθη ἐκ τῆς Κνωσσού, Κνωσσός, Κονισσός, Κόνιτσα καὶ Κόνιτσα». («Χρονογραφία», τόμ. Β', σελ. 86). Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Σλαῦοι ἱστορικοὶ θεωροῦν τὴν Κόνιτσα ὡς ὄνομα σλαυικὸν ἢ βουλγαρικόν, καθὼς κι' ἑκατοντάδες γύρω χωρίων καὶ τοποθεσιῶν I... Ἀλλ' ἡ μελέτη τοῦ γυμνασιάρχου Στεργιοπούλου ἀποστόμωσε τίς φλυαρίες καὶ πλάνες τοῦ Σταμιύλλερ, τοῦ Σελισκέβ καὶ ἄλλων, κι' ἀπέδειξε πώς

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κονίτισης, εὐρισκόμενος εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος, τὸ μὴ φαινόμενον εἰς τὴν εἰκόνα (ὁ ναὸς εἶνε ἑξαώροφος), εὐρίσκειται ὁ γυναικωνίτης. Ἐνα ἀπὸ τὰ περιεργότερα οἰκοδομήματα τῆς Ἡπείρου.

χιλιάδες ἑλληνικῶν ὀνομάτων
σώζονται, στήν περιφέρεια
τῆς Κόνιτσας, ἀπέναντι ἑλα-
χίστων σλαυϊκῶν. (Στεργιο-
πούλου: Τὸ τοπωνυμικὸν τῆς
ἐπαρχίας Κονίτισης. (Ἡπειρ.
Χρον. τόμ. 9ος (1929), σελ.
204-214). Τὸ Χρονικὸν τῆς
Δρυοπίδος κι ἡ λαϊκὴ παρα-

δοσὶ διασώζει τὴν ἀληθινὴν
ἱστορίαν γιὰ τὴν κτίσιν τῆς
Κόνιτισης ἀπὸ κάποιου Βυ-
ζαντινοῦ ἀρχόντα. Κατὰ τὶς
ἐγκυρότερες γνώμες, ἡ Ἡ-
πειρος ὑπῆρξε μέχρι τοῦ 10ου

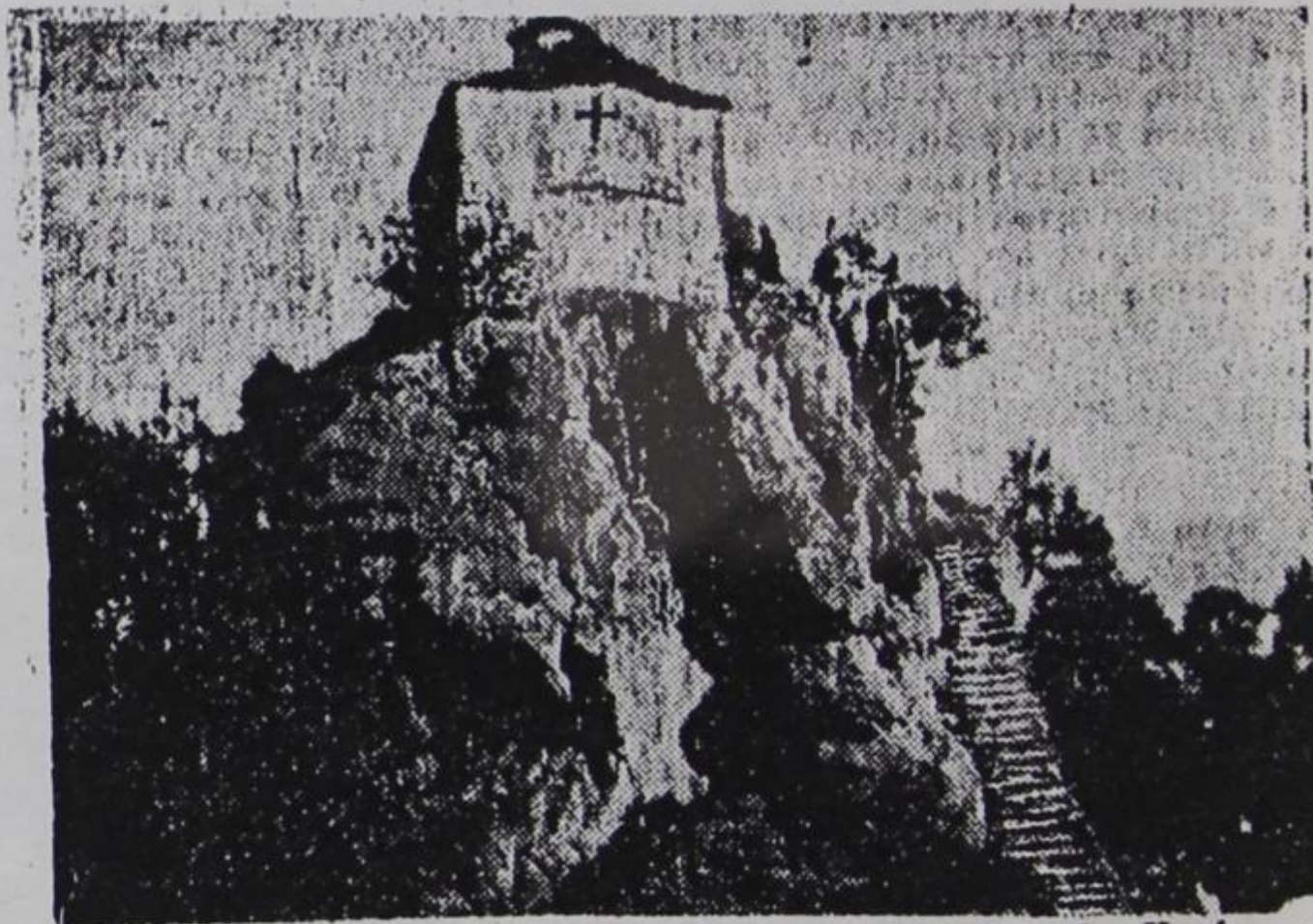
αἰῶνος ἡ χώρα ποὺ δὲν ὑπέ-
φερε ἀπὸ τὶς σλαυϊκὲς ἐπι-
δρομὲς καὶ μόλις ἀπὸ τῆς ἐ-
ποχῆς τοῦ Σαμουὴλ ἀρχίσει
νὰ δοκιμάζεται ἀπὸ τὶς βουλ-
γαρικὲς ὀρδές. Ἀλλ' αὐτὲς
δὲν θάσταξαν παρὰ πολὺ λί-
γο, μόλις μιὰ δεκαετία τὸ
πολὺ (986 — 996 μ. Χ.). Ὁ
Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγα-
ροκτόνος σάρωσε κυριολεκτι-
κῶς τοὺς Βουλγάρους ἀπ' ὅ-
λη τὴν Ἀλβανία, τὴν Ἡπει-
ρο καὶ τὴν Μακεδονία, καὶ
τοὺς ἀνάγκασε νὰ φύγουν
πάλι στήν παλαιὰ Μοισία,
πέραν ἀπὸ τὸν Αἴμο, ἀπὸ
τὴν ὁποίαν εἶχαν ἐξορμήσει.

Καὶ μιλήσαμε στὰ προη-
γούμενα ἄρθρα μας γιὰ τὴν
ἱστορία καὶ τὴν ἐθνικὴ δράσιν
τῆς Κόνιτσας, καθὼς καὶ γιὰ
τὴν οἰκονομικὴ καὶ πνευματι-

κὴ σημασία τῆς, ἀλλὰ κι' ἀ-
πὸ ἄλλης πλευρᾶς ἐνδιαφέρει
τὸν ἐπισκέπτη καὶ τὸν μελε-
τητὴ τῆς: Ἡ οἰκοδομικὴ ἱκα-
νότης τῶν μαστῶρων τῆς
πόλεως, γνωστὴ ἄλλοτε σ'
ὄλα τὰ Βαλκάνια, ἐδημιούρ-
γησε μιὰν ὠραία ἀρχιτεκτο-
νικὴ παράδοσιν. Πολλὰ σπι-
τια τῆς εἶνε περίφημα γιὰ
τὰ λαϊκὰ ἀρχιτεκτονικὰ τους
σχέδια καὶ μᾶς ἐπιβάλλονται
τόσο γιὰ τὸ μέγεθος, ὅσο
καὶ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν τους
διαρρύθμισιν, ποὺ θυμίζει βυ-
ζαντινὴ ἢ μεταβυζαντινὴ πα-
ράδοσιν. Ἀλλὰ κι' ἀπὸ ξυλο-
γλυπτικὴ ἀποψὶ τὰ σπιτία
ἐμφανίζουν μέσα μιὰ λεπτό-

τητα κατεργασίας, ἕνα γού-
στο κι' ἕναν πλοῦτο, ποὺ σπᾶ-
νια ἰουναντοῦμε καὶ σ' αὐτὲς
τὶς πόλεις τῆς Μακεδονίας,
ποὺ φημίζονται γιὰ τὴ ξυλο-
γλυπτικὴ τῶν οἰκοδομῶν τους,
ὅπως ἡ Καστοριά, ἡ Σιάτι-
στα, ἡ Κοζάνη, ἡ Μοσχόπολι,
κι' ἄλλες. Τὸ πολᾶτι

τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, τὰ σερά-
για τοῦ Γιαγᾶ βέη, τοῦ
Σιάμ βέη, τὸ πατρικὸ τῶν
Σκουμπουρδήδων κι' ἄλλα,
εἶνε οἰκοδομήματα ἄξια νὰ
μελετηθοῦν τόσο γιὰ τὴν ἀρ-
χιτεκτονικὴν τους, ὅσο καὶ γιὰ
τὴν ξυλογλυπτικὴν τους. Ἀ-
ξιόλογα ἐπίσης κτίσματα εἶ-
νε κι' ἡ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικάνορος, βορειοανατολικῶς τῆς Κονίτσας ἐπὶ τοῦ ὄρους Σμῆλκα. Μία τῶν γραφικωτέρων τοποθεσιῶν τῆς Ἠπείρου. Εἰς τὴν Μονὴν συρρέουσιν ἐξ ὅλων τῶν γύρω μερῶν προσκύνηται, κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγ. Νικάνορος

Νικολάου, ἡ Ἐπισκοπή, καθὼς καὶ τὸ παλαιὸν τζαμί, ποῦ βρίσκεται στὴν ἔξοδο τῶν στενῶν τοῦ Ἀώου, καὶ ποῦ θυμίζει κι' αὐτὸ βυζαντινὴ παράδοσι. Λέγεται πὼς τόχτισε ὁ Μουράτ ὁ Β', ὅταν κατέλαβε τὴν πόλι γιὰ νὰ διακωνίσῃ τὸ γεγονός τῆς καταλήψεως. Κατ' ἄλλους τὸ οἰκοδόμησε Μωάμεθα ὁ Β', ὁ Κατακτητῆς, ὅταν τὸ 1461 πέρασε ἀπὸ κεῖ, ὁδεύοντας ἐναντίον τῆς Ἀλβανίας τοῦ Σκιεντέρβη.

Τὴν ἐξαιρετικὴν οικονομικὴν καὶ βιοτεχνικὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως δείχνει κι' «ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις», ποῦ γινόταν στὴν Κόνιτσα κατὰ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου, καὶ ποῦ βαστοῦσεν ἄλλοτε ἕνα ὁλόκληρο μῆνα καὶ σήμερα δέκα ἡμέρες. Τὸ παζάρι αὐτὸ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας κι' ἐκεῖ συγκεντρώνονταν ὅλοι σχεδὸν οἱ ὄρειοι κάτοικοι τοῦ Γράμμου, τοῦ Σμόλικα καὶ τῆς Κεντρικῆς Πίνδου γιὰ ν' ἀγο-

ράσουν τὰ χειμωνιάτικα εἶδη τοὺς : ροῦχα, τσαρούχια, κάλτσες, καπνότες, καθὼς καὶ διάφορα τρόφιμα. Ἐκεῖ κατέβαιναν καὶ πωλοῦσαν οἱ ὄρειοι τὰ ζῶά τους. Ἦτ' ἀντάλλαζαν, παίρνοντας καλαμπόκια, στάρια κι' ἄλ-

λα γεωργικὰ προϊόντα ἀπὸ τοὺς χωριάτες τοῦ κάμπου. Ἡ ἀγορὰ αὐτὴ φαίνεται πὼς ἦταν ἀρχαιότατη καὶ στὴν ἀρχὴ γινόταν στὴ βυζαντινὴ πόλι Πειλάκου. Τὴν μετέθεσεν ὁμοῦς ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Πωγωνάτος (668 — 685 μ. Χ.), καθὼς ἀναφέρει τὸ Χρονικὸ τῆς Δρυοπίδος : «Ἐσῆκωσε δὲ ὁ Πωγωνάτος καὶ τὴν πανήγυριν τὴν γινομένην εἰς Πελάκου καὶ τὴν μετέφερεν εἰς τὴν Χαονίαν τὰ μέρη καὶ τὴν ὠνόμασε Πωγωνιηνήν. Εἰς ταύτην ἐσυνάζετο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ διήρκει ἕνα μῆνα.» Κατόπιν μετατέθηκε στὴ Νίζιανη, ὕστερα στὴν πόλι Φιλόπη, κατὰ προσταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, καὶ τελευταία στὴν Κόνιτσα, ὅπου καὶ μέχρι σήμερα συνεχίζεται ὀνομάζεται δὲ μεγάλ-

ο πανηγύρι καὶ παζαρόπουλο. Τὸ παζάρι αὐτὸ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα καὶ σπουδαιότερα τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, μὲ ἴστο ἰα αἰῶνων. Χρονικὰ, χρυσόβουλλα αὐτοκρατόρων, τουρκικὰ φερμάνια κι' ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα μνημονεύουν τὴν «μεγάλην πανήγυριν» τῆς Κόνιτσας καὶ δείχνουν τὴν ἐξαιρετικὴν ἐμπορικὴν κι' οικονομικὴν σημασίαν τῆς.

Κι' ἔρχομαι τελευταία στὸ σπουδαιότερο ζήτημα, τὸ ἐθνολογικόν : Ὁ Πουκεβίλλ ἰσχυρίζεται πὼς σ' ὅλην τὴν

περιοχή δεν ακούσε παρά μό-
νον την αλβανική γλώσσα να
μιλιέται. Τίποτε τούτου ψευ-
δέσπερο. Κι' αυτοί οι έξωμό-
τες "Ελληνες κι' αυτοί οι 'Ο-
θωμανοί καθώς κι' οι Χριστι-
ανοί / "Ελληνες, μιὰ γλώσσα
μιλούσαν στην πόλι και σ' ο-
λόκληρη την περιοχή, την
έλληνική. Την ίδια ακριβώς
έποχή που πήγε στην Κόνι-
τσα ο Πουκεβίλλ, την ίδια
περιηγήθηκε την περιοχή της
κι' ο δικός μας Αθανάσιος
Ψαλίδας, ιδιαίτερος συμβου-
λός του 'Αλή, που περιώδευ-
σε τη χώρα για φορολογι-
κούς λόγους, καταγράφον-
τά χωριά. Δεν είχε δέ κα-
νένα λόγο ν' αύξηση
τους 'ελληνικούς πληθυ-
σμούς της Ηπείρου, που
μόνο αυτούς φορολογού-
σε σκληρά ο 'Αλής. Λοιπόν
ο Ψαλίδας στη Γεωγραφία
του μιλώντας για τους έλλη-
νικούς πληθυσμούς της 'Ηπεί-
ρου, αναγράφει τὰ εξής:
«Σώζονται ως τήν σήμερον
εις Τσαμουριά "Ελληνες και
σέ χωριά και σέ πόλεις, κα-
θώς στο Δέλβινο, στην Παρα-
μυθιά, στη Χελμύρα, στις
Δρυμάδες, στην Παλάσα, στο
Φοινίκι..., στην Πάργα, όπου
είνε "Ελληνες οι κάτοικοι
και κατά τὰ ήθη και κατά
τήν γλώσσαν, ομοίως και στα

'Ιωάννινα, με όλα τὰ χ-
των είνε "Ελληνες, κα-
ταί είς όλην την παλαιά
γωνιανή και σ' όλην την
νιτσα και όλη σχεδόν ή
περιοχή του Αργυρο-
στρου.» (Σελ. 59). "Ωστ-
λη ή Κόνιτσα κι' ή περ-
της μιλούσαν έλληνικά
1813, όποτε περιηγήθηκε
μέρη ο Ψαλίδας, κι' έγρ-
τη Γεωγραφία του. Πά
Πουκεβίλλ, ισχυρίζετο τ'
τίθετο ;

"Οτι στην Κόνιτσα μι-
σαν έλληνικά κι' αυτοί
Τούρκοι το διακηρύσσει
Λαμπρίδης: «Εν Κονίτση
παρ' αυτοίς τρίς 'Οθωμο-
ή έλληνική ακούεται γλ-
οι». (B, 1880, σελ. 184)
ο Γάγαρης, καταγόμενος
πό την Κόνιτσα, κατ' απο-
σμένος στην Πόλη γρά-
«Η Κόνιτσα κατοικείται
800 οικογενειών των τ-
στων χριστιανικών, άπά-
των κατοίκων λαλούν
την έλληνικήν γλώσσ-
(Ημερ. Δαδώνη, Α. 1896,
84). Από τους 17.000 κα-
κούς της περιοχής μόνον
μιλούσαν την τουρκική,
αυτοί οι 'Οθωμανοί όχι
μεταχειρίζονταν την έλλην-
άλλα κι' αυτά τὰ δημο-
τραγούδια τους ήσαν έλ-
κά 11. Άλλά τίποτε δεν

στοποιεί την απόλυτη κυριαρχία της ελληνικής γλώσσας στην Κόνιτσα, όσο τα επίσημα κοινοτικά και τουρκικά έγγραφα. Όλα, ανεξαιρέτως όλα, είναι γραμμένα στην ελληνική. Σώζονται δε αρκετά. Κι' όμως στα διάφορα συνέδρια της ειρήνης, οι Άλβανοί και οι φίλοι τους Ιταλοί, με φανατισμό διεκδικούσαν την περιοχή της Κόνιτσας ως αρβανίτικη | | Κατώρθωσαν μάλιστα την ελληνικώτατη περιοχή Πωγωνιανής και Κόνιτσας να την προσαρτήσουν κατά τα 2/3 στην Άλβανία | | Η ιστορία της Κόνιτσας μας δείχνει, δυστυχώς, σε ποιά πρωτόγονη κατάσταση βρίσκεται η ελληνική επιστήμη κι' εθνογραφία, σχετικώς με τις πιο επίμαχες περιοχές της Βόρειου Ελλάδος. Είναι έρμαιο της σλαβικής, της αλβανικής και τελευταία της θλαχικής προπαγάνδας, που συνεχώς διοχετεύει ψευδέστατες ειδήσεις για τη Βόρειο Ελλάδα και την εθνολογική, ιστορική και γλωσσική της κατάσταση. Ελάχιστοι Έλληνες εργάστηκαν για τις βόρειες επαρχίες μας κι' ιδίως για τη Μακεδονία. Είναι τόση η σατανική προπαγάνδα των Σλαύων, κι' αυτών των Άλβανων, ώστε πολλοί ξένοι είναι πεπεισμένοι πως ή

Μακεδονία μέχρι Όλυμπου, κι' η Ήπειρος μέχρι της Πρέβεζας, είναι τόποι, που δεν κατοικούνται από Έλληνες. Οι περισσότεροι κάτοικοι είναι ξεελληνισμένοι Σλαύοι ή ξεελληνισμένοι Άλβανοί και Βλάχοι |...Κι' όμως τίποτε το σλαβικό, ή το αλβανικό, ή το θλάχικο δεν υπάρχει που να επιβεβαιώνει το ψεύδη της ξενικής προπαγάνδας, που μεταχειρίζεται τη δήθεν επιστήμη για να πείσει τους ξένους. Πότε οι Έλληνες επιστήμονες θα συνετισθούν και θ' ασχοληθούν με τη Βόρειο Ελλάδα; Άλλ' οι εργασίες για την Μακεδονία και την Ήπειρο προϋποθέτουν ειδική και μεγάλη ελληνική κατάρτιση, και τέτοιας στερούνται όλοι. ή σχεδόν όλοι οι ακαδημαϊκοί μας κι' επιστήμονες. Είναι μόνον μεταφραστές, αγνοούντες τα ελληνικά ζητήματα, κι' επιδιώκοντες τίτλους και μόνον τίτλους... Οι απόψεις που εκθέσαμε παραπάνω για την Κόνιτσα μπορούν να φανερώσουν σε ποιά έμβρυώδη κατάσταση βρίσκονται οι ελληνικές εργασίες για μιὰ τόσο σημαντική πόλι της Ήπειρου, που στις ήμερες μας υψώθηκε σε σύμβολο του νέου Έλληνισμού...
ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Γράφουν εις τὸν Ἀθηναῖον :

(Ἡ Ἀναγνωστοπούλειός)

Φίλε κ. Ἀθηναῖε,

Στὸ φύλλο τῆς σημερινῆς «Καθημερινῆς» (6 τρέχ.) γράφεις ὅτι ὁ Μιχ. Αναγνωστόπουλος πού με κληροδότημά του ἰδρύθη στὴν Κονίτσα ἡ ὁμώνυμος γεωργικὴ σχολὴ — μόνιμὴ ὄχι μόνον στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια — ἦτο Κονιτσιώτης. Ἡ πληροφορία (πού μεταδίδεται καὶ ἀπὸ τὸν κ. Φ. Μιχαλόπουλο «Ἐθνος» 5 Ἰαν. ἔ. ἔ.) δὲν εἶναι ἀκριβής. Ὁ Μιχ. Ἀναγνωστόπουλος ἦ Ἀνάγνος (+1906) ἐγενήθη εἰς ἓνα γειτονικὸν καὶ πλούσιον Ζαχοραχώρι τὸ Πάπιγγον, πού λαμπροπάει στὰ δυτικὰ πλάγια τοῦ ὁμώνυμου βουνού μετὰ τὴ Γκαμήλα καὶ τὴν Δροκολίμνη στὴν κορυφή. Ἐχει ἀπέναντι τὴν ἱστορικὴ Γκραμπάλα μετὰ τὴν Ἀρίστη στὰ πλάγια τῆς, πού κατεβαίνων ἤρεμα στὸν Βορβομάτη παραπόταμον τοῦ Ἄωου.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὴν αἰγλήν τῆς Κονίτσης, πού εἰδείξε πάντοτε τὸν γνησιώτατον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ὅπως καὶ ὅλα τὰ κέντρα μικρὰ ἢ μεγάλα τῆς ἀκριτικῆς καὶ μαρτυρικῆς αὐτῆς περιοχῆς.

«Καθημερινή»
8-1-1948

Με πολλή τιμὴ
Α. Π.

2-1-1948

Η ΓΕΦΥΡΑ ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΑΛΙΟΣ ΟΜΟΝΥΜΟΣ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ

(Υπό του κ. Α. Π.)

Τὰ τελευταία δραματικά γεγονότα τῆς Ἠπείρου ἔκαναν γνωστὴ μαζί με ἄλλα ἀγνωστὰ μέρη τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς γῆς καὶ τὴ γέφυρα «Μπουραζάνη», ποῦ ἡ κατάληψή της καὶ ἡ καταστροφή μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ἠρωϊκῆς φρουρᾶς, τότε εἶχε ἐπίδραση στὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων στὸν τομέα αὐτό. Προσέθεσαν στὰς δέλτους τῆς ἱστορίας ἕνα ἀκόμα ὄνομα. Τί κρύβει ὅμως τὸ ὄνομα αὐτό; Ὁ Μπουραζάνης ποῦ θυμίζει τὴ γέφυρα ἦτο καὶ ὄνομα συνοικισμοῦ τὴν ὕπαρξιν τοῦ μαρτυρεῖ καὶ μίαν ἐνθύμησιν τῆς μονῆς Στομίου (Κονίτσης) ποῦ εἶναι κτισμένη στὰ στενὰ τοῦ Ἄωου σὲ μίαν μοναδικὴν σὲ γραφικότητα τοποθεσίαν. Στὴν ἐνθύμησιν, ποῦ εἶναι γραμμμένη στὰ 1778 ἀπὸ τὸν τότε ἀρχιερέα Βελλᾶς καὶ Κονίτσης μνημονεύεται ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς καὶ κάποιος ἀκὺς Πατσίος ἡ δὲ (!) τοῦ ποτὲ Γεωργίου Βόντα Παπουτζῆ ἐκ Μπόρατζιανῆς...».

Ἦτο λοιπὸν ὁ συνοικισμὸς αὐτὸς ὄρθιος στὰ 1778. Πότε διαλύθηκε ἢ καταστράφηκε δὲν εἶναι γνωστὸν δὲν εἶναι δύσκολο ὅμως νὰ μαντεύσῃ κανεὶς τοὺς καταστροφεῖς καὶ αὐτοὺς καὶ τῶν ἄλλων συνοικισμῶν ἀπὸ ὁποῖους σώζονται μονάχα τὰ ὀνόματα ὡς τοπωνύμια. Ἡ παρουσία του ἦτανε κάρφος στὰ μάτια τῶν Ἀλβανῶν μπεηδῶν τῆς περιοχῆς καὶ ἡ δουλιμῖα των ἀπλώθηκε κάποτε καὶ σ' αὐτὸν σκληρῆ καὶ ἀνελέητη. Ἄν δὲν ἔχωμε ὅμως πληροφορίες γιὰ τὸ τέλος του,

Έχομε όμως ενδιαφερόσες ειδήσεις για την διαμάχη του στις αρχές του 17ου αιώνα. Διασώζονται σε μία ένθυμηση του 1612. Την παραθέτουμε όπως αναγράφεται στο Νέο κουβαρά του μητροπολίτου Αθηνάγορα: με ελάχιστα σχόλια και διορθώσεις ανορθογραφιών.

1612 "Ανωθεν και εξ αρχής η εκκλησία μας εις την χώραν μας στο Πορταζάνοσ ο Άγ. Νικόλαοσ ήταν μικρή και ήταν και παρακλήσι ο Άγ. Θεόδωροσ και με πολλούσ κόπουσ και με χαράτζια δια τουσ Άγαρηνούσ την ανάστησαν και πάλιν. μετά ταύτα έρχόνταναν οι Άγαρηνοί και έχάλασαν τον (ν)άρθηκα και έπέρασαν χωρίσ (ν)άρθηκα χρόνουσ πολλούσ και πάλιν μετά πολλά έξοδα έφτιασαν τον (ν)άρθηκα και έξωγράφησαν έν πρώτοισ τον (ν)άρθηκα και ύστερα το άγιο θήμα και δια να μην είναι τίποτα κλησιαστικό δια να δώσουσ το χαράτζι των ζωγράφων και έβαλεν ο ΠαπαΜανθέοσ ο πνευματικόσ και έγραψαν πρόθεσι το κάθε όνομα πρόσ άσπρα έκατό. και έγραψε όνόματα σαράντα έξ. "Υστερα με χρόνουσ έχειροτονήθηκα έγω ο ταπεινόσ Νικόλαοσ Ιερέυσ από Χ(ριστού) αχίβ και έγινε πάλιν συνδρομή και την άποστόρισαν καθώσ είναι έγγραφη και ήταν παλαιά εικονίσματα δεσποτικά ο άγ. Νικόλαοσ ο Άγιοσ Αθανάσιοσ, η Βάπτισισ, ο Άγ. Γεώργιοσ, η Μεταμόρφωσισ, ο Άγιοσ Δημήτριοσ, δύο σταυροί μικροί, το κλειστό κόνισμα με την (...) και έορτήν (...) η Πεντηκοστή, ήταν η Ανάστασισ και ο Εύαγγελισμόσ και οι Άγιοι Απόστολοι ήταν και χαρτί. Ένα εύαγγέλιο χερσίο (=χειρόγραφο), άνθολόγι ένα, παρακλητική μία, πεντηκοστάρι ένα, ένα παλαιό τριώδι, ένασ θυμιατόσ, ποτήρι ένα τσακισμένο. Αυτά ηδρα όντασ έχειροτονήθηκα έγω ο παπα-νικόλαοσ και μετά ταύτα έγρα(ψε) ο Νικόσ ο γραμματικόσ όνόματα δι' άσπρα (900) έννέακόσια και Ιστορήθη και το κάτω μέρος της εκκλησιάσ και τον τοίχον τον άλλον τον Ιστορήσε ο ν...μπέρκου (σ. Ιωωσ το όνομα να συνδέεται με όμώνυμη τοποθεσία Κονίτισησ που θρίσκειται στίσ ύπώρειεσ του Ιστορικού ύψώματοσ του Προφήτη Ηλία) και ο Μιχάλησ και έγραψαν όνόματα τέσσαρα δι' άσπρα όχτακόσια. και έγραψαν όνόματα. έδωσε 11 ά γυναίκα άσπρα 200 και έφτιασε τα χαρτιά τα παλαιά και έγραψαν όνόματα... και τον άλλον τοίχον τον Ιστορήσαν δι' άσπρα 800. και έγραψαν όνόματα... έγραψε και ο παπαγεώργησ του παπαδημήτρη το όνομα του Γεωργίου Ιερέωσ. έγραψε

και η θυγατέρα του Μιχάλη συγκλητική μοναχή και έφερε δύο πύλουσ; και ένα τετραβάγγελο χερσίο (=χειρόγραφο) έγραψαν και δύο γυναίκεσ και έπήραν το τυπικό. "Έφερε και ο Άλ. του Κατζικα μηναιόν Ιανουαρ. και Θεβρουαρίου και έγραψε όνόματα... και ήφερε και ο γεώργησ του Δήμου, του Αναστασιού το τριώδι και έγραψεν όνόματα... ήφερεν ο Παπανικόλασ μηναιόν Απριλίου και Μαίου και έγραψεν όνόματα... και ούτω έγραψαν αρκετοί. Φέρων έκαστοσ και έν έκ των άναγκαιούτων της εκκλησιάσ...". "Ετσι γινόταν η άνοικοδόμησι, η διακόσμησι και ο πλουτισμόσ με τα άπαραίτητα βιβλία κλπ. των ναών στα χρόνια εκείνα. η εύσέβεια των πιστών Μπουραζανητών ήταν τόση που μόρεσε νάνταποκριθή και στίσ απαιτήσεισ των Άγαρηνών που δέν άφιναν εύκαιρία για να άπομυζήσουσ ό,τι μπορούσαν από τουσ ραγιαδέεσ και στίσ άλλεσ δαπάνεσ, χαρακτηριστική της εύλαθείασ των αλλά και του ξεπεσμού των είναι και η άκόλουθη ένθύμησι που μεταφέρουμε από την ίδια πηγή: «Είσ τα 1684 Μαίου 25 ήθελήσαμεν ημείσ οι «Μπουραζανήτεσ» να ανακαινίσωμεν την εκκλησίαν μας του Αγίου Νικολάου και μη έχοντασ δύναμιν αρκετήν έζητήσαμεν από τον άρχοντα κύρ Μπαλάνο εξ Ιωαννίνων βοήθειαν, ο όποιοσ μάσ έδωσε βοήθειαν άσλάνια 40 ήγουν σαράντα με τουτον τον τρόπον να μνημονεύωνται παρησία τα κάτωθι όνόματα έωσ του ήθελε στηθη ο άγιοσ ναόσ ούτοσ, Νικολάου... και των τέκνων αυτών Ζαμπέτασ και Ασήμωσ και όποιοσ Ιερέυσ δέν ήθελε

να μνημονεύση κάθε Σάββατο και Κυριακή και κάθε έορτήν...».

"Ηθελαν βλέπετε να Ιναι διαρκέσ το μνημόσυνο εκείνων που πρωτοστατούσαν στα Ιερά αυτά έργα. Που να ήξεραν οι άγαθοί Μπουραζανήτεσ ότι ο κατακτητήσ δε θα σεβόταν τίποτε και γρήγορα θα έσβυνε από τη μνήμη των μεταγενεστέρων και το όνομα του χωριού των όπως τόσα και τόσα κέντρα, αλλά η δύναμισ του Έλληνισμού άντι να χάνεται από τα χτυπήματα που βέχεται, ξαναπροβάλλει με νέα δύναμη, που καταπλήσσει και έξθρούσ και φίλουσ.

Αγγελόσ Παπακώστασ] Α. Π.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΩΠΗΝ ΕΠΟΠΟΙΙΑΝ "ΕΜΠΡΟΣ"

6-1-1948

ΚΟΝΙΤΣΑ σελ. 5

ΤΟΥ Κ. Α. ΑΝΑΠΛΙΩΤΗ

«Γιάννινα... χωριό (1) Κόνιτσα κασαμπάσι» (Λαϊκό).

«Οι Έλληνες της Ηπείρου είναι εκείνοι που έδειξαν εις όλους τους άλλους Έλληνας, το πώς πεθαίνουν δια την ελευθερίαν...»

Έτσι έγραφε γιά τους Ηπειρώτας ο Γάλλος ιστορικός και ακαδημαϊκός Έρρίκος Ούσέ (1848—1911). Φυσικά λοιπόν, και η Κόνιτσα δέν ήμπορούσε να παραλλάξη την έθνικήν της παράδυσιν και γραμμήν.

Η Κόνιτσα εύρίσκεται βορειοανατολικά τών Ιωαννίνων και εις απόστασιν 71 χιλιομ. περίπου από αὐτῶν. Η όμώνυμος έπαρχια Κονίτσης αποτελείται από 36 χωριά. Αξίζει να μνημονευθούν έδώ τα κυριώτερα: «Αηδονοχώρι, Αμάραντο, Αγία Βαρβάρα, Γοργοπόταμος, Γορίτσα (από τὸ γόρος = δρος = βουνό), Ελεύθερον, Ηλιόρραχη, Καβάσιλα (από τὴν βυζαντινήν οικογένειαν Καβάσιλα). Πυρσόγιανη (από τὸ ἑλληνικώτατον Πυρσός. Υπάρχει παράδοσις τοπική περί τοῦ πυρσοῦ — σημείου — σινιάλου με φωτιά — κάποιου Γιάννη (οίκιστοῦ τοῦ χωριοῦ), κλπ. κλπ. Τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τῆς έπαρχίας Κονίτσης κατά παλαιότεραν ἀπογραφήν (1928) ἀνήρχετο εις 16 χιλιάδας.

Η έπαρχια Κονίτση κατά τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἀναφέρεται εις ἄλλα μὲν ἔγγραφα ὡς «καζάς» (έπαρχια), εις ἄλλα δὲ ὡς «βιλαέτι» (νομός). Η έπαρχια αὐτή περιλαμβάνεται ἐντός τριγώνου αποτελουμένου ἀπὸ τὸν Ἄωον (Βογιούσα), τὸν Γράμμον (Βόϊον) καὶ τὸν Γκόλιον.

Τὸ ἔδαφος τῆς έπαρχίας αὐτῆς εἶναι ὄρεινόν καὶ ἐξαιρετικὰ ἀνώμαλον, σχηματίζον εις πολλὰ μέρη στενωπούς, κλεισοῦρες, χαράδρες καὶ δυσκολοπαρακολούθητες διακλαδώσεις βουνῶν. Μία «κλει-

σοῦρα» ὑπάρχει εις τὰ βορειοανατολικά τῆς Κονίτσης, ὅπου τὸ σημερινόν Πεκλάρι. Ἀνάμεσα δὲ σὲ τέτοια διαμόρφωσιν ἔδάφους καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τέτοιες «κλεισῶρες» (κλεισοῦρες) ἔτρεχε προχθὲς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς πρὸς σωτηρίαν τῆς ὑπὸ τῶν Ἐαμοσλαύων πολιorkουμένης Κονίτσης. Καὶ γι' αὐτό, τὸ κατόρθωμά του ἔχει ἰδιαιτέραν, ἀνυπολόγιστον ἀξίαν καὶ σημασίαν.

Σχετικῶς, ὁ καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς κ. Κωνστ. Δ. Στεργιόπουλος, γράφει (Ἡπειρ. Χρονικά): «Εἶναι δὲ ἡ περιοχή τῆς Κονίτσης σπουδαία» (ἀπὸ το πωνυμικῆς ἀπόψεως). Τμῆμα τῆς Ἡπείρου κατ' ἐξοχήν ὄρεινόν καὶ ΦΥΣΕΙ ΟΧΥΡΟΝ κάμνει τὸν ἐπισκέπτην νὰ θαυμάζη, εις οἰονδήποτε σημείον αὐτοῦ καὶ ἂν εύρίσκεται, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγρίας φύσεως, τὸν προβάλλοντα πρὸ ἑαυτοῦ (μπροστά του) «Σμόλικαν» (βουνό), ὑπερήφανον καὶ βαρύν, τὴν ἀτελείωτον σειρὰν τῶν βουνοσειρῶν καὶ τῶν χαράδρων καὶ τῶν ρυάκων, οἱ ὅποιοι χύνουν τὰ ὕδατά των εις τὸν Σαραντάπορον, καὶ τέλος τὸν ὑψηλὸν καὶ πλουσιώτατον εις ὕδατα καὶ βοσκὴν Γράμμον, συνεχιζόμενον ἀ-

πὸ τὸν Γκόλιον καὶ χωρίζοντα τὴν Ἠπειρον ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Καὶ διατρέχων κανεὶς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτισης ἀναπολεῖ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν Βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ μάλιστα τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Φλαμίνου καὶ ἀναμιμνήσκειται ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἔγιναν ἐπανελημμένοι κατὰ τὸ παρελθὸν ἐπιδρομαὶ καὶ καταστροφαί,...

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἑλληνικότητα τῆς Κονίτισης, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἠπείρου (ὅπως ἐμεῖς τὴν ἐννοοῦμεν καὶ τὴν γνωρίζομεν καὶ τὴν ἀποδεικνύομεν), ἔχουν γραφῆ καὶ ἐκτεθῆ κατ' ἐπανάληψιν πλεῖστα ὄσα. Παραλείπομεν τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς ὀνομασίας (Ἄωος, Αἶας, Ἄνιος, Ἄλωρος, Αὔος, Λάκμος, Ἀντιγόνεια Ἀέροπος κλπ. κλπ.) καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὰ σύγχρονα τοπωνυμικὰ τῆς Κονίτισης. Καὶ νᾶ: Οἱ Ἀβδέλλες, οἱ Ἀγγορόκηποι, τὸ Ἀγκάθι, ἡ Ἀγριοκερασιά, ἡ Ἀλεπότρυπα, Ἄμμος, Ἀμπέλι, Ἀλῶνι, Βίγλα, Γελαδέρραχη, Γέφυρες (σ' τὸ Γέφυρις), Γεφύρι τοῦ Καραγιάννη, Γεφύρι τοῦ Φυλάχτη (γεφύρι τοῦ φύλακος), Γκαρέλιος (τοποθεσία ὅπου οἱ ἀρχιλησταὶ Γκαρέληδες σκοτώθηκαν), Γκαμήλα, Εἰκόνα (τοποθεσία Ἀητομηλίτσας καὶ Ἀρμάτων — Κονίτισης), Ἐλατος, Ἐ-

παχτος, Ἐργαστήρια, Ἰτέα, Θεστόκος, Θυμίαμα, Μόσχω, Νύμφη (Νύφη), τὸ βουνὸ τῆς Κόνιτσας, Μπαλώματα, Μάρμαρο, Λουλάκι (στοῦ Λουλάκι — λόφος Ὄξυας ἔχων χρῶμα λουλακίου), κλπ. κλπ.

Ἄπειρα εἶναι τὰ τοπωνυμικὰ τῆς Κονίτισης ποῦ μιλάνε γιὰ τὴν ἑλληνικότητά της. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄλλην Ἠπειρον, ἐκτὸς τῶν περὶ αὐτῆς πασιγνώστων, παραλαμβάνομεν καὶ ἀπὸ περισπούδαστον μονογραφίαν τοῦ ἐξαιρετικοῦ καθηγητοῦ καὶ ἄλλοτε ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Δημ. Εὐαγγελίδου, περὶ τῆς Β. Ἠπείρου: «Ἡ ἑλληνικό-

της τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶναι ἀναμφισβήτητος... καὶ ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ πάντων τῶν ἀνευ προκαταλήψεως ἐπισκεφθέντων αὐτὴν.» Σήμερον δὲ ὑπάρχει ἀριθμητικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Οἱ Ἕλληνες μάλιστα δὲν ὑπερέχουν ἀπλῶς πνευματικῶς ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ μόνοι μορφωμένοι.» Καὶ δὲν λέγομεν τίποτε περὶ Ἀργυροκάστρου, Δελβίνου, Κορυτσᾶς καὶ τῶν σχολῶν αὐτῶν, οὔτε περὶ τῆς περιφήμου Μοσχοπόλεως, μὲ τὰς περιφημοτέρας πνευματικὰς ἐστίας τοῦ «ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου» καὶ τῆς «Νέας Ἀκαδημίας», ποῦ ἀνέδειξαν διαπρε-

πεῖς: Ἕλληνας φιλολόγους καὶ φιλοσόφους κλπ. κλπ.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς ἠρωϊκῆς Κονίτισης ποῦ διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας, τὸ «Ἄνω καὶ τὸ Κάτω Βαρόσι» γνωρίζομεν τὰ ἑξῆς: Συγκεκριμένοι καὶ σαφεῖς πληροφορισμοὶ δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Ἀραβαντινός (Χρονογρ. Ἠπείρου), τὴν χαρακτηρίζει ὡς «πόλιν νέας ἰδρύσεως». Πιθανὸν νᾶ πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχαίου «Ἐκατομπέδου». Πιθανώτερον δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω Ἀραβαντινὸν νᾶ πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Στύμβαρα ἢ Κνωσσού. (Κνωσσός — Κονισσός — Κόνισα — Κόνιτσα). Μήπως δὲν ὑπάρχει ἡ περιφημὸς Κνωσσός εἰς τὴν Κρήτην;

Αὕτη εἶναι ἐν συντομίᾳ ἡ ἱστορία τῆς περιφήμου καταστάσεως Κονίτισης, τῆς ἀγαπημένης τοῦ λαοῦ της, διὰ τὴν ὁποῖαν καμαρώνοντας, λέγει: «Γιάννινα χωριό, Κόνιτσα κασαμπᾶς..» (κωμόπολις).

Α. ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ

ΚΟΝΙΤΣΑ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΧΡ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

I.
 Όλα στην Ήπειρο έχουν προ-
 αιώνια, βαθειά συνέπεια. Η ζωή,
 χιλιάδες χρόνια, ακολουθεί τους Ι-
 ούσιους αустηρούς νόμους. Το γένι-
 κό χρέος αποτελεί την ούσια της
 υπάρξεως του Ήπειρώτη που έχει
 καθαρή διαίσθηση τί ζητάει κάθε
 φορά η σιδερένια ανάγκη. Το άτο-
 μο δεν λογαριάζει εδώ πάνω, μόνο
 η φυλή. Μια μόνη ήπειρώτικη γε-
 νιά αν ποτέ λασκάριζε, θα κοβό-
 ταν το νήμα της Ιστορίας. Αλλά
 τον σκληρόν άγώνα, που άρχισαν
 τώρα τόσους αιώνας, τον βαστάν
 οι ντόπιοι με άκατάλυτη πίστη. Το
 Σούλι, τα Ζάλογγα μπορείς μετά
 εκατό πενήντα χρόνια να τα πής
 Κόνιτσα, Άγια Μαρίνα και να έ-
 χουν τα νέα όνόματα εκείνη την πα-
 λιά τους σημασία.

Με κάθε περίπτωση η Ήπειρος
 ψηφώνει ολοένα περισσότερο, πέ-
 ρα από θανάτους κι' ατομικούς πό-
 νους, παράδειγμα πώς μια έπαρ-
 χία μπορεί να πηγαίνει πάντα έμ-
 πρός, οδηγός της πατρίδας. Αυτή
 άρχισε την επανάσταση πριν του
 21, αυτή στήριξε τη Νίκη της Πίν-
 δου, αυτή τώρα πάλι την αντίστα-
 ση της Κόνιτσας, δική της η όμα-
 δική αυτοκτονία των κοριτσιών για
 να αποφύγουν την άτίμωση. Σύμβο-
 λο στημένο άπάνω σε χιλιάδες αν-
 θρώπινες τραγωδίες. Κι' αξίζει πολ-
 λά ένα σύμβολο όταν πληρώνεται
 με ζωές.

Γαληνός τόπος η Κόνιτσα. Γύρω
 της οι Άλπεις της Πίνδου έχουν
 κοσμική μακαριότητα, τ' άφρισμένα
 ποτάμια της άρδεύουν πλούσια χω-
 ράφια. Μά είναι τέτοια η θέση της
 που δεν μπορούσε να ξεφύγει την
 τυραννία των συμμοριτών. Ένα πέ-
 ραλο από ψηλά βουλά την απομο-
 νώνουν, με μονάκριβο άνοιγμα τα

άλβανικά σύνορα, απ' όπου η επί-
 θεση βρίσκει προστασία για να
 έτοιμασθή και κάμπο να όρμηση.
 Αν κρίνης τα δεδομένα της έπι-
 χειρήσεως, η Κόνιτσα έπρεπε να
 πέσει, γιατί οι δυνάμεις που τη
 χτύπησαν ήταν μεγάλες, η θέση βο-
 ηθός, ο αϊφνιδιασμός πέτυχε γιατί
 έγινε στις 7 το πρωί των Χριστου-
 γέννων, την ώρα που οι νυχτοφύ-
 λακες πήγαιναν ήσυχοι πιά να κοι-
 μηθούν κι' οι χωριάτες στην έκκλη-
 σία, το πυροβολικό άκάλυπτο έπει
 δη ως τότε δεν υπήρχε αντίπαλο
 πυροβολικό.

Αν δεν έπεσε στα χέρια των
 Σλαίων η Κόνιτσα τούτο όφείλεται
 στ' ότι τα πάντα λειτούργησαν θαυ-
 μάσια. Οι αξιωματικοί, με θυσία
 της ζωής τους, έδωσαν το πρώτο
 θάρρος. Η γοητεία του παραδει-
 γματός έφερε την όμοδική όρμη,
 πού, γέννημα της στιγμής, βάστα-
 ξε έπταήμερο και θα βαστούσε μή
 να αν το ώριζε η ανάγκη. Το πυ-
 ροβολικό, παρά τις άπώλειες, δέ-
 χτηκε όλόρθο τις έχθρικές όβίδες
 και πολέμησε σκληρά όσο να βου-
 λώση τα Σκόντα των συμμοριτών.
 Ο παξίάρχος Ντόβας, ένας από
 τους καλύτερους τακτικούς του έλ-
 ληνικού στρατού, διάταξε τις λίγες
 δυνάμεις του κατά τρόπο άριστο-
 τεχνικό και τις έναψυχωσε με το
 παράδειγμά του. Ηθικό θαύμα αυ-
 τός ο Ήπειρώτης. Τον ήξερα πάν-
 τα ντελικάτο, αλλά τον βρήκα γε-
 ρασμένο και κίτρινο σαν το φλουρί
 από την άκατάσχετη αιμορραγία
 που υπέστη όσο να τον μαζέψουν
 μακριά από την πόλη και να τον
 πάν στο νοσοκομείο με πλήθος
 τραύματα.

—Πώς είσαι, Κώστα; τον ρώ-
 τησα.

—Ποτέ καλύτερα, μου άπαντά
 και τα μάτια του σπιθίζουν.

Ὁ διάδοχός του ἀντισυνταγματάρχης Παλαντᾶς ἔκρινε τοὺς κριτάς του ποὺ τὸν εἶχαν βγάλει στάσιμο. Ζῆ ἀκόμα στὴν ὑπερδιέγερση τοῦ ἀγῶνα. Τράμουν ὄλοι οἱ μῦς τοῦ προσώπου του καθὼς μιλάει στὴν Βασίλισσα καὶ τῆς λέει:

—Φροντίστε, Μεγαλειοτάτη, νὰ ἰδρυθῆ ἔδρα Πολιορκητικῆς γιὰ νὰ διδάσκω στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων πῶς βαστᾶν τὶς πολιορκίες.

Αὐτὸς ἔτυχε νὰ κρατήσῃ καὶ τὸ Μέτσοβο τὸν Ὀκτώβριο καὶ τῆ Κόνιτσα τῶρα.

Ὀλόκληρη ἑβδομάδα ἔμεινε ξύπνος ὁ λοχαγὸς γιατρὸς Παπαδάκης χειρουργώντας καινούργιους τραυματίες ποὺ φθάνανε κατὰ φουρνιές καὶ ἀλλάζοντας πληγές τῶν παλαιῶν, 150 ἀνθρώπων. Χωρὶς φῶς, μὲ δύο λάμπες πετρελαίου, μὲ ἀνεπαρκῆ μέσα κάτω ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο βομβαρδισμό τῶν συμμοριτῶν, ἔκανε λαπαροτομίες, διατρήσεις κρανίων, ἀποκοπές ἄκρων. Τὸ νοσοκομεῖο του εἶχε δέκα μόνο κρεβάτια καὶ τοὺς πληγωμένους ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς περιποιηθῆ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Ὡστόσο δταν κατέβασαν τοὺς τραυματίες στὰ Ἰωάννινα οἱ πληγές τους θρέθηκαν πεντακάθαρες καὶ καθένας εἶχε τὸ δελτίο του μὲ περιγραφή τῆς θεραπείας ποὺ τοῦ ἔγινε.

Δίπλα στὸν θαυμάσιο στρατὸ ἀντιστάθηκε μὲ ἴσο ἠθικὸ ὁ πληθυσμὸς, κρίκος μιᾶς ἀλυσίδας ποὺ δὲν ἔπρεπε πουθενὰ νὰ σπάσῃ. Γυναῖκες, ἄντρες καὶ παιδιὰ πάλεψαν καρτερικὰ περιμένοντας νὰ τραβήξῃ πέρα ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί δὲν κάνει τὸ ἑλληνικὸ θάρρος δταν ξεχειλίσῃ, ἀνακατεύει γῆ καὶ οὐρανό, ἀπὸ μιὰ πέτρα στήνει ἀκατάλυτο πρόχωμα, σκουριασμένη λόγχη τὴν κάνει νὰ καίῃ γύρω τῆς τὰ πάντα.

Ρωτῶ ἓνα πληγωμένο παιδί μὲ μελισσιὰ μάτια, 15 ἐτῶν, ποὺ πῆρε τὸν πολεμικὸ σταυρὸ, πῶς κι' ἔδειξε τόσο κουράγιο. Μοῦ ἀποκρίνεται στὸν πληθυντικὸ, ἔτσι ὅπως μιλᾶν τ' ἀληθινὰ παλληκάρια:

«Σκεπτόμεστε τοὺς λαβωμένους μας καὶ θεριεύαμε, μήπως μποῦν μέσα καὶ μᾶς τοὺς σφάζουν».

Αὐτὰ γίνονταν στὴν Κόνιτσα, μὰ ἔξω τῆς δὲν ἦταν εὐκολώτερος ὁ ἀγῶνας. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἔτρεξε ὁ μέραρχος Ἀντωνόπουλος κι' ἐγκαταστάθηκε δίπλα στὴ μάχη, στὴν ἀναπλαγιά τοῦ Καλπακι, φανέρωμα καὶ παρουσία νοῦ. Τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς τὸν ξέραμε «ἐπιτελάρχῃ Ἀνίβας», τύπο ποὺ αἰμοδοτούσε μὲ ἀξιωματικούς τὸ Ζέρβα, τὸν Ψαρρὸ καὶ τοὺς Ε. Σ. τῆς Πελοποννήσου. Τῶρα ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ τοὺς λίγους ἀνδρες του στὴ σωστὴ μεριά, γιὰτὶ ἂν ἔσφαλλε ἔχανόταν τὸ παιχνίδι. Θέλεις τέχνη, θέλεις τύχη, δὲν λάθεψε σὲ καμμιά κίνησή του, ἀλλὰ εἶχε καὶ ἀξιωματικούς ἀπὸ κείνους τοὺς σιδερένιους ποὺ δὲν ξέρουν ἄλλο νόημα στὸν πόλεμο παρὰ τὴν ἐπίθεση, τὴν ξέφρενη ἐπίθεση ὅσο νὰ γονατίσῃ ὁ ἀντίπαλος. Σκίζουν τὰ βουνὰ σὰ σπαθί.

Παίρνει ὁ Λυγεράκης τὸν ὄγκο τῆς Γραμπάλας καὶ τὴ γέφυρα Ρομπόκη καὶ μπαίνει στὴν Κόνιτσα μαζί μὲ τὴν ομάδα τοῦ σεμνοῦ βουλευτῆ Ἰωάννου. Ὁ Τζουβάρης ἔχει καταντήσῃ στὰ χέρια τοῦ μεράρχου βόλι ποὺ τὸ ἀκοντίζει μόλις διακρίνει στόχο. Αὐτὸς ἐλευθέρωσε τὸ Μέτσοβο τὸν περασμένο Ὀκτώβριο, αὐτὸς νίκησε στὸν Ἀχελῶο, στὴν Καστανιανη καὶ στὸ δύσβατο Μαυροβουῖνι ποὺ τοῦ ἔφαγε τόσοσους λαμπροὺς λεβέντες.

Ἡ ἀεροπορία στάθηκε ἀνυπέροβλητη, γιὰτὶ μόλις καλοσύνευε ὁ καιρὸς κάναν οἱ πιλότοι τέσσερις ἐξορμήσεις ὁ καθένας, σύρριζα στὶς χαράδρες. Τὸ μηχανικὸ τέλος τοῦ συνταγματάρχῃ Βαγιᾶκη ἔδωσε τόσες γέφυρες κάτω ἀπὸ λυσσασμένα πυρὰ τῶν συμμοριτῶν.

Εὐχαρίστηση νὰ βλέπῃς νὰ λειτουργῆ μὲ τέτοια ἀκρίβεια ὁ στρατὸς καὶ λύπη νὰ ξέρῃς πῶς ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν κανένα ἄλλο κρατικὸ συγκρότημα δὲν ἔχει τὸν παλμό του. Ἀλλὰ οὔτε καὶ παντοῦ λειτουργοῦν οἱ ἐνοπλοὶ μὲ παρόμοια ἀποτελέσματα. Τὶς ἡμέρες ποὺ γινόταν ἡ ἐποποιία τῆς Κόνιτσας ὁ Μάρκος χτύπησε τὸ Ἀγρίνιο καὶ κάτι ἐπιτυχίες πανηγυρίζει ἐκεῖ τὸ κῆθαρμα.

ΧΡ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

II.

Μετά την Πρωτοχρονιά, ο τόπος που φλογιζόταν γύρω από την Κόνιτσα, ήρθε κι' ησύχασε. Οι άνθρωποι κοιμήθηκαν ξεθεωμένοι, και σαν ξύπνησαν τους είπαν:

«Έρχεται η Βασίλισσα». Κανένας δεν το πίστεψε, δεν περίμενε τέτοιο πράμα. Άλλα την αντίκρουσαν ανάμεσά τους και μέθυσαν από χαρά. Μέθυσε κι' η Βασίλισσα να βλέπη ανθρώπους τόσο ν' αγαπάν τα χωμάτα τους ώστε προτίμησαν να πέσουν απάνω τους νεκροί παρά να τα εγκαταλείψουν. Δεν έβησε χαλασμένο σπίτι να μην το επισκεφθῆ, δεν παρέλειψε κανέναν πληγω-

μένο χωρίς να καθῆση στο κρεβάτι του να τον παρηγορήση. Όλων τις καρδιές τις κατέκτησε, από του μικρότερου παιδιού ως του μετάρχου, με το θάρρος, την έτοιμότητα πνεύματος, με τη γλύκα της.

Είναι δυό ημέρες τώρα που έφυγε, μα ο πληθυσμός μένει ακόμα θαμπωμένος από το πέρασμά της. «Ποιά καλή μοῖρα μάς έστειλε αυτό το μυαλωμένο χάρμα για Βασίλισσα;» ρωτούσαν κι' αναθάρρευαν μονάχα έπειδή την έβλεπαν κοντά τους. Το μόνο αἶσθημα που δεν έχει άκρη σ' αυτό τον κόσμο είναι η έλπίδα... Την ώρα που ανεβοκατέβαινε η Μεγαλειότητα τους κρεμα-

στούς μαχαλάδες της Κόνιτσας, δύομισυ η ώρα της Τετάρτης 7 Ιανουαρίου, ο ραδιοσταθμός του Μάρκου μετέδιδε πώς αν τολμήση η «φρίκη» να πάη στην Κόνιτσα αυτός θα την κανόνιζε. Και η Βασίλισσα τριγύριζε από το πρωί την ήρωική πόλη.

Άλλα το δίδαγμα της Κόνιτσας ντελείωσε, μάς έδωσε να καταλάβωμε πώς η Ιστορία πλάθεται γύρω μας, πώς έργο μας δεν είναι να πορευτούμε κουτσά στραβά όσο νάρθουν οι μεγάλοι σύμμαχοι να μάς σώσουν, παρά έργο μας είναι η νίκη, η νίκη η έλληνική. Σε κανέναν δε χρωστά τον θρίαμβό της η Κόνιτσα. Έδειξε τί θα πῆ Ελλάδα—τόπος που νικάει με την ψυχή. Ψυχή έχει η Κόνιτσα, αλλά δεν έχει η κρατική ήγεσία. Η Ηπειρος κινδυνεύει, το βλέπεις μέσα στους πανηγυρισμούς μιᾶς νίκης που κανείς δεν ξέρει αν θα επαναλαμβάνεται συχνά. Ο στρατός είναι λίγος κι' οι χωριάτες άρνούνται να σταθών στην έρημιά. Τα Γιάν-

νενα μοιάζουν
την μυρμηγκιά των
τος ο πόλεμος είναι κατι παραπάνω

από σκόρπισμα και θάνατος. Είναι ο τελειωτικός αγώνας μεταξύ μας και των Σλάβων, που ζητούν να ξεκληρίσουν το γένος. Οι συμμορίτες του 48 δεν είναι ίδιοι με του 42—44, είναι πολύ χειρότεροι, γιατί έλαβαν βαρύτερες διαταγές. Έκατόν ογδόντα φανταχτερές κοπέλλες άρπαξαν σε μιᾶ μέρα οι συμμορίτες από τα θεσπρωτικά χωριά Τσαμαντά, Βαβούρι και Λειά. Τα κορίτσια αυτά, μητρες δημιουργίας του πολυτίμου υλικού που λέγεται «Ηπειρωτόπουλο», είν' ολότελα χαμένα για μάς. Η λίγο λίγο, με τη σατανική προπαγάνδα τους, οι κόκκινοι θα τους γυρίσουν τα μυαλά, η, αν θελήσουν να μείνουν γνήσιες Έλληνίδες, θα τις σκοτώσουν.

Τούτο το τελευταίο κακό, το κοριτσομάζεμα, δεν το βαστά η Ηπειρος. Οι είδήσεις πώς σε πολλά χωριά οι κοπέλλες αυτοκτονούν αναστατώνουν τους πληθυσμούς. Απάνω πάλι στα σλαβοκρατούμενα βουνά οι χωριάτες σιγοπεθαίνουν από έλλειψη τροφής, λιπαρών και αλατιού. Πάσχουν από αποβιταμίνωση, μα οι κακούργοι δεν τους αφήνουν να κατεβούν. Τους κρατάν εκεί όσο να πεθάνουν. Άλλά κι' εκείνοι που κατέφυγαν πρόσφυγες στις πόλεις υποφέρουν σκληρά, γιατί το κατάφτωχο κράτος δεν έχει χρήματα να τους περιθάλη όπως πρέπει. Την έκταση της καταστροφής του Γένους δεν την άγγιζουμε οι λογισμοί των ξένων φίλων μας, και δεν ξέρω αν τους έξηγησε κανείς ολη την τραγωδία.

Έσχημάτισα τη γνώμη πώς υπάρχει αντινομία στην πολιτική της Κυβερνήσεως απέναντι των συμμοριοπλήκτων. Ένω ο στρατός βαδίζει σιγά κρατώντας ακόμα άμυντική στάση όσο να αύξηθῆ σε αριθμό κι' έφόδια, έχει δηλαδή σκοπούς μακρυνούς, τα πολιτικά υπουργεία δίδουν δσα λίγα κόλυβα μπορούν, για να συντηρήσουν όπως-δπως τους ξεριζωμένους επί κάμποσες εβδομάδες, με την έλπίδα σύντομα να τους στείλουν σπίτια τους. Άλλά με τον υποσιτισμό που τους κάνουμε, οι βασανισμένοι αυτοί άνθρωποι δεν θα γυρίσουν σπίτια τους παρά θα σταλούν στο νεκροταφείο αν άργήση ν' αποκατασταθῆ η τά-

ξισ. 'Ανάγκη λοιπόν να επιβληθῆ ὁ στρατὸς ταχύτατα, εἰδάλλως να ἐφαρμόσωμε πολιτικὴ οὐφιαστικῆς περιθάλψεως γιά πολλοὺς μῆνες.

Πρέπει να διαστούμε με τὴν Ἡπειρο. Ὅσο εἶναι ζεστὸ τὸ σίδηρο κι' ἀποθαρρυσμένοι οἱ ἀναρχικοὶ πρέπει να τοὺς διώξωμε ἀπὸ τοὺς Φιλιάτες, τὴν περιφέρειαν τῆς Μουργκάνας, τὸ Δελβινάκι καὶ τὰ Ζαγόρια. Ἡ Θεσπρωτία εἶναι ἱκανὴ να τοὺς θρέψῃ ὀλόκληρὸ χειμῶνα μὲ τ' ἀμέτρητὰ κοπάδια τῆς καὶ τὰ ἐκατομμύρια ὀκάδες λάδι ποὺ παράγει. Ὡς τὴν ὥρα ἡ στρατηγικὴ μας εἶναι τέτοια ὥστε ἐμεῖς τρέφουμε τοὺς συμμοριτες, ἐμεῖς τοὺς δίνουμε χρήματα (καὶ μάλιστα δολλάρια μετὰ τὰ καπνὰ τῆς Μακεδονίας) μετὰ δικοὺς μας ἀνδρες συμπληρῶνουν τὰ κενὰ τους.

Ἡ γεωγραφία τῆς Ἡπείρου μας ἐπιβάλλει να τὴν ὑπερασπιστοῦμε. Ἀπ' αὐτὴν περνᾷ ὁ ὀρεινὸς δρόμος ποὺ ἀπὸ τὸ Γράμμο, Σμόλικα, Πίνδο φθάνει στὸ σταυροδρόμι τῆς Κατάρρας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλεις κόβει τὴν Ἑλλάδα στὴ μῆση μετὰ τὰ Χάσια καὶ τὸν Ὀλυμπο, θέλεις κατεβαίνει ὡς τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τ' Ἀγραφιῶτικα βουνὰ, Βαρδούσια, Παρνασσὸ, Ἐλικῶνα. Τούτῃ τὴν λεωφόρο ποὺ τροφοδοτεῖ τὴν ἀνταρσία σὰν να ἦταν σωλήνα διοχετεύσεως, τὴν πλαγιοφυλάει ἡ Ἡπειρος. Ἄν πάρῃ ὁ Μάρκος τὸν νομὸ Ἰωαννίνων, κινδυνεύει ἡ Ἀθήνα.

Ἐχει πολλοὺς λόγους ὁ Σλαβισμὸς να ξαναχτυπήσῃ τὴν Ἡπειρο, τώρα σύντομα, γιά να ζωρέψῃ τὸ ἠθικὸ τῶν κομμουνιστῶν στὶς πόλεις καὶ τὰ βουνὰ, ἠθικὸ ποὺ πρὸς στιγμὴ εἶναι πεσμένο, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μιὰ κι' ἐξετέθη στὴ διεθνῆ

κοινὴ γνώμη ἡ Ἀλβανία ὡς κύριος ὑποκινητῆς τῶν συμμοριτῶν, εἶναι λογικὸ να περιμένωμε ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ να ἐκτίθεται ὁ ἴδιος δορυφόρος ποὺ ἄλλωστε, ξυπόλυτος καθὼς εἶναι, δὲν ἔχει τίποτα να φοβηθῆ ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἔτσι σιγὰ ὀπως πηγαίνομε τώρα κινδυνεύουμε να χάσωμε τὸν ἀγῶνα ἀκόμα κι' ὅταν θὰ τὸν ἔχομε κερδίσει. Ἐξω στὴν ἐπαρχία εἶναι διάχυτο τὸ αἶσθημα τοῦ κινδύνου κι' ὄσοι πρωτευουσιᾶνοι πάνε στὴν ὑπαιθρο μαθαίνουν πῶς καλοπέραση καὶ ἀγάπη τῆς ζωῆς εἶναι τέτοιες στιγμὲς ἀσυγχώρητη δειλία, μονοπάτι γιά να ξεφύγῃς τὴν ἐθνικὴ προσταγή.

✱

Ἄρκετὰ πανηγυρίσαμε τὴν Κόνιτσα. Ὅσο κι' ἂν ἀξίζε να ζήσωμε αὐτὲς τὶς ἡμέρες γιά να θαυμάσωμε ὡς ποὺ ἀντέχει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάγκη να μὴ ξεχνᾶμε πῶς ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ. Ἀπὸ ἑορτῆς μᾶς γίνῃ τώρα ἡ Κόνιτσα παράδειγμα. Ὅπως οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς, ὄσοι βρέθηκαν μέσα κι' ὄσοι πρόστρεξαν ἀπ' ἐξω, ἀποτέλεσαν ὄλοι μαζί ἕνα σφιχτοδεμένο σῶμα, ἔτσι πρέπει κι' ἐμεῖς να ἐνωθοῦμε. Να χωριστῆ ἡ χώρα σὲ δύο στρατόπεδα, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Σλάβους. Ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας εἶναι ἐναντίο μας.

Οἱ Κονιτσιῶτες τὸ ἔπραξαν αὐτὸ, ξαναβρῆκαν τὸν προαιῶνιο ἑαυτὸ τους κι' ἐνίκησαν.

Ἐμεῖς;

ΧΡ. ΣΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

Ἰωάννινα 9-1-48.

„ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ „

11 καὶ 13

Ἰανουαρίου 1948

**ΕΥΡΗΣΙΑΔΟΥ
ΣΟΥΦΛΑ**

**ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ
ΟΗΣΑΥΡΟΙ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ**

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

«Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ»

Έτος 10^ο Τετ. φύλλ. 82-83 (10^η Απριλ. 1947)
(σελ. 3-4)

I.

Σ' ένα ταξίδι που κάναμε το καλοκαίρι στην Έπαρχία Κονίτσης, δηλαδή στο Ακριτικό αυτό τμήμα της Ήπειρου, το οποίο έγινε τελευταίως θρυλικόν με την έποποιάν της Πινδου, δοκιμάσαμε τη μεγάλη και ιερή εκείνη συγκίνησι, που δέν διαφέρει κατά τίποτε από τὰ συναισθήματα που πλημμυρίζουν την ψυχήν εκείνων που επισκέπτονται τούς Άγιους Τόπους.

Ο σκοπός του ταξιδιού μας αυτού απέβλεπε σέ περίσωσι θησαυρών λαϊκής τέχνης και Άγιογραφίας, καθώς επίσης και σέ διατήρησι σπιτιών Ιστορικών και λειψάνων πρωτότυπου λαϊκής αρχιτεκτονικής με τον άπώτερο σκοπό όπως όλα αυτά τὰ δημιουργήματα της λαϊκής ψυχής, και οι θησαυροί της Άγιογραφικής τέχνης μαζί με τὰ πάσης φύσεως έγγραφα των διάφόρων οίκογενειακών αρχείων συγκεντρωθούν με πρώτην ευκαιρίαν σ' ένα παληό Ιστορικό σπίτι μετατρεπόμενον σέ πατριδογνωστικό Μουσείο της έπαρχίας, ή όποια ύστερα από την παγκόσμια άπήχησι που είχε ή μάχη της Πινδου, δηλαδή μιá σειρά διαδοχικών μαχών, που ξετυλίχθηκαν στα Ιστορικά βουνά της έπαρχίας, τον Γράμμο και τον Σμόλικα—βουνά που τὰ ηύλόγησε και ο Άγιος Κοσμάς στο άπ' εκεί πέρασμά Του—στις άποκρημνες χαράδρες της και στα γραφικά ποτάμια της, τον Σαραντάπορο και τον Άωο, άρχισε νά έλκύη πλέον το παγκόσμιον διαφέρον, δεδομένου

ότι σέ κάποι μέρος των Ιστορικών πλέον αυτών τοπείων της έπαρχίας, όπου έλαβε χώραν ή γνωστή τιτανομαχία εναντι των όρδων του φασισμού, πρέπει κατά την όμόφωνον γνώμην όλων των στρατιωτικών παραγόντων του συμμαχικού άγώνος νά στηθῆ περίλαμπρον και το συμβολικόν άγαλμα της Νίκης και της Έλευθερίας.

II. ΧΙΟΝΑΔΕΣ

Στον βόρειο τομέα της έπαρχίας υπήρξαμεν εύτυχείς επισκεφθέντες μεταξύ άλλων και το ακρότατον χωρίον πλησιέστατα των Έλληνοαλβανικών συνόρων, τούς Χιονάδες, το χωριό δηλαδή εκείνο που με τες Ιστορικές οίκογένειες των Ζωγράφων και των Μαρινάδων απέτέλεσε, μέσα σέ μιá συνέχεια, 250 έτών, ένα άκτινόβολο, καλλιτεχνικόν κέντρον που άγκαλιόζει διά της Άγιογραφικής του Σχολής όλην την Ήπειρον, Δυτικήν Μακεδονίαν και Β. Δ. Ελλάδα.

Τα άρχαιότερα δείγματα της Άγιογραφικής τέχνης που βρίσκονται στο χωριό είναι συνδεδεμένα με τον Κώνσταν Θεοδόσην, έκ των παλαιότερων δηλαδή Άγιογράφων της οίκογενείας των Ζωγράφων.

Στην κεντρική έκκλησία του χωριού — τον Άγιον Αθανάσιον—σώζεται μιá εικόνα του Άγίου με καταφανή τὰ ίχνη της βυζαντινης τεχνοτροπίας, άχρονολόγητος, πάντως όμως παλαιότερα του 1700 μ. χ.

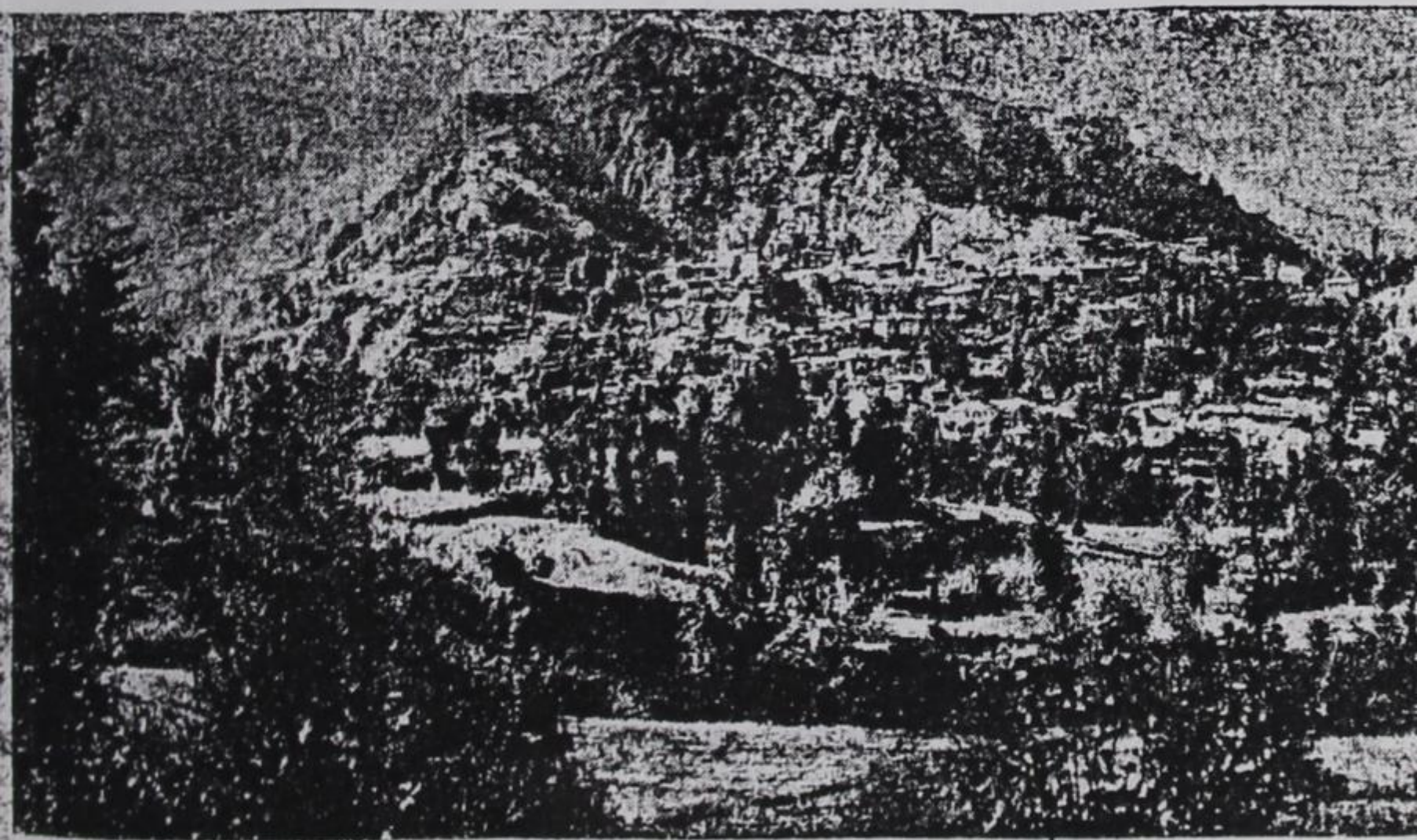
Το περί ου ο λόγος σπάνιον Άγιογραφικόν κειμήλιον με άλλας πέντε εικόνας της αυτης τεχνοτροπίας—δηλαδή της

Παναγίας (1757), τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν (1765), τοῦ Προδρόμου (1755), τοῦ Χριστοῦ (1765) καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (1765)—προέρχονται ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ πρώτου συνοικισμοῦ τοῦ χωριοῦ καὶ εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὴν προϊστορίαν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Κοινότητος.

Στὸ γραφικώτατὸ αὐτὸ χωριὸ τοῦ βορείου συγκροτήματος τῆς ἐπαρχίας ἐγνωρίσαμεν ἕνα σεβάσμιον πρεσβύτερον, ἕνα ἀκάματον ἐρευνητὴν καὶ ἕνα —μὲ φλογερὸν ἐνθουσιασμὸν προικισμένον — συλλογέα πά-

σης φύσεως ἐγγράφων, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χωριῶν, τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας, ἐγνωρίσαμεν ἐπαναλαμβάνων τὸν Αἰδεσιμώτατον Παπαγιώργην Παῖσιον.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος πραγματικὸς λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου ἐδημοσίευσε πρὸ ἐτῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κονίτισης μίαν ἐνδιαφέρουσαν μονογραφίαν περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐκ Κονίτισης, ὁστις ἐμαρτύρησε στὰ 1814, ἔχει δὲ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῶν συλλογῶν του συγκεντρωμένα: Τὴν ἰδιωτικὴν ἀλληλογραφίαν

ΚΙΟΝΑΔΕΣ: Γενικὴ ἀπομνημοσύνη τοῦ χωριοῦ, ποὺ ὑπῆρξε ἕνα ἀκτινοβολοῦν καλλιτεχνικὸν τῆς περιφέρειου Ἀγιογραφικῆς τοῦ Σχολῆς.

των Μαρινάδων, ανεκδότους μονογραφίας που αναφέρονται εις την ιστορίαν της στενωτέρας πατρίδος του, των Χιονάδων, εις την έκκλησιαστικὴν ιστορίαν τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, εις τὴν βιογραφίαν παλιῶν δασκάλων τῆς Σχολῆς Χιονάδων, ἐπίσης δὲ καὶ μίαν ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν γύρω ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν τῆς μεταφορᾶς—πρὸ πενήντα καὶ πλέον ἐτῶν—τεμαχίων ἐκ τῶν Ἀγίων λειψάνων Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, παρμένων ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τοῦ Κολικόντασι—κοντὰ στὸ Μπεράτι—καὶ ἐναποτεθειμένων εις τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἀπετέλεσε φλογερὸν πόθον τοῦ εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν Ἀγιογραφικὴν Σχολὴν τῶν Χιονάδων, ἐργασία ποὺ στηρίζεται σὲ ἀντιγραφὴ πολυαρίθμων ἐπιγραφῶν τὰς ὁποίας περισυνέλεξε ἐπισκεφθεὶς ἐπὶ σειράν ἐτῶν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ Μοναστήρια 40 καὶ πλέον χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης καθὼς ἐπίσης καὶ τμήματος τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Εἰς τὰς ὡς ἄνω γεωγραφικὰς περιοχὰς εἶναι ἐκατεσπαρμένα πλούσια τὰ δείγματα τῆς περιωνύμου αὐτῆς Σχολῆς τῆς ὁποίας διατηρεῖται ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερον ἡ συνέχεια τῆς παραδόσεως τῆς Ἀγιογραφικῆς τέχνης διὰ τῶν ἀπογόνων τῶν δύο ἱστορικῶν οἰκογενειῶν τοῦ χωριοῦ, δηλαδὴ τῶν Ζωγράφων καὶ τῶν Μαρινάδων.

Γιὰ ὅλην αὐτὴ τὴν ἀβόλα προσπεθεῖα ποὺ κατ'βαλὼν σεβάσμιος ὡς ἄνω Λευίτης θῶς ἐπίσης καὶ γιὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ εἶναι ἀξίος, ὅτι τὴν τύχη κάθε προσοχῆς καὶ τῆς ἐνισχύσεως, καθὼς ἐπίσης καὶ ὑλικῆς βοήθειας γύρω ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴν τῶν ἱστορικῶν ἰδίᾳ μονογραφιῶν τῶν εὐρισκόμεθα δὲ εἰς τὴν εὐχριστον θέσιν νὰ τὸν πληροσώμεν, ὅτι ὁ ἔγκριτος ταῦθα ἐπιστήμων καὶ στεντατος συγγενῆς τῆς οἰκογενείας τῶν Ζωγράφων ἱατρὸς Χρήστου Βασιλείου εἶναι δὲ τεθειμένος νὰ τὸν ὑποβοηθήσῃ πολλαπλῶς καὶ νὰ συναγάσῃ μαζί του, γιὰ νὰ ἐλαττώσῃ εἰς φῶς ἢ περὶ τὴν Ἀγιογραφικὴν Σχολὴν τῶν Χιονάδων κοπιώδης προσπάθειά του.

Ἐν τέλει ἂς δεχθῆ καὶ τὸ ὀλίγας αὐτὰς γραμμάς μαρτυρὰς παρά τὴν ταπεινοφροσὴν πρὸς τὸν διακρίνει—σὰν μὴ ἤθελε ἀναγνώριση τῶν κόπων τῶν ὡς πρὸς δὲ τὴν συμπλήρωσιν, διόρθωσιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τοῦ περὶ τῆς Σχολῆς τῶν Χιονάδων, πολυτίμου ἐπισημῶν ὑλικῶν, σημαντικὴν συμβολὴν ἢ μπορεῖ νὰ παράσχη στὸν Ἀδελφωτῶτατον Παπαγιώργην συνεργασία τοῦ φιλοπροόδου καὶ ἀριστα κατηρτισμένου δασκάλου τοῦ χωριοῦ Στεφάνου Ζωγράφου, ὅστις διατηρεῖ καὶ τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἀπέμεινε δὲ καὶ ὡς ὁ τελευταῖος κληρονόμος καὶ φύλαξ συγχρόνως τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ Ἀγιογραφικῶν κειμηλίων τῆς περι τῆς ὁ λόγος οἰκογενείας

III. ΛΙΣΚΑΤΣΙ

Στο πλησιέστατο πρὸς τοὺς Χιονάδες χωριὸν — τὸ Λισκάτσι — τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἐπεσκέφθημεν διὰ τοὺς ἰδίους σκοποὺς, πού ὑπεδηλώσαμε στὸν προεισαγωγικὸ ἐντοπισμὸ τῆς παρούσης περιγραφῆς μας, συνεκεντρώσαμε πολὺτιμον ἱστορικὸν ὑλικὸν ἀπὸ τὰ οἰκογενειακὰ Ἀρχεῖα τῶν παλιῶν οἰκογενειῶν τοῦ χωριοῦ, δηλαδή τοῦ Γιώργη Κωνσταντῆ Χρήστου, τοῦ Παπαλάμπρου Πανταζῆ, τοῦ Βασιλάκη Γιαννούλη καὶ τοῦ Χριστοδούλου Πανταζῆ.

Ἀνάμεσα στὸ ποικίλον ὑλικὸν πού περιεσώθη φυλαγμένον σὲ παλιῆς σκαλιστὲς καρτέλες καὶ σὲ πέτσινα περιτυλίγματα, ξεχωρίζουμε μερικὰ ἔγγραφα, δεφτέρια καὶ ἐνθυμήσεις, πού ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ προϊστορίαν τῆς Κοινότητος, συγκεκριμένως δὲ τὰ κάτωθι :

Ἐνας καταστατικὸς, οὕτως εἰπεῖν, χάρτης, πού περιλαμβάνει πολὺτιμες ὑποθήκες, γιὰ τὸν καλύτερον τρόπο τῆς διοικήσεως τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν νέων. Εἶναι συντεταγμένον στὰ 1850 ἀπὸ τοὺς δημογέροντας τοῦ χωριοῦ καὶ ἀποτελεῖ, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ περιεχομένου του σπανιώτατον δείγμα ἱστορικοῦ ἔγγραφου.

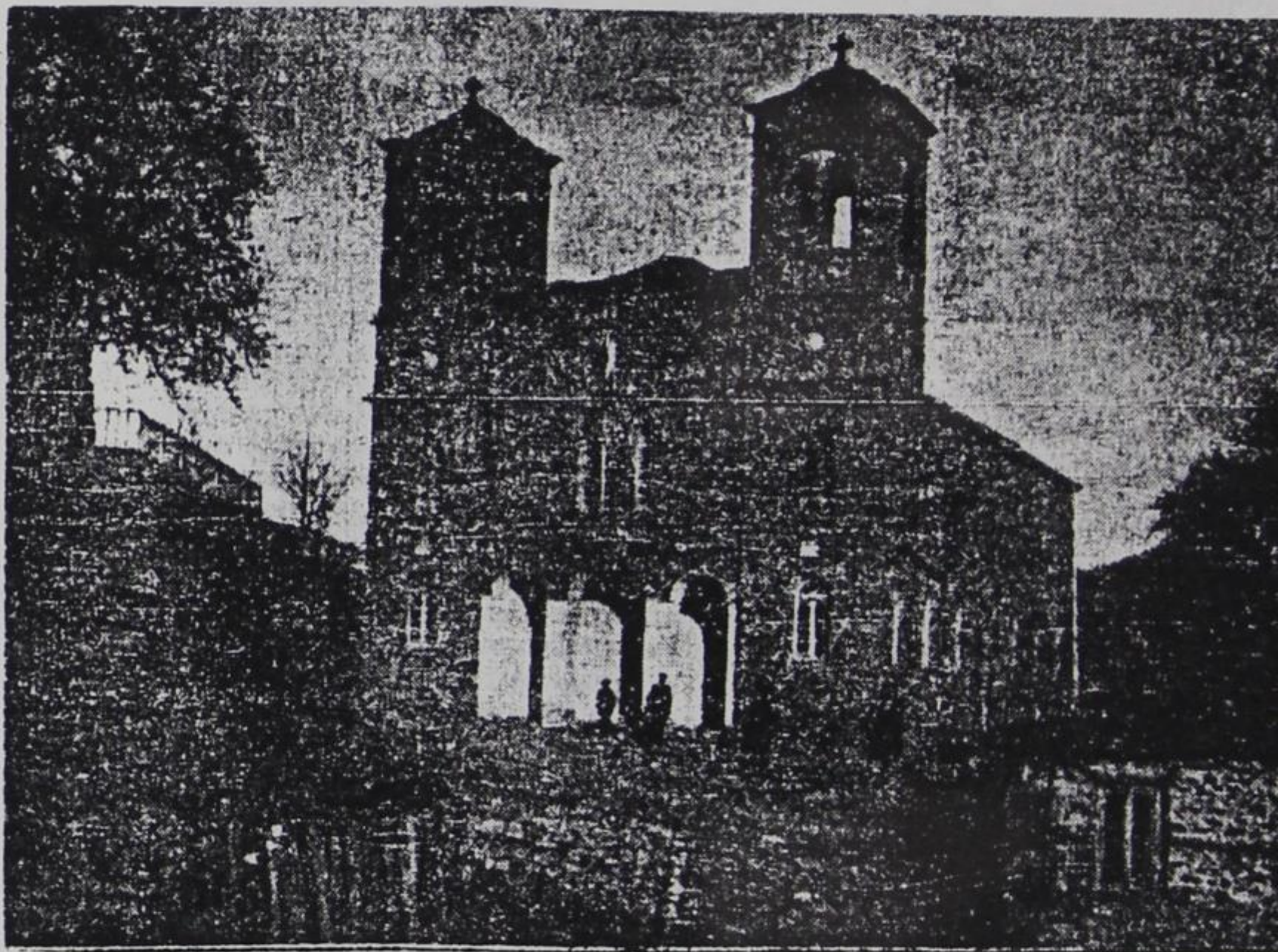
Ἐπίσης σ' ἓνα παλιὸ δεφτέρι τοῦ 1843 ὑπάρχουν πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ παλιὰς οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ, πού δὲν ὑπάρχουν πιά καὶ ἐν συνεχείᾳ μία αὐτοβιογραφία γραμμὴν στὰ 1863 ἀπὸ τὸν παλιὸν δάσκαλον τοῦ χωριοῦ, τὸν Χριστόδουλον Πανταζῆ — ὁ

ὁποῖος, καθὼς συνάγεται ἀπὸ ὅλα τὰ περισωθέντα τεκμήρια, ἦταν ὁ πρὸς μορφωμένον δάσκαλος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — καὶ μέσα στὶς 65 σελίδες τῆς ὁποίας ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμέναι πολὺτιμοὶ πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοποθεσίαν τῶν πρώτων παλαιῶν συνοικισμῶν τοῦ χωριοῦ.

Περιεσώθησαν ὡσαύτως πολὺτιμοὶ ἐνθυμήσεις ἐπὶ τῆς ὥρας παλιῶν δεφτεριῶν καὶ αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται τῶν γύρω ἀπὸ τὸ χτίσιμον τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ, ὅσον ἐπίσης καὶ εἰς ἀφιερῶματα διαφόρων οἰκογενειῶν τῆς Κοινότητος. Ἐν τέλει δὲ τὴν ὅλην εἰκόνα τῆς ποικιλίας τῶν ἔγγράφων συμπληρῶνουν καὶ ἀντίγραφα ἐπιστολῶν τῶν παλαιῶν Σχοῶν Ἐφόρων, πού ἀπευθύνονται στὸ Πατρισχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὸν Ζάππαν καὶ πρὸς τὸν Χριστάκη Ἐφένδην Ζωγράφον καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐξαιτοῦνται τὴν βοήθειαν τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων πρὸς βελτίωσιν τῆς λειτουργίας τοῦ παλαιοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος.

Μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ εἶναι στενὰ συνδεδεμένη — ἐκτὸς τῆς παλαιᾶς ἱστορικῆς μορφῆς τοῦ Κωνσταντῆ Χρήστου καὶ τῆς ἀδράς καὶ πλουσίας εἰς δρᾶσιν φυσιογνωμίας τοῦ Γιώργη Χρήστου — καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Γιαννουλαίων.

Τὸ σπῆτι τῶν Γιαννουλαίων — ἓνα συγκρότημα μᾶλλον κτιρίων — ἀπὸ τὰ παλαιότερα τοῦ χωριοῦ, ἡ δὲ δρᾶσις τοῦ Γενάρχου τῆς οἰκογενείας — τοῦ παπποῦ Γιαννούλη — πατέρα τοῦ Βασιλάκη Γιαννούλη,

Η κεντρική ἐκκλησία "Άγιος Γεώργιος ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, ὅπου στεγάζονται σπάνια
κειμήλια καὶ δείγματα ὑπερόχου ξυγογλυπτικῆς τῆς Σχολῆς Τουρνόβου.

ἀπὸ τῆς πλέον χαρακτηριστικῆς.

Στὸ παλῆδ· λοιπὸν αὐτὸ σπῖτι τῶν Γιαννουλαίων βρήκαμε ἔγγραφα καὶ παλῆδὰ δεφτέρια μὲ πολῦτιμον ὕλικόν, ἰδίως γύρω ἀπὸ τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τοῦ βορείου συγκροτήματος τῆς ἐπαρχίας στὰ παλαιότερα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Μέσα ὅμως στὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀναδίδεται ἀπὸ τὰ παλῆδὰ αὐτὰ δεφτέρια καὶ κατάστιχα τῶν οικονομικῶν ὑπολογισμῶν ξεχωρίζουν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ οἰκογενεακὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Βασιλάκη Γιαννούλη, ποὺ περιέχουν σημαντικὲς λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατριαρχικῆς αὐτῆς οἰκογενείας τοῦ Λισκατοίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὸ πρωτότυπον τῆς διαθήκης τοῦ Παπποῦ Γιαννούλη.

Τὸ ὕλικόν τῶν Ἀρχείων τῶν ὡς ἄνω οἰκογενειῶν συμπληρῶνει καὶ ἡ ὑπαρξὶς πολυτίμου Ἀγιογραφικοῦ ὕλικου ἐγκατεσπαρμένου εἰς διαφόρους ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ.

Οὕτω: Στὴν κεντρικὴ ἐκκλησία — τῆς Παναγίας — περισώζονται πολῦτιμα δειγμάτων Ἀγιογραφικῆς τέχνης.

Ἡ εἰκὼν, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς Παναγίας ποὺ εἶναι ἐναποτεθειμένη στὸ προσκυνητᾶρι τῆς ἐκκλησίας, διασωθεῖσα καὶ μεταφερθεῖσα ἀπὸ τὴν παλῆδὰ κεντρικὴ ἄλλοτε ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ — τὸν Ἅγιον Νικόλαον — (ποὺ χρησιμοποιεῖται τῶρα σὰν παρεκκλήσι μὲ τὸν χῶρον τοῦ νεκροταφείου καὶ μὲ μιὰ παμπάλαια ἰτιά φυτεμένη κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῆ Χρήστου), εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἀγιογραφικὰ κειμήλια τοῦ χωριοῦ, παλαιότερα ἴσως τοῦ 1730 καὶ ἀξία νὰ κοσμήσῃ τὸν χῶρον τῶν βυζαντινῶν κειμηλίων τοῦ ἰδρυθησομένου Πατριδογνωστικοῦ Μουσείου τῆς ἐπαρχίας.

Τρεῖς ἄλλες ἐπίσης εἰκόνες τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας (Πρόδρομου, Ἁγίου Νικολάου καὶ Προφήτου Ἡλιοῦ), βρίσκονται

ἐναποτεθειμέναι στὴν παλῆδὰ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐπιβάλλεται δὲ ὅπως πάση θυσίᾳ διαφυλαχθοῦν καὶ μὴ ὑποστοῦν περαιτέρω φθορὰς γιατί εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα δειγμάτων τῆς κλασσικῆς περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς Ἀγιογραφίας, γιατί ἀποπνέουν ὀλην τὴν παλαιὰν ὑπόβλητικὴν ἀνταύγειαν τοῦ μυστικιστικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους τῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

IV. ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ

"Ενα μεγάλο νοσταλγικό σταθμό στο ταξίδι μας αυτό άπετέλεσε ή επίσκεψίς μας και στη Βούρμπιανη, με την άτμόσφαιραν τής όποίας είμεθα ψυχικώς συνδεδεμένοι από τής έποχής τής παλαιάς μας—δηλαδή πρό είκοσιπενταετίας και πλέον—όλιγοχρονίου παραμονής μας ως Σχολάρχου.

Στή γνωστή λοιπόν αυτή κωμόπολι τής έπαρχίας μας που τήν ύμνησε και ό ποιητής με τό κατωτέρω δίστιχον, που φέρεται στα στόματα όλων των έπισκεπτών :

"Εδω 'ναι ή τρανή ή Βούρμπιανη
Θεός να μη τήν χάση!

ή κινηματογραφική ταινία των έντυπώσεών μας ήλλαξε μονομιās.

"Ενα μεικτόν συναίσθημα από άφατον λύπην και από άνυπόκριτον συγχρόνως χαράν κυριαρχοσε μέσα μας.

"Ενα σύμβολον φωτεινόν που άπετέλει, στα χρόνια τής Τουρκοκρατίας αλλά και μετά την άπελευθέρωσιν 'ό κέντρον μεγαλειώδους μορφωτικής προσπάθειας για τό μεγαλύτερον τμήμα τής έπαρχίας και έπιπροσθέτως και για τμήμα τής Βορείου 'Ηπείρου (Καζάν Κολώνιας); τό κτίριον δηλαδή τής περιφήμου Σχολής της τήν όποίαν συνετήρει ή γνωστή εις τό πανελλήνιον διά τήν δράσιν της Φιλεκπαιδευτική 'Αδελφότης τής Κοινότητος, τό κτίριον έπαναλαμβάνομεν τής περιωνύμου αυτής Σχολής, ή

όποία είναι συνδεδεμένη όλην τήν φήμην του χωριού δέν ύπάρχει πιά!

"Ατυχείς—άν μη βέβηλοι πολογισμοί—έξήλειψαν και παράμικρότερα ίχνη του όλυτε φωτεινού αυτού φάρτων γραμμάτων και κατεδφισθη με έλαφράν συνείδη ένα κτίριον που έπρεπε είναι χώρος προσκυνήματι και όχι να χρησιμεύση ως ύκόν για τά θεμέλια ενός όλου κτιρίου άμφιβόλου αισθητικής.

Και άπέμειναν από τον άπστράπτοντα άλλοτε κιγκλιδόμενον εκείνον χώρο του κτιρίου τής Ιστορικής Σχολής μόνον αι ύπερύψηλες λευκες τ'προαυλίου σαν συμβολικθρηνηώδοι άνάμεσα στον άμφον σωρόν των έρειπίων.

Παρά τήν άφατον όμως ο τήν θλίψιν μας με έξαιρετικικανοποίησιν αλλά και με άνυπόκριτον ταυτοχρόνως χαράν διεπιστώσαμεν ότι ό φωτατος δημοδιδάσκαλος Ρεμτλης Χαράλαμπος κατώρθω με πολλές θυσίας να περισσση τό πολύτιμον άρχειον τής Σχολής και τής 'Αδελφότητος ό ίδιος δέ με τήν καθόλδράσιν του άποτελεί έξαίρεσμεταξύ των τοπικών λογίων τής έπαρχίας, δεδομένου και εις τό παρελθόν ήσυχολή με ζήλον και έξακολουθεί κτώρα άκόμη να δημοσιεύη μελέτας άναφερομένας εις τ'Ιστορίαν και Λαογραφία έπαρχίας.

Μία μάλιστα βραβευθείσα συλλογή του λαογραφική αναφερομένη εις τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς ἐπαρχίας ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς πηγή ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦντλησε στοιχεῖα γιὰ κάποια γλωσσολογικὴ μελέτη τοῦ ἑκ Παπύγκου καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.

Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Φιλεκαίτευτικῆς Ἀδελφότητος στὴ Βούρμπιανη ὑπάρχουν πολῦτιμα στοιχεῖα, γύρω ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τῆς Ἀδελφότητος καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ἀρχαιότερον Πρακτικὸν τῆς Ἀδελφότητος χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1875.

Στὸ ἀρχαιότερον Μαθητολόγιον τοῦ Ἀρχείου τῆς Σχολῆς γραμμένο μετὰ τὸ χέρι τοῦ πατέρα μας Ζήση Σούρλα πού

χρημάτισε ὡς Διευθυντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος στὰ 1888 ὑπάρχουν στοιχεῖα πολῦτιμα καὶ γιὰ τὴν πρὸ τοῦ 1888 λειτουργίαν τῆς Σχολῆς

Περισώζονται ἐπίσης ἐνθυμήσεις καὶ γιὰ τοὺς πρὸ τοῦ 1888 χρηματσαντας Ἑλληνοδιδασκάλους, ὡς π. χ. τὸν Ν. Ρούσην ἀπὸ τὴν Κόνιτσα, τὸν Π. Νικολαΐδην ἀπὸ τὴν Ζίτσα, Παπλάν ἀπὸ τὸ Ζαγόρι, Ι. Μανώλην καὶ Ἀλέξιον Διδασκάλου ἀπὸ τὴν Βούρμπιανη καὶ ἄλλους.

Ἀπὸ τὸ περί οὗ ὁ λόγος διάσωθέν Ἀρχεῖον τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Σχολῆς μπορεῖ ἐπίσης νὰ ἐξαχθοῦν στοιχεῖα πολῦτιμα καὶ γιὰ παιδαγωγικὸς σκοποὺς, δηλαδὴ γύρω ἀπὸ τὰς μεθόδους διδασκαλίας καὶ τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα καὶ γενικώτερα ἐν τέλει συμπεράσματα γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὸ πολῦτιμον ὑλικὸν τοῦ Σχολικοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Φιλεκαίτευτικῆς Ἀδελφότητος συμπληρῶνουν καὶ Ἁγιογραφικοὶ θησαυροὶ ἐναποκείμενοι στὴν κεντρικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χωριοῦ—τὴν Παναγίαν.

Συγκεκριμένως δὲ οἱ κάτωθι :

Μία εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (1747) διὰ χειρὸς Κωνστα Θεοδόση, δηλαδὴ ἐκ τῶν δειγμάτων τῆς εἰκονογραφικῆς τεχνοτροπίας τῆς Ἁγιογραφικῆς Σχολῆς Χιονάδων.

Ἐπίσης τέσσαρες ἄλλες εἰκόνες (τοῦ Προδρόμου τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ) ἅπασαι τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας καὶ τῆς αὐτῆς περὶ οὗ χρονολογίας.

Ὡσαύτως ἓνα Βημέθυρον μετὰ σπανίαν ἐπίπεδον ξυλογλυπτικὴν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα λείψανα τῶν ἐκκλησιαστικῶν θησαυρῶν τῆς Κοινότητος.

Γύρω από την 'Ιστορίαν 'ου
χωριοῦ σπουδαίαν συμβολήν
θά μπορούσαν νά ἀποτελέ-
σουν τὰ οἰκογενειακά 'Αρ-
χειά τῶν: Νικολάκη, Κωτούλα,
'Αλέξη, Ντόντη, 'Αποστόλου,
Βέηζαδὲ Σιούλα Τζούκαλη καὶ
ἄλλων. Τὰ ἱστορικά ὅμως ἔγ-
γραφα ποὺ βρίσκονται στὸ
χωριὸ καθὼς καὶ τὰ τῶν οἰ-
κογενειακῶν 'Αρχείων πα-
ρόμοια θά ἔπρεπε νά συμπλη-
ρωθοῦν μὲ μίαν συγκέντρωσιν
καὶ τῶν οἰκογενειακῶν 'Αρ-
χείων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς
'Ελλάδος ἐγκατεστημένων
Βουρμπιανιτῶν καὶ ἰδιαιτέ-
ρως τῶν τῆς πολυαρίθμων πα-
ροικίας στὰς 'Αθήνας.

Σχετικὰ μὲ τὴν προϊστορίαν
τοῦ Χωριοῦ ἢ παράδοσις διέ-
σασε ὡς κατοικοῦσας παλαιό-
τατα καὶ ἑπτὰ Τουρκικὰς οἰ-
κογενεῖας καθὼς ἐπίσης καὶ
ὑπαρξιν τζαμιοῦ καὶ ξεχωρι-
στῆς βρύσης. (Τοῦ Τούρκου
τὸ Πγάδι).

'Επιχωσθεῖσα τουρκικὴ ἐπι-
γραφή ποὺ διαβάσθηκε παλαι-
ότερον ἀπὸ τὸν Μάρκον Θεο-
δοσιάδην ἐπὶ τοῦ χώρου ἀκρι-
βῶς, ὅπου κατὰ τὴν παράδο-
σιν ὑπῆρχε ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος
ἐπιγραφή, καταβάλλεται φρον-
τις ἐκ μέρους τοῦ Ρεμπέλη, ὅ-
πως ἀνευρεθῇ.

'Εν τέλει γύρω ἀπὸ τὴν προ-
ώθησιν τῶν ἀπὸ πάσης πλευ-

ρᾶς πατριδογνωστικῶν ἐρευ-
νῶν καὶ μελετῶν, ποὺ θά συμ-
βάλλουν, ὥστε μὲ τὸ πέρασμα
τοῦ χρόνου, νά ἔλθουν εἰς
φῶς αἱ βιογραφίαι τῶν παλαι-
ῶν ἐκείνων μορφῶν καὶ φυσιο-
γνωμιῶν τῆς Κοινότητος, ποὺ
ἔχουν συνδέσει τὴν βρᾶσιν τῶν
μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς 'Αδελφό-
τητος καὶ τὴν συντήρησιν τῆς
Σχολῆς, (ὡς τεραστίαν παρά-
λειψιν θά ἠδυνάμεθα ἐπὶ πα-
ραδειγματι νά χαρακτηρίσω-
μεν τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἦλθεν
ἀκόμη εἰς φῶς ἡ βιογραφία
τοῦ Χαριλάου Ζήκου), πρὸς
προώθησιν, ἐπαναλαμβάνομεν
τῶν ἐρευνῶν, ἐπιβάλλεται ὅ-
πως συγκεντρωθοῦν κάπου ποὺ
τὰ ἐπὶ μέρους 'Αρχεῖα τῆς 'Α-
δελφότητος, ὡς καὶ τὰ δια-
σπαρμένα οἰκογενειακὰ τοι-
αῦτα, γιὰ νά γραφῇ κάποτε
καὶ ἡ ἱστορία μιᾶς παληᾶς ἐν-
δόξου περιόδου τῆς Βουρμπια-
νης, περιόδου δηλαδὴ τὴν ὅ-
ποῖαν νοσταλγοῦν ὅσοι τὴν ἔ-
ζησαν, ἐπιβάλλεται δὲ ὅπως
κληροδοτηθῇ καὶ εἰς τοὺς συγ-
χρόνους, μακρὰν τῆς γενετεί-
ρας τῶν εὕρισκομένους Βουρ-
μπιανίτας τὸ πνεῦμα ἐκείνο
τῆς θυσίας καὶ τῆς αὐταπαρ-
νήσεως, ποὺ κέντριζε ὅλες ἐ-
κεῖνες τὶς παληᾶς φυσιογνω-
μίες τοῦ χωριοῦ τῶν, ποὺ δού-
λευαν γύρω ἀπὸ μίαν ὠραίαν
καὶ εὐγενῆ ἰδέαν.

V. ΚΟΝΙΤΣΑ

Πρὶν μιλήσω γιὰ τὴν κατά-
σταση τῶν οἰκογενειακῶν Ἀρ-
χείων καὶ τῶν δειγμάτων τῆς
λαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς στὴν
Τυροσόγιαννη — στενώτερη πα-
τιδία μου καὶ ξεχωριστὸ προ-
σηγήματά μου στὸ ταξίδι μου
αὐτὸ — θὰ ἤθελα νὰ προσθέ-
σω λίγα λόγια γιὰ τὴν κατά-
στασιν τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱε-
ρᾶς Μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ
Κονίτσης.

Δυστυχῶς μὲ θλίψιν εὐκκρι-
νῆ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ
ὑποδηλώσωμεν, ὅτι μέγα μέ-
ρος τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ Ἀρ-
χείου — ὅπως διεπιστώσαμεν
αὐτοπροσώπως — διεσκορπίσθη
καὶ ἀπωλέοθη, μόνον δὲ χά-
ρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Συμ-
βολαιογράφου Κονίτσης Λυμ-
περοπούλου, περισώθησαν οἱ
ἀρχαιότεροι Κώδικες τῶν ἐπι-
σήμων ἐγγράφων τῆς Ἱερᾶς
Μητροπόλεως, χρονολογούμε-
νοι ἀπὸ τοῦ 1863 καὶ ἐντεῦ-
θεν, πολῦτιμοι δὲ ἀναμφιβό-
λως πηγαὶ γύρω ἀπ' τὴν ἱστο-
ρίαν τῆς ἐπαρχίας.

Τοὺς κώδικας αὐτοὺς φέρον-
τας τὸν τίτλον «Κώδικες τῶν
ἐπισήμων ἀυλικῶν ἐγγράφων
τῆς Θεοσώστου Ἐπισκοπῆς
Βελλᾶς καὶ Κονίτζης περιέ-
χοντες:

Ἀντίγραφα τῶν ἐπιτροπι-
κῶν, ἐνταλτηρίων, διαζευκτη-
ρίων, συμφωνητικῶν, διαθηκῶν,
ἐξοφλητηρίων, ἐπιτιμίων καὶ
λοιπῶν ἐπισήμων ἀυλικῶν ἢ ἐ-
παρχιακῶν ἐγγράφων».

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐξδ,

Κατετάξαμεν ὡς ἑξῆς μετὰ
τοῦ Συμβολαιογράφου Λυμπε-
ροπούλου, δεδομένου ὅτι πρό-
ξεις μεταγενέστεροι συντα-
χθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως εἶναι
παρεμβεβλημένοι εἰς ἀρχαι-
ότερους Κώδικας καὶ συνεπῶς
πολλὰ δυσκολία προκύπτουν
διὰ τὸν ἐρευνητὴν ἢ μελετη-
τὴν τοῦ ὡς ἄνω ἱστορικοῦ θη-
σαυροῦ.

Κώδιξ Α' (1863—1890) σελί-
δες 350. Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Κώ-
δικος ὑπεξηρέθησαν Σιγίλια
Πατριαρχικά.

Κώδιξ Β' (1891—1910) καὶ
αὐτόθι: Πράξεις Μητροπολιτι-
κᾶς (1900—1910). Σελίδες 235.

Κώδιξ Γ' (1896—1903) σελί-
δες 205.

Κώδιξ Δ' (1903—1914), σελί-
δες 186.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Κώδικος ἐ-
κλάπησαν ἐπιστολαὶ τοῦ Πα-
τριάρχου Σωφρονίου ἐντεταγ-
μένοι ἀπὸ σελ. 1—12 τοῦ Κώ-
δικος.

Εἰς ἐξαντλητικὴν ἔρευναν
τῶν λοιπῶν ἐπισήμων Ἀρ-
χείων τῆς πόλεως Κονίτσης
δὲν ἐπέτρεπεν ὁ χρόνος, ὅπως
προβιμέν.

Πάντως διεπιστώσαμεν, ὅτι
ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω πολυτίμων
Κωδίκων τῆς Ἱερᾶς Μητροπό-
λεως, πλεῖστα παλαιὰ οἰκο-
γένεια τῆς πόλεως περιζώ-
σουν πολῦτιμα ἱστορικά, ἰδίως
Τουρκικά, ἔγγραφα τῶν ὁ-
ποίων ἡδιαφύλαξις εἶναι ἐπιβε-
βλημένη ὡς συμβολὴ σημαντι-
κὴ γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς
ἐπαρχίας.

VI. ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ

Ξεχώριστό προσκύνημα στο ταξίδι μας αυτό απέτέλεσε ή στενότερη πατρίδα μου ή **Πυρσόγιαννη.**

Ξαναγύριζα στο χωριό μου εύλαβικός προσκυνητής των τάφων των παππούδων και των γονέων μου, ξαναγύριζα με συγκρατημένην και την άναπνοήν μου άκόμη στο αντίκρυσμα του παληού μου άρχοντικού, που σαν ξνας στοιχειωμένος βουβός γίγαντας με περίμενε χρόνια για χρόνια για να επαναλάβω την πρόσ στιγμήν διακοπείσαν τελετουργίαν προς τους έφεστίους θεούς του πατρικού μου και να συνεχίσω την Ιερουργίαν προς αυτήν ταύτην την ψυχήν του ριζικού μου.

Αν υπάρχουν στην ανθρώπινη ζωή στιγμές που μπορεί να δοκιμάση τις και να έπιζήση το αίσθημα της άπολυτρώσεως της βαθειάς, είναι άκριβώς μόνον αι στιγμές αυτές των ποικιλωνύμων τελετουργιών γύρω από τους προγόνους του, γύρω από το ριζικό του, γύρω από τές ψυχές των παππούδων και των γονέων του.

Μέσα στην άέναο ροή και μεταβολή των πραγμάτων που έπιζή τις μέσα του, ο μεταφυσικός πόνος προς την γωνίαν εκείνην της Γης όπου αντίκρυσσε ο καθένας μας για πρώτη φορά το φως του ήλιου, παραμένει πάντοτε σαν κάτι τι ξεχώριστό, σαν κάτι τι πέραν της ιστορικής μεταβλητικότητας.

Αιχμάλωτοι δλοι μας του αίσθήματος του άπωλεσθέντος παραδείσου της παιδικής μας ήλικίας που είναι σφιχταγκάλιασμένη και άποτελεί ένα ένιαϊον και άδιάσπαστον δλον με τον κόσμο του τόπου της γεννήσεώς μας ξαναγυρίζομεν από καιρού εις καιρόν ο καθένας μας στην 'Ιθάκην του.

Η Μοΐρα άλλως τε του πειρώτου είναι μιá παράξενη Μοΐρα, σαν κάποιου δηλαδή μακρυνοσ Όμηρικού ήρωος, όποιος άγωνίζεται με την λιάδα και Ιερουργεί με την 'Οδύσσεια...

Αυτός όμως άκριβώς ο Μταφυσικός έρωσ και πόνος συγχρόνως γύρω από την Γενέτειραν, αυτός είναι εκείνος που άποτελεί και τη βαθύτηρη Κοσμοθεωρητική άπρσι της Ιδέας της Στενότερης Πατρίδος.

Και ήδη πριν ή άσχοληθώ με με την καταγραφή των Αγιογραφικών κειμηλίων που υπάρχουν στις διάφορες έκκλησιές του χωριού θα ήθελαμε λίγα λόγια να προσθεσούμε για την θαυματουργική εικόνα της Παναγίας που βρίσκεται στην περιοχή όπου ταντε παλαιότερα οι πρώτοι μαχαλάδες του χωριού, δηλαδή τους Χαλκιάδες, στο Ζελοβο και στην Μούσγκα, δέ χωριό δέν ήτανε ακόμα Κωμόπολις των μετέπειτα 20 σπιτιών με τές παληές έκκλησιές του 'Αη Γιώργη, και του 'Αη Νικόλα, με το παλιό Σχολειό και με τα πρωτότυπα ξυλογλυπτικής και λαϊκής Αρχιτεκτονικής μεγαρά της.

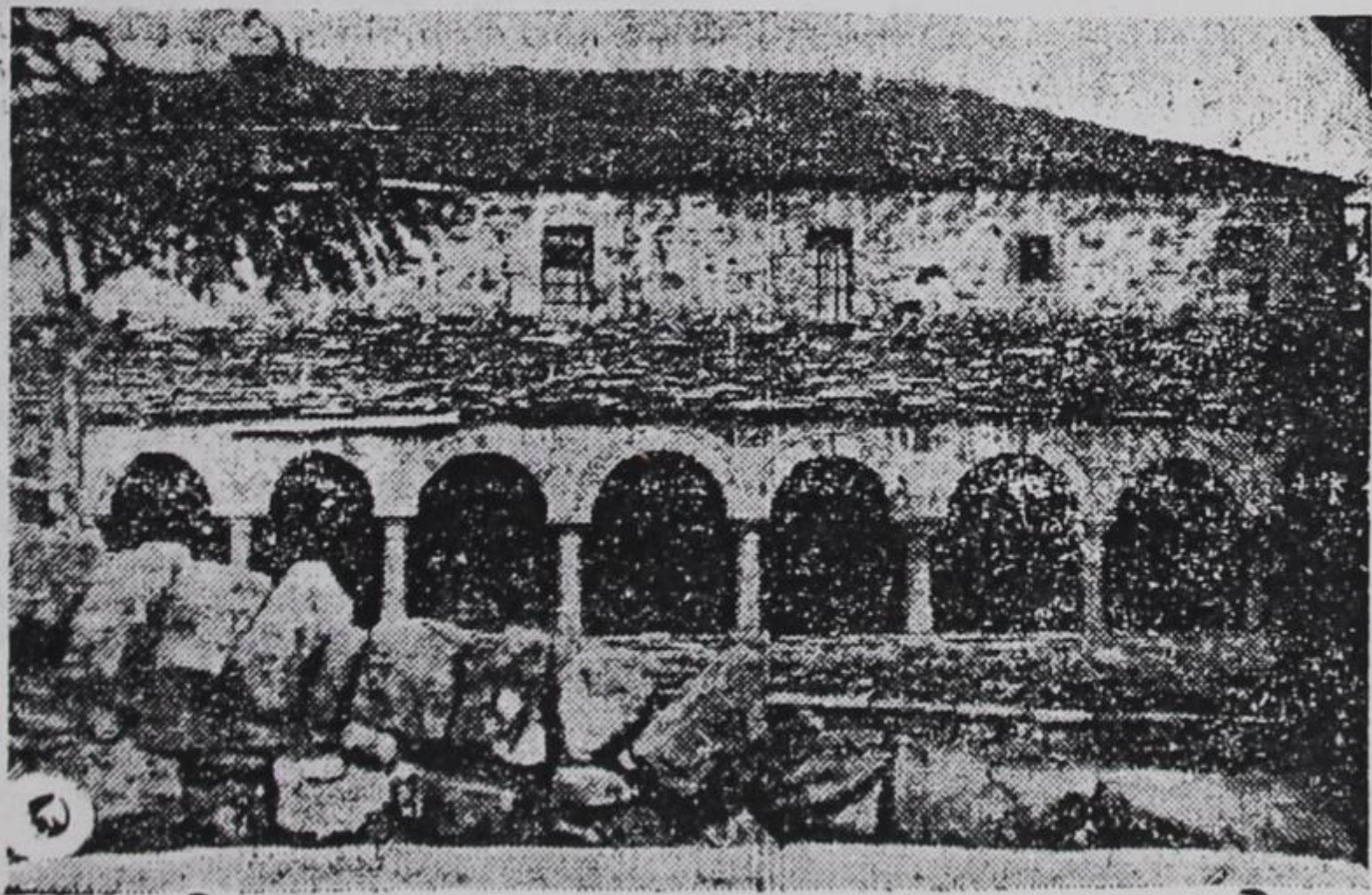
Με έξαιρετική συγκίνηση κοιτεγράψαμε διηγήσεις των γεροντοτέρων του χωριού, του Τάκη Αποστόλου (82 χρονών) και του Αλέξη Μαρτσέκη (80 χρονών) σχετικώς με τας περισωθείσας παραδόσεις γύρω από την άνεύρεσιν της θαυματουργού εικόνας της Παναγίας καθώς και το πρωτόχτισιμό της έκκλησιάς σε μιá εποχή που χάνεται μέσα στην βάθη της προϊστορίας του χωριού, δεδομένου ότι μόνον άνακαίνιση της έκκλησιάς είναι γνωστή από μιá κτητορική έπιγραφή ότι έγινε στ 1677.

Ἡ περί οὗ ὁ λόγος θαυματουργὸς εἰκὼν εἶναι ἀπὸ τὰ σπάνια Ἀγιογραφικὰ κειμήλια τῆς ἀρχαιοτέρας περιόδου τῆς Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας, ἀχρονολόγητος, ἐπενδεδυμένη ὅμως μὲ βαρυτίμους λίθους καὶ πολύτιμα ἀναθήματα, δειγμάτων ὅλα προσφορᾶς καὶ λατρείας τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν περιχώρων ἔναντι τῆς προστασίας ποῦ ἐδέχθησαν ἀπὸ τὴν θαυματουργὸν ἐπέμβασίν τῆς σὲ πολλές δεινὲς συμφορὲς καὶ δύσκολες στιγμὲς ποῦ βρέθηκε κατὰ καιροῦς τὸ χωριό.

Θὰ ἔπρεπε ὅμως παράλληλα νὰ τονισθῆ ὅτι ἔμπροσθεν τῆς θαυματουργοῦ Αὐτῆς εἰκόνας ὑπεκλίθησαν εὐλαβικὰ ἀκόμη καὶ Τουρκαλβανοὶ Ἀγάδες καὶ Μπέηδες ποῦ εἶχαν ἐπιχειρήσει νὰ παραβιάσουν τὸ ἄσυλον τῆς παληᾶς ἐκείνης ἐκκλησιᾶς καὶ οἱ ὁποῖοι ἐξεδιώχθησαν πανικόβλητοι ἀπὸ

τὸν ἱερὸν χώρον τῆς, γιὰ νὰ ἐξαγγείλουν ἀργότερα καὶ στοὺς ὁμοθρήσκους τῶν ἀκόμα τὸ θαῦμα καὶ ἔτσι καὶ οἱ ἴδιοι νὰ προσέλθουν ἐκ τῶν ὑστέρων προσκυνηταὶ εἰς τὸν ἱερὸν χώρον τῆς προσκομίζοντες πολύτιμα ἀναθήματα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θαυματουργὴν αὐτὴν εἰκόνα ὑπάρχουν στὴν ἐκκλησιᾶ καὶ ἄλλα πολύτιμα ἐκκλησιαστικὰ σκεύη καὶ κειμήλια (ἐπίχρυσα δισκοπότηρα, ἀσημένια θυμιατήρια, χρυσᾶ ἄμφια κλπ.), σπανίας ἀναγλύφου τεχνουργίας καὶ κατασκευῆς καὶ τὰ ὁποῖα διεφυλάχθησαν καὶ περιεσώθησαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς, χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν φροντίδα καὶ τὴν εὐλαβῆ ἀφοσίωσιν τοῦ συμπαθεστάτου καὶ καλοκαγάρου συγχωριανοῦ Κώστα Σερίφη, γιὸς τοῦ Κύρκου Σερίφη, μιᾶς δηλαδὴ ἀπὸ τῆς πλέ-

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, χτισμένος στὰ 1772, ἀπὸ τὰ ὀρειότερα πρότυπα τῆς παληᾶς λαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

ον επιβλητικές και σεβάσιμες
φυσιογνωμίες του χωριού, που
ως Μουχτάρης επί ημίσειαν
και πλέον εκατονταετηρίδα
κατά τα χρόνια της Τουρκο-
κρατίας υπήρξε με την πολυ-
κύμαντη δράσι του ή πιό ζων-
τανή και μοναδική πηγή γύρω
από την Ιστορίαν και προϊ-
στορίαν του χωριού, δεδομέ-
νου ότι απέθανεν εις ηλικίαν
εκατόν και πλέον έτων. Για
το πολύτιμον οικογενειακόν

Αρχείον του θα μιλήσουμε παρακάτω.

Αγιογραφικά επίσης κειμήλια και θη-
σαυροί εκκλησιαστικοί υπάρχουν τόσον
στις δυό κεντρικές εκκλησίες, όσον και
στα διάφορα έξωκλήσια του χωριού.

Από την παλαιά εκκλησία του "Αϊ-Γιώρ-
γη, που χτίστηκε στα 1712 και ανακαινί-
σθηκε εκ βάθρων μεγαλοπρεπεστάτη και
επιβλητική στα 1904 περιεσώθησαν φορη-
τά εικόνες σπανίας αγιογραφικής τεχνο-
τροφίας, δείγματα δηλαδή της κλασσικής
περιόδου της Βυζαντινής εικονογραφίας.

Δυστυχώς ο πολύτιμος αυτός εικονο-
γραφικός θησαυρός βρίσκεται διεσπαρμέ-
νος στις διάφορες εκκλησίες του χωριού.
Με νοσταλγίαν όμως συγκλονιστικήν θα
αναπολείται πάντοτε από όλους μας, αν
και σαν όνειρο στέκεται και στη δική μας
θύμηση, ή ατμόσφαιρα της μυστικιστικής ύ-
ποβλητικότητας που έδημιουργείτο με το
ήμιφως των παραθύρων στον ιερόν χώρον
της παλαιάς εκείνης εκκλησίας, καθώς και
η ψυχική ανάταση, που έγεννάτο με το
φως που εξέπέμπετο εκ των ένδον από
τις ίδιες τις εικόνες που ήσαν μεγαλειώ-
δεις εξάρσεις έν τω συνόλω των του ά-
σκητικοθ ιδεώδους, καθώς και του αισθη-
ματος του ύψηλου από το όποιον διελεύ-
νεται ολόκληρη ή μεσαιωνική χριστιανική
τέχνη.

Τώρα στην ανακαινισμένη μορφή και αιμόσφαιρά της που συνδυάζει από το ένα μὲν μέρος δείγματα της μεταγενέστερης Ἀγιογραφικῆς τεχνοτροπίας τῆς Σχολῆς τῶν Χιονάδων, (ὅλες αἱ εἰκόνες τοῦ Τέμπλου εἶναι ἔργα τῶν ἀδελφῶν Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶ Μαρινᾶ κατασκευασμένον στὰ 1913), ἔχει ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Τέμπλος ἐν τῷ συνόλῳ του κάτι τὸ ὑποβλητικὸν καὶ θαυμαστὸν—ἔργον τῶν Σκαλιστάδων τοῦ Τουρνόβου,—ποῦ διατηροῦν ἀκόμη τὰ ἴπρότυπα τῆς σπανίας καὶ μοναδικῆς σὲ ὅλη τὴν Ἠπειροπαληῆς ξυλογλυπτικῆς τεχνοτροπίας, (καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀκόμη στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς στάθηκαν ἐκθαμβοὶ πρὸ αὐτοῦ), μέσα ἐπαναλαμβάνομεν σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιρα καλλιτεχνικὴ ποῦ πῆρε καὶ μιὰ ἀνέλπιστη καὶ ἀπροσδόκητη αἴγλη καὶ λαμπρότητα μὲ τὴν παρεμβολὴν τῶν τοιχογραφικῶν ἀναπαραστάσεων καὶ τοῦ Παντοκράτορος τὴν κατασκευὴν ἀπὸ τὸν ἐκ Μαυροβουνίου ζωγράφον Μιλτιάδην Νικόλιτς, ὅστις διωγμένος καὶ πρόσφυξ στὰ 1935 παρέπιδημοῦσε στὸ χωριὸ — βρίσκονται ἐλάχιστα λείψανα εἰκονογραφικὰ τῆς παληῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μοιάζουν σὰν κάποια ἀπόκοσμη καὶ ἐξαύλωμένη καλλιτεχνικὴ ἀνταύγεια μέσα στὴ ρεαλιστικότητά τῆς ὅλης ἀτμοσφαιράς τῆς ἐκκλησίως.

Εἶναι δὲ τὰ κάτωθι!

Μία φορητὴ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐναποτεθειμένη στὸ Προσκυνητᾶρι, ἀνευ χρονολογίας, πάντως ὅμως παλαιότερα τοῦ 1720, καθὼς ἐπίσης καὶ δυὸ ἄλλες, (τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Προδρόμου), τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας τοποθετημένες σὲ κάποια γωνιά τοῦ γυναικωνίτου.

Πέντε ἄλλες φορητὲς εἰκόνες (Χριστοῦ Προδρόμου, Παντοκράτορος, Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ Παναγίας ἄπασαι τοῦ 1774 καὶ ἴσως μερικὲς καὶ ἀκόμη παλαιότερες) βρίσκονται μεταφερόμενές στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

Δυὸ ἄλλες (Ἐλεούσης καὶ Ἐσταυρωμένου) τῆς ἰδίας χρονολογίας βρίσκονται στὸν Ἅγιον Νικόλαον, μιὰ (τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν) στὴν αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Σχολείου καὶ τρεῖς ἄλλες (Χριστοῦ, Παναγίας καὶ Προδρόμου) στὸ ἐκκλησάκι τοῦ Νεκροταφείου.

Ἐν τέλει πολύτιμα εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά κειμήλια καὶ σκεύη ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν παλιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀη-Γιώργη.

Μεταξὺ ἄλλων ἓνα Ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦ 1624 μὲ ἐπένδυσιν ἀπὸ ἀναγλύφους παραστάσεις καὶ πολυτίμους λίθους, ἓνας Ἐπιτάφιος θρήνος—παλαιᾶς Ρωσσοικῆς τεχντροπίας—ἀπὸ τὰ σπανιώτερα καὶ δυσεύρετα κειμήλια, θυμιατήρια, δισκοπότηρα δίσκοι καὶ ἄλλα.

Στὴν ἄλλη κεντρικὴ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ—τὸν Ἀη-Νικόλα, —ὁ ὁποῖος εἶναι χτισμένος στὰ 1772 καὶ μὲ τὸ ὑπέροχον περιστύλιον τοῦ χαγιατιοῦ του ἀποτελεῖ ὡς ὅλον, μοναδικὸν λείψανον παλιᾶς ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, σῶζονται ἐπίσης δέκα τρεῖς φορητὲς εἰκόνες, χρονολογίας αἱ περισσότερες τοῦ 1774 καὶ ἐλάχιστὲς τοῦ 1778.

Λίγα λόγια θὰ θέλαμε ἀκόμη νὰ προσθέσουμε, ὕστερα ἀπὸ τὴν παραπάνω σύντομον περιγραφὴν καὶ καταγραφὴν τῶν θησαυρῶν τῆς Ἀγιογραφικῆς τέχνης καὶ γιὰ τὴν σπανίαν λαϊκὴν Ἀρχιτεκτονικὴν μερικῶν σπιτιῶν τῆς Κοινότητος.

Ἡ μικρὴ αὐτὴ παρένθεση ποῦ ἀνοίγουμε ἐξαιρετικῶς γιὰ τὴν Πυρσόγιαννη εἶναι συνδυασμένη μὲ κάποιον θρύλον εὐρύτατα διαδεδομένον σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο «πῶς οἱ Πρωσογιανῖτες χτίσανε τὸν κόσμον».

Καὶ ὁ θρύλος δὲν εἶναι ἐστερημένος ἀπὸ ἓνα βαθύτερο ὑπόστρωμα ἀληθείας, ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι πρωτομαστόροι σάν τὸν Λάμπρο Μπέτσα καὶ τὸν Ζιόγα Φρόνιζου, θρυλικώτεροι ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν πρωτομάστορα τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας, εἶχαν ἐγκατασπείρει τὰ δείγματα τῆς λαϊκῆς τῶν Ἰδιοφυίας ὡς πρὸς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ οἰκοδομικὴν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν μέχρι τοῦ σημείου ὥστε τὰ μεγαλοπρεπέστερα Τσερκικὰ Σεράγια, τὰ Ἰδιόρρυθμα καὶ φανταχτερὰ σπιτία τῶν Μπέηδων καὶ τῶν Ἀγάδων τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τῆς Πρεμετῆς, τοῦ Λεσκοβικίου καὶ τῆς Ἐροέκας, αἱ ἐπιβλητικώτερες ἐκκλησιᾶς, τὰ κομψότερα κτίρια Σχολείων, οἱ ὑποβλητικώτατοι Τεκέδες καὶ τὰ ἱστορικώτερα

(Συνέχεια εἰς τὴν 4ην σελίδα)

(Συνέχεια εκ τής 3ης σελίδος)
καί στερεώτερα γεφύρια δλα
δηλαδή τὰ παρπάνω είδη
'Αρχιτεκτονικής τὰ έγκατε-
σπαρμένα σέ δλη σχεδόν τήν
'Ηπειρο καί 'Αλβανία νά φέ-
ρουν τήν σφραγίδα τής Ιδιο-
φυίας τών Πυρσογιαννιτών
αύτών πρωτομαστόρων.

Τοῦ ὡς ἄνω θρύλου ή προέ-
λευσις καί τὸ νόημα τὸ βαθύ-
τερον ήρμηνεύθη καί σέ μᾶς
τὸ πρῶτον στὸ τελευταῖο μας
αὐτὸ ταξίδι στὸ χωριό, ὅστε-
ρα ἀπὸ κάποια ἀνακάλυψη
ποῦ κάναμε έρευνώντας τὸ
οικογενειακὸν ἀρχεῖον τοῦ
Λάμπρου Χαρίση (έτσι λεγόν-
τανε ὁ Λάμπρο - Μπέτσας πα-
λαιότερον) ὅπου βρήκαμε πα-
ληὰ συμφωνητικὰ καί συμβό-
λαια τὰ ὁποῖα, ὁ πρωτομά-
στορας αὐτός εἶχε κατὰ και-
ροὺς συντάξει Ιδιοχείρως, συμ-
βληθεὶς μὲ Μπέηδες τοῦ 'Αρ-
γυροκάστρου καί τής 'Ερσέ-
κας καθὼς έπίσης καί μὲ σχο-
λικές καί έκκλησιαστικές έπι-
τροπές τής Πρεμετῆς καί τοῦ
Λεσκοβικίου.

Αὐτὸς μὲ τὸν Ζιώγα Φρόντι-
ζον, ποῦ έφκιασε μεταξὺ ἄλ-
λων καί τὸ Ιστορικὸ γεφύρι τής
Κάτω Κόνιτσας, ἀποτελοῦν
τὴν ξυνωρίδα τής συμβολικῆς
μορφῆς τοῦ Πυρσογιαννίτη
πρωτομάστορα.

Σημειώτέον ὅτι ὁ Ζιώγας
Φρόντιζός ήτανε έντελῶς ἄ-
γράμματος καί ή παράδοσις
διέσωσε μίαν έπιγραμμáτικὴν
συνομιλίαν ποῦ εἶχε μὲ Τούρ-
κοὺς πολιτικοὺς μηχανικοὺς
ποῦ εἶχαν σταλῆ ἀπὸ τὴν
Κωνσταντινούπολιν πρὸς έπι-
θεώρησιν τοῦ θρυλικοῦ γεφυ-
ριοῦ τής Κάτω Κόνιτσας.

"Όταν δηλαδή οἱ περὶ οὗ ὁ
λόγος μηχανικοὶ έκπληκτοὶ
πρὸ τής σπανίας ἀρχιτεκτονι-
κῆς ποῦ ἀντίκρυσαν ζήτησαν
νά γνωρίσουν καί τὸν πρωτο-
μάστορα διὰ νά πληροφορη-

θοῦν περὶ τών σπουδῶν του,
εὐρέθησαν ξαφνικὰ ἀντιμέτω-
ποι μίᾶς φυσιογνωμίας ποῦ
φοροῦσε πιτούρια καί σιλιβάρια
εἰς έρώτησίν των δέ γιὰ
τὸ πολυτεχνεῖον ποῦ εἶχε
σπουδάσει, ὁ γέρο Ζιώγας πα-
ρεκάλεσε τὸν διερμηνέα των
νά τοὺς πληροφορήσῃ «πὼς
δέν ξεύρει οὔτε τὸ ὄνομά του
νά γράψῃ καί ὅτι έσπούδασε
στὸ πολυτεχνεῖον τής..Κράπας.
"Εἰλογον λοιπὸν κατόπιν τών
ἀνωτέρω νά ὑπάρχουν καί στὸ
χωριὸ σπίτια ποῦ ἀπηχοῦν
τῆς λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς τὴν
ἀπαστράπτουσαν αἴγλην καί
τέτοια παληὰ σπίτια φέροντα
τὴν σφραγίδα τής εἶχαι τὰ
κάτωθι :

Τὸ παληὸ Σουρλέϊκο χτι-
σμένο στὰ 1727 (τὸ σημερινὸ
δηλαδή τοῦ γιατροῦ Ζήση
Σούρλα μὲ τὴν θολωτὴν το-
ξοειδῆ βάσιν τής κρεβάτας καί
τὴν ὀμηρικὴν έστίαν του στὴν
παμπάλαια ὀγνίστα του). 'Ε-
πίσης τοῦ Κώτα - Θόδωρου
(παλαιότερον τοῦ 1700) μὲ το-
ξοειδῆ στηρίγματα τής κρεβά-
τας ἀπὸ μονοκόματους πελε-
κημένους λίθους δύο μέτρων
καί πλέον (τὸ ὠραιότερον ἴ-
σως δείγμα λαϊκῆς ἀρχιτεκτο-
νικῆς) καί μὲ τὸν παλαιότερον
τύπον ὀγνίστας ἀπὸ ὅσες σώ-
ζονται στὸ χωριό, καί έν συ-
νεχείᾳ τὸ Γκουντέϊκο, τὸ πα-
ληὸ καί τὸ νεώτερο Παγουνεί-
κο, τὸ Γκαμπετάδικο, τὸ Σιαν-
δρέϊκο, τὸ Ντουμέϊκο (Σπύ-
ρου Μπάρμα δηλαδή, δυστυ-
χῶς ὅμως δέν σώζεται ή πα-
νάρχαια ὀγνίστα του), έν τέ-
λει δέ ὁ ὄντᾶς καί ή ὀγνίστα
τοῦ Γκουτζουμπίνα (παπποῦ
δηλαδή τοῦ 'Αντώνη Γ. Σούρ-
λα) καί τὸ νεώτερο Σουρλέϊκο
(Κύρκα, Δημήτρη καί Κωσαν-
τῆ Σούρλα).

Γιὰ τὴν πρωτότυπον λαϊκὴν
ξυλογλυπτικὴν τῶν σημειώνο-
μεν τὰ κάτωθι :

Τοῦ Νικόλα Σούρλα, τοῦ
Τσιούνη Παγούνη, τὸ Ζυκο-
λομπάδικο, τοῦ Γκουντή καὶ
τοῦ Ἀλέξη Καρακώστα.

Σημειωτέον ὅτι ὄλα τὰ πα-
ραπάνω μνημονευόμενα δείγ-
ματα καὶ λείψανα τῆς παλαιᾶς
λαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς
σπανίας ξυλογλυπτικῆς ἀνέ-
λαβον κατόπιν ὑποδείξεώς
μας ὅπως περισώσουν φωτο-
γραφικῶς οἱ φιλοπρόοδοι καὶ
φίλτατοι συγχωριανοὶ Ἰωάν-
νης Μαυρομάτης καὶ Βασ.
Δημ. Γκάσιος.

Κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον διά-
στημα τῆς παρομονῆς μας στὸ
χωριὸ ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσίν
μας τὰ πάσης φύσεως οἰκογε-
νειακὰ καὶ ἱστορικὰ ἔγγραφα
ποῦ περιεσώζοντο σὲ κασέλες
παληές καὶ διέφυγαν τόσον
τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου ὅσον
καὶ τὴν διασπορὰν λόγῳ τῶν
δεινῶν τῆς τελευταίας κατο-
χῆς οἱ κάτωθι :

Θωμᾶς Παπακώστας (πρόε-
δρος τῆς Κοινότητος), Κώστας
Σερίφης, Πέτρος Γκουντής,
Δημήτριος Παγώνης, Ἀντώ-
νιος Δούμας, Κυριάκος Γκά-
σιος, Ἀπόστολος Ζυκολόμπης,
Βασίλειος Περώνης, Τόλενα
Παπαγιώργη, ἀπόγονοι οἰκο-
γενείας Λάμπρου Μπέτσα, Γ.
Γαλάνης (γραμματεὺς τῆς Κοι-
νότητος) καὶ Σπύρος Παπα-
χαραλάμπους.

Πρὸς ὄλους ἐκφράζομεν τὰς
θερμοτάτας εὐχαριστίας μας
καὶ ἀπὸ τῆς στήλης αὐτῆς διὰ
τὴν κατανόησιν ποῦ ἐπέδει-
ξαν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀξιέ-
παινον προσπάθειάν των, ὅ-
πως περισώσουν — οἱ πλείστοι
τῶν ἀνωτέρω — πολῦτιμα στοι-

χεῖα γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν
τῆς Κοινότητος.

Ξεχωριστὰ εἴμεθα ὑποχρεω-
μένοι νὰ εὐχαριστήσωμεν θερ-
μότατα καὶ τὸν σεβαστὸν πρε-
σβύτην Ἀλέξη Μαρτσέκη,
γιὰ τὸν κόπον εἰς τὸν ὁποῖον
ὑπεβλήθη, ὅπως μᾶς φιλοτε-
χνήσῃ ἓνα σκίτσο τῆς παλαι-
ᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἀϊγιώργη,
γιὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ὑπάρχει
καμμιά φωτογραφία.

Σχετικὰ μὲ τὴν προῖστορίαν
τοῦ χωριοῦ φιλοτίμως ἐνίσχυ-
σαν τὴν ἐρευνητικὴν μας προ-
σπάθειαν αἱ πολῦτιμοὶ πληρο-
φορίαι, τὰς ὁποίας μᾶς μετέ-
δωκεν ὁ ἀγαπητὸς Ἰατρίδης
Γεώργιος, δάσκαλος ἀπὸ πολ-
λῶν δεκαετηρίδων στὸ χωριὸ
καὶ ἔχων νὰ ἐπιδείξῃ, παράλ-
ληλα μὲ τὴν ἐθνικὴν του δρᾶ-
σιν καὶ ἀξιέπαινον πολυσχιδῆ
κοινοτικὴν τοιαύτην, δέδομέ-
νου ὅτι τὸ νεώτερον κτίριον
τοῦ Σχολείου — γιὰ νὰ περιο-
ρισθῶμεν σὲ ἓνα συγκεκριμέ-
νον παράδειγμα — εἶναι κατὰ
τὸ μέγιστον μέρος ἔργον τῶν
ἀόκνων προσπαθειῶν του, ὡς
Διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου τῆς
Κοινότητος ἐπὶ μακρότατον
χρονικὸν διάστημα.

Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὸ ζή-
τημα τῶν οἰκογενειακῶν Ἀρ-
χείων, ὑπῆρξαμεν εὐτυχεῖς πε-
ρισυλλέξαντες ἓνα τμήμα τοῦ
πολυτίμου Ἀρχείου τοῦ Κύρ-
κα Σερίφη. Τὸ περὶ οὗ ὁ λό-
γος Ἀρχεῖον πολῦτιμον ἰδιαι-
τέρως ὡς συμβολὴ εἰς τὴν ἱ-
στορίαν τῶν ἐπὶ μέρος οἰκο-
γενειῶν τοῦ χωριοῦ ὑπέστη
κατὰ καιροὺς ὑπεξαίρέσεις καὶ
ἀφαιμάξεις, παρὰ ταῦτα ὅμως
διατηρεῖ πάντοτε τὴν ἀξίαν
του καὶ φυλάσσεται ἐπιμελῶς
ἀπὸ τὸν γυιὸν τοῦ Κώσταν

Σερίφην, συμπαθέστατον και
έξαιρετικόν συμπατριώτην.

Επίσης ο Απόστολος Ζγκολόμπης έθεσεν εις την διάθεσίν μας τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Παπποῦ του, Μήτρου Ζγκολόπη, τὸ ὁποῖον διεφύλαξε με ἐπιμέλειαν ζηλευτήν. Ἡ πράξις του αὐτὴ τὸν τιμᾶ ἰδιαίτερος και τὸν ἐμφανίζει ὡς γνήσιον ἀπόγονον και συνεχιστὴν τῶν ὠραίων παραδόσεων, τὰς ὁποίας ἐκληρονόμησε ἀπὸ τὸν Παπποῦ του, ὁ ὁποῖος ἀνάμεσα στίς παληές σεβάσμιες μορφές και φυσιογνωμίες τοῦ χωριοῦ ξεχώριζε γιὰ τὴν τεχνική και καλλιτεχνική του ἰδιοφυΐα.

Ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἐγγράφων ποῦ μᾶς παρέδωκεν ὁ ὡς ἄνω ἐγγονός του, συνεθέσαμεν τὴν βιογραφίαν τοῦ Μήτρου Ζγκολόμπη, εις τὸν ἄριστα δὲ ἐγκατεστημένον ἐν Ἀμερικῇ ἔτερον ἐγγονόν του, τὸν Νικόλαον Ζγκολόμπην, ὅστις τιμᾶ διὰ τῆς δράσεώς του τὸ ὄνομα τῆς παληᾶς οἰκογενείας τῶν Ζγκολομπάδων, ἐναπόκειται ὅπως προσέλθῃ συνεπίκουρος και γιὰ τὴν τυπογραφικὴν ἐκδοσιν τῆς βιογραφίας τοῦ Παπποῦ του...

Πολὺ θὰ ξεμάκρυνε ὁμως ὁ λόγος μας ἂν ἐπιχειρούσαμε νὰ ὑπεισέλθουμε σὲ λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνεπιστεύθησαν οἱ παραπάνω μνημονευθέντες καλοὶ συγχωριανοὶ μας.

Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ θὰ πάρῃ τὴν προβολὴν και τὴν ἔνταξιν ποῦ τοῦ ταιριάζει, ὅταν με τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου δημιουργηθοῦν αἱ κατάλληλες ἐκεῖνες συνθήκες, ποῦ θὰ ἐπιτρέψουν, ὥστε νὰ ἔλθουν εις φῶς κομμάτια ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ.

Ἐκεῖνο ὁμως ποῦ ἀποτελεῖ συγκινητικὴν και ἀλησμόνητον ἐπίζησιν γιὰ ὄσους καταπιάστηκαν με τοιοῦτου εἴδους ἐρεῦνας εἶναι ἢ κατ' ἀρχὴν ἀνακάλυψις ἐγγράφων γύρω ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν ἢ τὴν γενικωτέραν τῆς γενετείας τοῦ καθενός μας ἱστορίαν.

Ποτέ μου δὲν θὰ ξεχάσω, ἐπί παραδείγματι, τὴν συγκίνησιν ποῦ δοκίμασα, ὅταν ἀνακάλυψα, κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς μου στὸ χωριὸ, ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Σουρλαίων και συγκεκριμένως τοῦ Γιαννούλη Γ. Σούρλα (γυιοῦ τοῦ Γκουτζαμπίνα και παπποῦ τοῦ Ἀντώνη Γ. Σούρλα)

Τὴν στιγμὴ ἐκεῖνη ποῦ βρισκόμουν ἀπὸ τὸν ἀρχαιότερο ὄντᾶ τοῦ πρώτου Σουρλείκου σπιτιοῦ, ποῦ διατηρεῖ ἀκόμα ὄλα τὰ ἴχνη μιᾶς ἀτμοσφαιρας τῆς ἐποχῆς του, με τίς σκαλιστὲς ἀνάγλυφες παραστάσεις στὰ ντουλάπια τῶν τοίχων, με τίς παμπάλαιες και ξεθωριασμένες εἰκόνες στὸ εἰκονοστάσιο, με τὲς μεσάντρες και τὰ παληὰ του ξυλόγλυπτα ντιβάνια, με τὸ προεξέχον τζάκι του και τὲς καμάρες του, με τὲς σκαλιστὲς κασέλες και τὸ σκαμνὶ τὸ κατασκευασμένο ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ ὕψωμα ποῦ σήκωνε ὁ ἐφημέριος, τὴ στιγμὴ ἐκεῖνη ἐπαναλαμβάνω, νόμιζα πὼς ζοῦσα κ' ἐγὼ στὴ μακρυνὴ ἐκεῖνη ἐποχὴ τῶν παληῶν καλῶν καιρῶν και συνομιλοῦσα με τίς σεβάσμιες μορφές τῶν Παππούδων, ποῦ εἶχα τοποθετήσῃ νοερῶς κοντὰ στὸ τζάκι τοῦ παληοῦ ἐκείνου ὄντᾶ τοῦ Γκουτζουμπίνα.

Και ἡ συγκίνησις μου ἔφθα-
σε στὸ κατακόρυφο ὅταν ἀνοι-
γοντας τὴν παληὰ μεσαντρά
βρέθηκα ἀντιμέτωπος σὲ μιὰ
κασέλα ποὺ μόλις διακρινόν-
τανε στὸ βάθος, ἀλλ' ἡ ὁποία
εἶχε διαφύγει τοῦ χρόνου τὴν
φθορὰν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν
ληηλασίαν — λές καὶ κάποια
ἀόρατος ψυχὴ τῶν παππούδων
τὴν φύλαξε ἀβλαβῆ.

Μὲ ἱρεμουλιασμένα χέρια
τὴν ἀνοιξα καὶ ὅταν σκα-
λεύοντας ἀνέσुरα παληὰ τε-
φτέρια τοῦ Γκουτζουμπίνα καὶ
ἔγγραφα οἰκογενειακὰ φυλαγ-
μένα μέσα σὲ παληὰ μεσίνια
καὶ σὲ τενεκέδες σκουριασμέ-
νους, ἔμεινα μὲ τὴν ἐντύπωση
ἐκείνη τῆ στιγμῆ πῶς ἀνέσुरα
ἀπὸ τὸ βάθος τῆς κασέλας τὰ
ἄγια τῶν ἀγίων τῆς οἰκογενεί-
ας. Δὲν ξεύρω ἂν οἱ ἀνασκά-
πτοντες τοὺς πανάρχαιους τά-
φους τῶν Φαραῶ ἀρχαιολόγοι
αἰσθανθήκανε μεγαλύτερη συγ-
κίνησι, ἀπὸ ὅση ἐδοκίμασα
ἐγὼ ἐκείνη τῆ στιγμῆ. Ἡ καρ-
διά μου σκιρτοῦσε ἀπὸ ἀγαλ-
λίσαι γιατί εὔρισκα κάτι τι
ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς παληᾶς
οἰκογενείας τῶν Σουρλαίων.

Μερικοὶ δασκάλοι — παληοὶ
μαθηταὶ μου στὸ Διδασκαλεῖο
τῶν Γιαννίνων — ποὺ μέ συνώ-
δευαν σ' ἐκεῖνες τὲς ἀνασκα-
φές — ἄς ἐπιτραπῆ ἢ ἔκφρασις —
στὰ παληὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ,
μοῦ ὠμολόγησαν πῶς ποτέ
τους δὲν θὰ εἶχανε τὴν εὐτυ-
χίαν νὰ δοκιμάσουν κι' αὐτοὶ
τὴ χαρὰ καὶ εὐχαρίστησι ποὺ
δοκίμασαν ἐκεῖνες τὲς στιγμές.
Ἐμειναν μὲ τὴν ἐντύπωσι
πῶς ξανασυνεχίζαμε ἐκεῖνες
τὲς ὥρες ἀσκήσεις καὶ ἐφαρ-
μογές γύρω ἀπὸ τὴν πατριδο-
γνωσίαν ποὺ εἶχε πάρει πραγ-
ματικὴ ἀποθέωσι στὴ λειτουρ-
γία τοῦ Διδασκαλεῖου τῶν
Γιαννίνων.

Μέσα στὴ συγκίνησι δμω-
ποῦ κι' αὐτὴ τῆ στιγμῆ μο
προκαλεῖ ἡ θύμησι τῶν ὠρῶν
ἐκείνων ποὺ ἔζησα στὸ παλιὸ
Σουρλέϊκο, ψάχνοντας νὰ βρῶ
κάτι τι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν το
εἶμαι ὑποχρεωμένος ὅπως ἐκ
φράσω τὲς θερμότερες εὐχαρι-
στίες μου στὸν σεβαστὸν κα
χρηστὸν συγχωριανὸν Κύρκα
Γκάσιον, ὁ ὁποῖος ὡς γαμβρὸς
Σουρλέϊκος ἀπέμεινε μὲ τὴν
γηραιὰν σύζυγόν του Ἄγα
θὴν — τελευταίαν ἰέρειαν μέσο
στὸ πανάρχαιο σπίτι τοῦ
Γκουτζουμπίνα, ἀπέμεινε ἐπα-
ναλαμβάνομεν καὶ ὁ τελευ-
ταῖος φύλαξ ἐνὸς παμπάλαιο
σπιτιοῦ ποὺ ἔχει μισογύρει μέ-
σα στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου
καὶ δὲν ξεύρω πόσον καιρὸ
ἀκόμη θὰ μποροῦσε νὰ βα-
στάξῃ γιὰ νὰ μὴ καταπέσῃ κι
αὐτὸ πληρώνοντας τὸ φόρ-
στην ἀμελικτὸ προσταγῆ τῆ
Μοίρας!

VII.

Ἐτελειώσαμεν...

Καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τὴ γε-
νικώτατη αὐτὴ ἀπαρίθμησι
τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφι-
κοῦ θησαυροῦ ποὺ ὑπάρχει
ἐγκατεσπαρμένος ὀχι μόνον
στὰ παραπάνω ἀλλὰ καὶ στὰ
κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς
ὀχθῆς τοῦ Σαρανταπόρου χω-
ριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτιου
(ἰδίως στὴ Μόλιστα, Σταρί-
σιανη, Καστάνιανη, κ.τ.λ.), ἀ-
ἐπιτραπεῖ καὶ μιὰ μικρὴ πα-
ρένθεση γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε με-
λίγα λόγια καὶ τὸ νόημα τῶν
βαθύτερον ποὺ ὑποκρύπτεται
γύρω ἀπὸ μιὰν προσπάθειαν
περισυλλογῆς καὶ διαφυλάξεως
τῶν μνημείων τῆς λαϊκῆς ἀρ-
χιτεκτονικῆς, τῶν παντοειδῶν
λειψάνων τῆς λαϊκῆς τέχνης

των θησαυρών της αγιογραφίας και της ξυλογλυπτικής και γενικά όλων εκείνων των ιστορικών και καλλιτεχνικών θησαυρών που είναι συνδεδεμένοι με την ιστορίαν και προϊστορίαν των χωριών μας.

Τό νόημα τό βαθύτερον που κρύβεται πίσω από όλα τα παραπάνω είναι τό εξής :

Μέσα από τα σαρακοφαγόμενα πολλές φορές σκαλιστά στασίδια μιᾶς παληᾶς ἐκκλησιᾶς, μέσα από τές ἀψιδωτές καμαρωτές πόρτες των παληών σπιτιών μας, ἐπάνω στις ἰδιόρρυθμες γραμμές και τόν ἰδιορρυθμότερον ἀκόμη συνδυασμόν των χρωμάτων ἑνός κεντήματος, μέσα από τές πτυχές μιᾶς παληᾶς νυφιάτικης φορεσιᾶς τῆς Μπάμπωσας και γενικώτερα μέσα από όλα ἐκεῖνα που οἱ Γιαγιές και οἱ Προμάμες μας με τρεμουλιασμένα χέρια και με ἱερή συγκίνησι φυλάγανε στο βάθος κάποιας παληᾶς κασέλας, μέσα σ' όλα αὐτά ζῆ ἡ μεγάλη λαϊκή ψυχή, μέσα ἀπ' όλα αὐτά ἀναδίδεται και ἀντηχεῖ σ' αὐτιά μας ζωηρότερα ἴσως σήμερα ἀπό κάθε ἄλλη ἐποχή, ἡ φωνή ἑνός παρελθόντος ἀπό τό βάθη τοῦ ριζικοῦ μας, ἡ φωνή ἑνός παρελθόντος γύρω ἀπό τήν ζωήν των πρόγόνων μας, ἡ φωνή κάποιου μακρυνοῦ θρόλου που χάνεται στα βάθη τῆς προϊστορίας τοῦ χωριοῦ μας, ἡ φωνή ἑνός παρελθόντος εὐτυχισμένου ἢ και ἀντιθέτως γεμάτου ἀπό πίκρες και χαλασμούς, πάντως ἡ φωνή τοῦ παρελθόντος μας.

Μέσα στα λείψανα αὐτά ζῆ ἡ ψυχή τοῦ λαοῦ μας, μέσα στα λείψανα αὐτά βρίσκουμε τόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας.

“Όταν τό ποικιλώνυμον και τεράστιον αὐτό ὑλικόν συλλεγῆ, μελετηθῆ, συντεθῆ και ἀξιολογηθῆ (γι' αὐτόν δέ ἀκριβῶς τόν λόγον παρίσταται ἀνάγκη τῆς περιπτώσεως και των παλαιών εκείνων ἱστορικών σπιτιών που θά ἔπρεπε νά στεγᾶσουν τούς ἱστορικούς αὐτούς και καλλιτεχνικούς θησαυρούς μετατρεπόμενα σέ Πατριδογνωστικά Μουσεῖα τῆς ἐπαρχίας) όταν ἐπαναλαμβάνομεν τό ὑλικόν αὐτό περισυλλεγῆ και ἀξιολογηθῆ, θά ἀποτελέση τήν προβολήν όλων εκείνων των ἐκδηλώσεων τῆς Κοινοτικῆς Ζωῆς και γενικά όλων εκείνων των ἀξιῶν τῆς Ζωῆς, που σάν μιᾶ βυθισμένη ψυχή των πραγμάτων—ὅπως λέγει και ὁ ποιητής—κρύβεται μέσα στις παραδόσεις και τούς θρύλους μέσα στα ξεχωριστά τραγούδια και τά μοιρολόγια, μέσα στους ἀρχιτεκτονικούς ρυθμούς παληών σπιτιών και ἐκκλησιῶν μέσα στα τραγούδια τοῦ γάμου και τῆ λαϊκή μουσική, μέσα στην ξεχωριστή ὑφή τῆς τοπικῆς ἢ Ἐπαρχιακῆς διαλέκτου και γενικά μέσα στο τεράστιον ὑλικόν των ἠθῶν και ἐθίμων που ἀποτελοῦν τόν καθρέπτη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ και τῆς λαϊκῆς ψυχῆς.

Ἴδου γιατί ὅλοι μας ἀνεξαιρέτως, ὅσοι δέν γίναμε θλιβεροὶ κοσμοπολίται ἀλλά ἀντλούμεν δυνάμεις ἀπό τόν ἱερὸν χῶρον τῆς Γενετεῖρας μας, ὅπως ὁ Μυθολογικός Γίγας Ἄνταῖος, ἀπό τήν Μητέρα Γῆν που τόν εἶχε ἀναθρέψει, ὅλοι μας ἐπαναλαμβάνω ἔχομεν ὑποχρέωσιν νά βοηθήσουμε μιαν προσπάθειαν που ἀποβλέπει σέ μιᾶ γνώσι βαθύτερη τοῦ ἱ-

διου τοῦ ἑαυτοῦ μας, σὲ μιὰ καλύτερη διαπαιδαγώγησι καὶ σὲ μιὰ ἑλληνοπρεπέστερη μόρφωση τῶν παιδιῶν τῶν χωριῶν μας, δεδομένου ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν βαθειὰ γνωρία τοῦ κόσμου τῶν ἀξιῶν τῆς Στενώτερης Πατρίδος τοῦ καθενός μας καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν κόσμον αὐτῶν τῶν ἀξιῶν τῆς Γενετείρας τοῦ καθενός μας, ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἀγάπη μας καὶ ἡ ἀφοσίωσις μας καὶ πρὸς τὴν Μεγάλην Πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος

Ἡ παρένθεσις μας ἐτέλειωσε καὶ ἄς ἐπιτραπῆ ὅπως χαρακτηρισθοῦν τὰ ἐπεξηγηματικὰ μας αὐτὰ λόγια καὶ σὰν ἓνα εἶδος θερμοτάτης ἐκκλήσεως ποῦ ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς συντοπίτας καὶ τῶν 44 χωριῶν τῆς θρυλικῆς πλέον Ἐπαρχίας μας.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

